

Ersan, Perran [t.y.] “Sedat Veyis Örnek-Türk Halk Bilimi ve Ölüm-Doğum-Evlenme Oyununun Reji Defteri”, Yayımlanmamış Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tiyatro Kürsüsü.

SEDAT VEYİS ÖRNEK - TÜRK HALK BİLİMİ ve
ÖLÜM - DOĞUM - EVLENME OYUNU REJİ DEFTERİ

PERRAN ERSAN

25908-LİSANS TEZİ

TİYATRO

İÇİNDEKİLER

KONU	SAYFA
İÇİNDEKİLER.....	1
ÖNSÖZ	2
S.V.ÖRNEK'İN HAYATI	3
S.V.ÖRNEK'İN YAZARLIĞI	4-7
HALK BİLİMİ ARAŞTIRMASI	8-19
ÖLÜM-DOĞUM-EVLENME, REJİ DEFTERİ	20-108
DİPNOTLARI-KAYNAKÇA	109
SONSÖZ	110

ÖNSÖZ

Çok genç yaşta yitirdiğimiz Fakültemiz Öğretim Üyelerinden Sedat Veyis Örnek Hocamız'ın anısı için yazılan oyunu ve Hocamızın yazarlığı üzerine araştırma yapmak, çok sevdiğim, kendisinden ders aldığım değerli hocamızın anısına bir parça olsun katkıda bulunabilmek için de bir çabaydı...

Değerli bilim adamı hocamızın yaşamını, bilim adamlığını, yazarlığını araştırıp, anlatabilmek çok kolay olmadı, elimden gelen çabayı göstermeye çalıştım fakat yine de bu değerli bilim adamını her yönü ile böyle bir teze sıkıştırmak hiç de kolay olmasa gerek...

Eğer anısı için yazılan bu oyuna biraz katkı oldu ise bu bana en güzel karşılıktır emeğim için.

SEDAT VEYİS ÖRNEK

YAŞAMI: Sedat Veyis Örnek Zara'da doğmuştur(1927)Sivas Lisesini(1949), Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesini(1953) bitirmiştir.Askerlik görevinden sonra Almanya'ya gitmiş,Tübingen Üniversitesinde dinler tarihi ve etnoloji alanında doktora yapmıştır,(1960).Dönüşünde Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde etnoloji asistanı(1961) doçenti(1966),profesörü(1971)olmuştur.

Viyana(1963),Bonn(1969),Marburg ve Göttingen(1974) Üniversiteleri ile araştırma enstitülerinde alanıyla ilgili çalışmalar yapmıştır. Ege Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesinde Halkbilim dersleri vermiştir. Aralık 1980 de hayata gözlerini çok genç bir yaşta yummuştur.

Halkbilimle ilgili başlıca eserleri:

Sivas ve çevresinde Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili Bâtıl İnaçların ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki(1966)

Etnoloji Sözlüğü(1971)

İlkelerde Din,Büyü,Sanat,Efsane(1971)

Anadolu Folklorunda Ölüm(1971)

Budunbilim Terimleri Sözlüğü(1973)

Türk Halk Bilimi(1977)

SEDAT VEYİS ÖRNEK'İN YAZARLIĞI(1)

A) ELEŞTİRİLERİ

1948_1949 yılları arasında Sivas'ta çıkan "Hakikat" adlı gazetede ve 1950-51 yılları arasında Yeditepe'de tiyatro eleştirmeleri yapmıştır.Sivas'ta oynanan Hamlet oyunu üzerinde"Bir müddet evvel Öğretmen okulunun Hamlet'i temsil edeceklerini duyunca hayret ettim. Doğrusu Hamlet'in Sivas'ta sahne müsaitliği,dekor,kostüm gibi tiyatro sanatının zarurileştirdiği bir takım imkansızlıklar içerisinde temsil edilebilmesi bana ve birçoklarına aşırı bir cesaret gibi geldi.Fakat teksil gücü ile bu telakkimizin dumura uğradığını gördük." diyor. (1)

B)HİKAYELERİ

Pirinçler Yeşerecek Önceleri Üçleme olarak yazılmış.

VARLIK

Yelpaze,Dilligil'in Kurt,Bir şehirde Üç Kişi

DEĞİŞİM

Salak,Suda Oynar Balıklar

YELKEN

Kuzey-Güney

TÜRK DİLİ

Köpekli Kadın

SU

Cam Önünde

C)ÇEVİRİLERİ

Polisler Slowomir Mrozek DTGM 56'-57,60'-61 KİT 70 İŞT 58'-59 (2)
Tankred Dorst dan Sur Dibinde

Henrich Böll den Duvardan Gelen Sesler

Türk Dilinde Japon No oyunu

D)OYUNLARI

Modern Lokanta (Bir perdelik güldürü) İlk oyunu 1968 Türk Dili

Manda Gözü Türk Dili 23 Mart 1970

Kurt 23 Eylül 1963

E)YÖNETMENLİĞİ

Akın, Rüya İçinde Rüya

Figaro'nun Lüğünü

Modern Lokanta

Pusuda

Pirinçler Yeşerecek 1969-70 Devlet Tiyatroları

KURT(3.)

KONUSU:Halil Ağa'nın ağılına bir kurt dadanır.Tüm koyunlarını parçalar hele ki mor koyununu,canından çok sevdiği,derdine ortak ettiği.Halil Ağa inatçı mı inatçı and içiyor kurdu yakalamaya ama yakaladığında öldürmeyecek ona çok ağır bir ceza verecek.Bir demir maske yaptırıyor,kurt gelince kafasına geçirecek,bir de çingiraklı demir maske.Kurdu yakalayacak ve bu çingiraklı tasma ile dağlara salıverecek.Ergeç intikamını alacak ve kurt da yaptıklarının cezasını çekecektir.Kahvede kasabalılar bu tasarıya güler,alay ederler.Ama yüzüne karşı değil.Halil Ağa'dan,kininden,heybetinden korkmaktadır herkes.Halil Ağa Anadolu'nun buz gibi,karlı,soğuk gecelerinde tam onyedı gün nöbet tutturur iki oğluna.Tüm güçlülere dayanırlar kurdu yakalıyabilmek için.İşin ucunda mor koyunun intikamı ve Halil Ağa'nın şerefi vardır.Vaktiyle Halil Ağa'nın,babasını öldürmüş bir düşmanı vardır.Kasabalıyı alay etmeye zorlar Halil Ağa ile.Küçük düşürmeye çalışır Halil Ağayı,Çarkçı denilen bu adam.

Nihayet Halil Ağa kurdu yakalayınca şerefini kurtarmış,öcünü almış kişilerin heybeti ve gururu ile kahvenin önüne dikilir.Dünyalar onundur şimdi.Kahvedekileri süzer tepeden,kasabalının gülmesi kaybolmuş,Halil Ağa daha bir yücelmiştir gözlerinde.Ve dediğini yapar,inadını yerine getirir.Çingiraklı tasma taktığı kurdu dağlara sala

Kurt tasmadaki zillerin çıkardığı ses yüzünden avına yaklaşamaz. Aç kalır.Çingirakla karışık acı,ezik bir uluma sarar etrafı.Bu her gece böyle devam eder.Herkesin rahatı kaçmıştır.Tedirgin olurlar bu ulumadan.Halil Ağanın dünyası da karışır,o da dayanamaz,kurdun acı

ulumalarına,düşüne girer geceleri sürü sürü kurtlar"açız" diye ba-
gırırlar hep bir ağızdan.Gözleri kan çanağı fırlar yataktan Halil
Ağa pişmandır yaptıklarına.Kimsenin yüzüne bakacak hali kalmamıştır.
Ortalarda görünmez olur,kasabalı kınamaya başlamıştır Halil Ağayı.
Hergün ölmektense birgün ölmeyi tercih eder.Karar verir,kurdu yaka-
layıp çingiraklı tasmayı çıkaracak kurdun ulumalarına bir son vere-
cektir.Karısının direnmelerine,yalvarıp yakarmalarına aldırış etmez,
yanına silahını ve yuunlu alıp dağa çıkar.Günler geçerağadan haber
çıkamaz.Herkes umudu keser hayatından.Çarkçı bir gece elinde bir yün
kalpakla kahveden içeri girer,bu Halil Ağanın yün kalpağıdır.Halil
ağayı kurtların parçaladığını söyleyerek oğluya alay eder.Artık
Çarkçı'nın borusu ötecektir kasabada.

Gecesini rakıyla renklendirir.Fakat Halil Ağanın ani dönüşü
Çarkçı'nın keyfini kaçıırır.Taş kesilmiştir adeta ve Halil Ağa kurda
verdiği cezayı Çarkçı'ya verir.Çingiraklı tasmayı takarak kovar onu
kasabadan.

TOPLUM ÖZELLİKLERİ VE KURDUN YAZILIŞ NEDENİ:

Oyun yaşanmış bir olaydan yararlanılarak yazılmıştır.Yazar aynı
zamanda da folklorcü,etnolog olduğu için bu olaya ilgi duymuş,önce
hikaye şeklinde yazmış,sonra oyunlaştırmıştır.

Katı kurallar kişileri dar bir çemberin içine almış,bu çem-
beri zorlamak,kuralları yıkmak isteyenler hep yenik düşmüş ve şart-
lara uymak zorunda kalmışlardır.Kişi istediğince düşünemez,hareket
edemez.Tüm toplumun fertleri gibi düşünmeye ve de harekete zorlanır.
Sadece topluma uymak kollektif düşünceyi paylaşmakla yetinir.Bu or-
tam içinde bir kişinin kuralların dışına çıkmak istemesi,kollektif
düşünceyi yıkması büyük bir olaydır.Ve de yürek işidir.Kurt oyununa
konu olan Halil Ağa da böyle bir ortamda yaşamaktadır.Bu çemberi
zorlamış,mücadele etmiştir.Ve karşısına çıkan tüm engelleri devirmiş
mertçe,erkekçe savaşarak toplumu alt etmiştir.Bu olay zamanla efsa-
neleşmiş:kahvelerde,hanlarda anlatılmış olup Sedat Veyis Örnek

olayın geçtiği kasabada yaşanmış hikayeyi oyunlaştırmıştır.

PİRİNÇLER YEŞERECEK

KONU: Öldürmek için para alan askerler, onlara etini satarak yaşamaya çalışan şakşiler, ve iki yana aracılık eden mamasanlar.. Toplumsal sarsıntılar içinde yolunu bulamayan küçük insanlar..(I) Birleşmiş Milletler askerlerinin bulunduğu 38. enlem kuşağının güneyinde geçer.Şiirli nitelik taşıyan dokuda manevi açlığını gidermek için köyde bir şakşi kadınıyla yatmak isteyen, maddi durumunu düzelterek hasta çocuğunu ölümden kurtarmaya çalışan bir kadın ve bu kadının gelirinden yararlanan yaşlı bir mamasan ile Kim adlı bir asker kaçağı üzerine kuruludur oyun.

Kadın ile yatmak isteyen asker her gece gelir, ancak yan odadan duyduğu bir çocuk sesi ile irkilir.Çocuk kadının bir başka şehirdeki bir ilişkisinden olmuştur.Asker de aynı sıralarda o şehirde bulunmuş ve o kadına benzer bir kadınla ilişki kurmuştur.Bu yüzden asker kadının çocuğuna küçükken başından geçen bir olay nedeniyle çocuk sevmediği halde yakınlık duyar.Hasta çocuğu iyileştirmek için gayret gösterir.Buna karşın kadın da askerle ilgilenir. Ancak asker bu gayretinin sonucunda kadının parasına göz dikerek sırtından geçinen Kim adlı haydut tarafından öldürülür.Savaşın çarkı arasına sıkışmış olan kadın artık doğal yaşama çabasını desteksiz ve umutsuz olarak sürdürmek zorundadır.

Konu, Kore'de geçiyor ama oyunun yönelişi evrensel, böyle bir olay dünyanın her yerinde geçebilir.Çünkü savaş evrensel bir olgudur.Bütün insanlığı ve sorunlarını ortak bir noktada toplar. Bu nokta, savaşın getirdiği kötülüktür, savaş insanların huzurunu bozar, kötü günlere sürükler.Kadın ve asker savaşa istemeden katılmışlardır, çünkü savaş onların iradeleri dışındadır.

TÜRK HALK BİLİMİ (4)

Tanımı: Bir ülke ya da belirli bir bölge halkına ilişkin maddi ve manevi alandaki kültürel ürünleri konu edinen, bunları kendine özgü yöntemleriyle derleyen, sınıflandıran, çözümleyen, yorumlayan ve son aşamada da bir bireşime vardırılmayı amaçlayan bir bilimdir.

Bir ülkenin, bir yöre halkının, bir etnik grubun yaşamının bütünü kapsayan ve temelinde o halkı oluşturan insanların ortak ve yaygın davranış kalıplarını, yaşama biçimini, belirli olaylar ve durumlar karşısındaki tavrını, çevresini ve dünyayı algılayışını açıklamada, geleneksel ve törensel yaşamı düzenleyen, zenginleştiren, renklendiren bir dizi beğeni, yaratı, töreyi, kurumu, kurumlaşmayı göz önüne sermede, bir ucuyla geçmişe, bir ucuyla da zamanımıza uzanan gelenekler, görenekler, adetler zincirini saptamada, bu zincirin destekleyici ya da destekleyici halkalarını tek tek belirlemede, halk kültürünün atar damarını yakalayarak bunlardan özgün ve çağdaş yaratmalar çıkarmada halk biliminin rolü ve önemi birinci derecedir.

Böyle bir görevi ve amacı üstlenen bu disiplin başta budunbilim (Etnoloji) olmak üzere toplumbilim, ruhbilim, sosyal ve kültürel antropoloji, edebiyat, dilbilim, dinbilim, tarih, dinler tarihi, sanat tarihi, coğrafya, tıp, hukuk v.b. bilimlerle yakından ilişkilidir, gerektiğinde bunların yöntem ve bulgularından yararlanır, sırası düştükçe başka ülkelerin halkbilimsel (Folklorik) verileriyle koşutluk kurar, karşılaştırmalar yapar, bunların kökenine inmeye çalışır, böylece yerellikten ve ulusallıktan evrenselliğe geçerek insanlığın ortak kültürüne katkıda bulunmaya yönelir.

HALK BİLİMİN KAYNAKLARI

Bir ulusun, bir halkın, bir yörenin ya da bir etnik grubun yaşamıyla ilgili çeşitli yanlarını, adetlerini, geleneklerini, göreneklerini, inanmalarını, becerilerini vb. yazıya geçirmiş kimselerin yazma ya da basılı yapıtları, yazıya dökülmüş anıları, gezi notları, gözlemleri, izlenimleri yazılı kaynakları oluştururlar. Bu türden yazarı bilinen belirli yapıtların yanısıra, yazarı, yaratıcısı ve yazılış tarihi bilinmeyen, "Anonim" dediğimiz, yani ortaya çıkışını, yaşamasını halkın ortaklaşa oluşturduğu bir tür kaynak vardır ki, bunlara da sözlü kaynaklar denmektedir. Daha çok halk edebiyatının inceleme ve uğraşı alanına giren efsane, masal, halk hikayesi, destan, mani, türkü, ağıt, ninni, bilmece, atasözü, tekerleme, seyirlik oyunları, karagöz, ortaoyunu, meddah eserleri vb. sözlü kaynakları oluştururlar. Bunlar; ağızdan ağıza, kuşaktan kuşağasözle aktarıldığı gibi örneğin "masal anaları"ndan, "kaynak kişi"lerden, asıllarına uygun olarak anlatan ya da canlandıranlardan, söyleyenlerden, "çığırانlarından" dinlenerek, derlenerek, saptanarak yazıya, fotoğrafa, filme ve ses bandına geçirilirler.

1) YAZILI KAYNAKLAR

- a) Yazılı Yapıtlar
- b) Sözlükler, ağız derlemeleri
- c) Edebiyat Yapıtları
- d) Süreli Yayınlar

2) GÖRSEL KAYNAKLAR

- a) Sinema
- b) Televizyon
- c) Resim
- d) Şenlikler, Bayramlar, Yerel Günler

SOSYAL NORMLAR

1-)Yaptırımlar ve Türleri

Toplumsal yaşam bireyler,gruplar ve cemaatlar arasındaki ilişkilerin düzenli bir biçimde sürdürülmesi için bir dizi beklentiyi,kalıp davranış,işlemi,kaçınmayı,yasağı gerektirir.Bu türden davranış ve beklentiler sosyal normlar kavramı içinde kümelenmektedirler.Birtakım düzenleyici ve denetleyici mekanizmanın özlerini oluşturduğu sosyal normlar,sosyal alışkanlıklardan örf,âdet,töre,gelenek,görenek ve kanunlarla genişleyen bir tabloyu içine almaktadırlar.

Sosyal normların ortak ve belirgin özelliği yaptırımlardır.Yaptırımlar(Müeyyideler),sosyal denetimi sağlamak ve sosyal normların etkinliğini ayakta tutabilmek için bireylerin,grupların,cemaatların ve topluluğun üzerinde zorlayıcı,kınayıcı ya da özendirici,ödüllendirici tepkilerini ve baskılarını işletirler.Böylece toplumda varolması gereken genel bir uygunlaşımı düzenler ve korurlar.

Yaptırımlar,kaynaklandıkları öz ve içeriklere göre türlenirler.Her tür yaptırımın amacı aynı olmakla beraber cezalandırma ve ödüllendirme yasaklama ve özendirme,karşı çıkma ve oluruma bakımından ayrımlar gösterirler.

2-)Başlıca Normlar

a-)ÖRF:Çoğu zaman katı beklentileri olarak nitelenen birtakım örnek tutum ve davranışlardır.Örfler,aynı zamanda toplumun herhangi bir değer sisteminin bünyesini oluşturan temel taşlarını da temsil ederler. Bu değer sisteminin bünyesini ,toplumsal yapının durumuna göre giderek özel bir hukuk sistemine ya da d sistemdeki bir yasa maddesine de gerekçe olur.Orflere karşı çıkma kimi toplumlarda yasaya karşı çıkmayla bir tutulur,hatta zaman zaman yasaların da üstünde tutularak katı ve bağışlamasız bir tutumla bidey cezalandırılır.

b-)Adet:Yaptırım gücü örfe bakarak daha gevşek ve esnek olan adetin birçok tanımı yapılmıştır.Adetin karakteristiğini alışılmış birtakım

davranışların giderek kalıplaşması oluşturmaktadır.Bu kalıp,davranışlar ve alışkanlıklar,örfteki yapılma ya da kaçınma zorunluğu yerine adette yapılmalı ya da yapılmamalı niteliğine bürünmektedir.

c-)TEAMÜL:Arapça "Amel"den gelen teamülün sözlük karşılığı 1)İş,muamele,bir işin oluşu.2)Öteden beri olagelen muameledir.

d-)ANANE:Gerek teamül,gerekse anane özellikleri ve işlevleri yönünden örf,adet ve gelenekle eşanlamlı sayılırlar.Bu bakımdan,bu kavramların sadece sözlük karşılıkları ile yetinilmiş kaynak kitapta.

e-)GELENEK:Sosyal normların önemli bir bölümü de geleneklerden oluşur.Gelenekler geniş anlamıyla "Bir kuşaktan ötekine geçirilebilen bilgi,tasarım,boşınanç,yaşantı biçimi,daha geniş anlamıyla maddi olmayan kültürdür.Bireyin bağlı bulunduğu grubun ya da toplumun geleneklerine karşı çıkması,bu karşı çıkışın derecesine göre bireyin toplulukça aforozundan saldırıya uğramasına,hor görülmesinden alaya alınmasına kadar genişleyen tepki türlerinde biçimlenir.

f-)GÖRENEK:Göreneğin örfe,adete,geleneğe bakarak,yaptırım gücü daha zayıftır.Örfteki yapılma zorunluğu,adet ve gelenekteki yapılmalı özelliği görenekteki yapılabilmeli niteliği alır.

g-)TÖRE:Yukarıda belirgin özellikleri ile açıklanan normatif kavramların hepsini içine alan geniş kavramlı bir terimdir.

h-)MODA:Moda göreneğe bakarak daha kısa süreli olan,çabuk değişebilen,öykünme yoluyla yayılan,temelinde değişiklik veözgünlük dürtüsü yatan geçici davranış biçimidir.Çabuk yayılması,var olana aykırı düşmesi,insanın değişiklik gereksiniminden kaynaklanması,ticari amaçlarla desteklenmesi,cins ve yaş grupları arsında daha belirgin olması toplum katlarına ve sınıflarına göre ayrımlar göstermesi belli bağlı özelliklerindedir.Giderek daha geniş halkaları içine alan bu yenilikler bir süre etkinliklerini sürdürürler.

GEÇİŞ DÖNEMLERİ:

A-)DOĞUM

B-)ÇOCUK

C-)EVLENME

D-)ÖLÜM

İnsan yaşamının üç önemli geçiş dönemi vardır.Doğum,evlenme ve ölüm. Herbirinin kendi bünyesi içerisinde birtakım alt bölümlere ve basamaklara ayrıldığı bu üç önemli aşamanın çevresinde birçok inanç,adet,töre,tören,ayın,dinsel ve büyüsel özlü işlem kümelenerek söz konusu "Geçişleri" bağlı buldukları kültürün beklentilerine ve kalıplarına uygun bir biçimde yönetmektedirler.

İnsanlığın bu dönemlerle ilgili düşünce,tasarım,tutum,davranış işlem ve uygulamaları belirli bir ülkenin,bir halkın ya da etnik grubuncoğrafyasından ve kültüründen gelen kimi yerel ayrımların,özelliklerin dışında ana çizgileriyle evrensel bir nitelik taşımaktadırlar.

A-)DOĞUM:Bu üç önemli geçişten ilki doğumdur.Hemen her zaman mutlu bir olay olarak kabul edilmiştir.Çünkü her doğum ailenin,akrabaların soyun ve sopun sayısını arttırmaktadır,sayı artışıysa gücün,dayanışmanın artması demektir.Özellikle küçük ve topluluklarda ve etnik gruplardaki aileler,nüfuslarının çokluğu oranında kendilerini güçlü ve dayanıklı hissetmektedirler.Yaygın olan "Çocuk ailede ocağı tütürür" sözü de toplumun bu konudaki değer yargısını açığa vurmaktadır.

1-)DOĞUM ÖNCESİ:

a-)KISIRLIĞI GİDERME-GEBE KALMA:Gelin gittiği yerde saygınlık kazanması,erkeğinin gözüne girmesi,analık zevkini tatması ve soyun devamı için kadının doğurması gerekir.Kısır kadın özellikle geleneksel kesimde horlanır,ezilir ve aşağılanır.Bu nedenle kadın gebe kalmak,çocuk doğurabilmek için birtakım çarelere ve yollara başvurur.Bu türden çarelerin başlıca üç kümede toplayabiliriz.

1-)Dinsel-büyüsel nitelikte olanlar.

2-)Halk hekimliği kapsamına girenler.

3-)Tıbbi sağaltma alanına girenler.

b-)AŞERME:Kadın halk deyimiyle "aşerme" aşamasına gelince,bazı şeyleri yapmaktan,özellikle belirli nesnelere ve yiyecekleri yemekten kaçınır ya da tersine belirli şeyleri yemeye özen gösterir.Bu türden şeyler fizyolojik bakımdan kadının bünyesindeki kimi maddelerin eksikliğini gidermek amacıyla yenilir ya da içilirken,öte yandan bilinç altında yatan ve analogik(benzetmeli) büyümenin etkisiyle de yeğlenmektedir.

c-)GEBELİK:Kadın gerek gebeliği,gerekse lohusalığı süresince çevresinde bir çeşit hasta olarak kabul edilir ve buna göre işlem görür.Başka bir deyişle gebe kadını bağlı bulunduğu grup ya da cemaatin kültür değerleri hasta kategorisine sokarak ona o gözle bakar ve ondan bu değerlere uygun beklentilere göre hareket etmesini ve rolünü üstlenmesini ister.

d-)ÇOCUĞUN CİNSİYETİ:Gebelik sırasında önemli bir nokta da doğacak çocuğun cinsiyeti konusudur.anne ve babanın erkek ya da kız çocuğu istemesinin dışında belki onlardan da çok,kişinin bağlı bulunduğu ailenin,grupun ya da toplumun isteği düşünülürse,hiç değilse ilk çocuğun erkek olmasının istenme yaygınlığı kendiliğinden anlaşılır.Aileden başlayarak topluma kadar genişleyen bu isteğin,gebe kadının üstündeki baskısı küçümsenemez.Bu bakımdan geleceğin annesi doğuracağı çocuğun cinsiyetini etkileyeceğine inandığı birtakım inançlarla da yüklüdür.Bunlar geleneklerle kuşaktan kuşağa aktarılarak etkinliklerini sürdürmektedirler.

e-)GEBE KADININ KAÇINMALARI-UYGULAMALARI:Anne karnındaki çocuğu olumlu ya da olumsuz yönden etkileyeceğine inanılan birtakım "Analogik" eylemler vardır ki,bunlardan kaçınmak ya da bunları yerine getirmek isteği ya da korkusu annenin benliğini sarar.

2-)DOĞUM SIRASI:Kadınların doğum sırasındaki güçlüklerini gidermek,onların kolay doğum yapmalarını sağlamak için bir dizi çarenin,inancın uygulamanın da doğum olayı çevresinde kümelendiğini görüyoruz.

Doğum denen biyolojik olayın gerçekleştiği bu aşama çok önemlidir. Dinsel-büyüsel içerikli uygulamalar yapılmaktadır. Bunlar gerek dinin gerekse büyüün gücünden kaynaklanarak biçimlenmekte, doğumu "Kazasız", "belasız" gerçekleştirme amacına yönelmektedirler.

3-) DOĞUM SONRASI: Doğan çocuğun göbeği ve eşi birtakım işlemlerden geçirilir. Çocuğun geleceğini, ilerdeki uğraşısını ve işini etkileyeceğinin inancıyla göbek gelişigüzel atılmaz.

b-) Lohusalık

c-) Alkarısı tasarımı

d-) Kırk basması tasarımı

e-) Kırklama işlemi

B-) ÇOCUK: Geçiş dönemlerinden çocuk bölümü oyunumuzun bölümlerinden biridir

ADI BELİRLEYEN ETMENLER: Çocuğun doğduğu gün, zaman, ay, mevsim, doğum yapılan yer, doğduğu sırasındaki olaylar, kimi kişilere duyulan hayranlık, şükran ve minnet duyguları, gelenekler, ailenin varsıllığı, yoksulluğu, daha önceki kardeşlerinin yaşayıp yaşamadığı, moda, kültür değişimleri vb, etmenler adın seçilmesinde birinci derecede rol oynar.

2-) ÇOCUK GÖRME

3-) DIŞ HEDİĞİ

4-) GELENEKSEL SAĞALTMA PRATİKLERİ VE İŞLEMLERİ

5-) ÇOCUĞU NAZARDAN KORUMA

6-) SÜNNET

C-) EVLENME: Yaşamın ikinci geçit dönemi olan evlenme gerek kızın ve gerek erkeğin sosyalleşme sürecinin önemli bir aşamasını oluşturması, gerekse aileler arasında kurulan dayanışmayı, toplumsal ve ekonomik ilişkiyi belirlemesi ve düzenlemesi bakımından her zaman ve her yerde önemli bir olay gözüyle görülmüştür. Ailenin toplumsal yapının temeli olması, bu birliği sağlayan evlenme olayına evrensel bir karakter kazandırmıştır. Dünyanın her yerinde her aşaması bağlı bulunduğu kültür tipinin öngör-

duğu belirli kurallara ve kalıplara uydurularak gerçekleştiren evlenme olayı özellikle tören,tre,adet,gelenek ve görenek bakımından zengin bir tablo çizmektedir.

1-)EVLENME BIIMLERİ:Türkiye'de kültürel değişmelerin daha etkin görüldüğü büyük kentlerde doğrudan tanışıp,anlaşarak evlenmeler giderek yaygınlağını arttırırken,gelenekselliğin ağır bastığıyerlerde görülen biçimlerinin başında hala "Görücülük" gelmektedir.Grclğn aslını evlenecek erkeğin aile üyeleriyle,akraba ve komşularından seğilen birkaç kadının daha önceden üzerinde durulan ya da tanıdıklarca önerilen kızın evini ziyarete gidip hem kızı yakından incelemeleri hem de niyetlerini belli etmelerini oluşturmaktadır.Grcler kızı görüp olumlu bir yargıya vardıktan sonra daha ayrıntılı bilgiler edinmek için ziyaretlerini sona erdirirler.Bu aynı zamanda kız ailesine de bir düşünme payı bırakmak,eğer kızlarını vermeye razı iseler,onlara da damat adayı hakkında bilgi edinmeleri için zaman tanımak anlamına gelmektedir.

Türkiye'de görülen evlenme biçimleri içinde "Kız kaçırma" yoluyla gerçekleştirilenler de önemli bir yer tutmaktadır.Bu konuda bir araştırma yapan İbrahim Yasa'ya göre genel anlamıyla kız kaçırma "İster tek tarafın,isterse iki tarafın rızası bulunsun veya bulunmasın" evlenme ve dolayısıyla bir yuva kurmak amacı ile meydana gelen bir toplumsal olay olarak kabul edilmelidir.

2-)EVLİLİK AğI VE YAŐI:Geleneksel kesimde kızın ve erkeğin evlenme çağına geldiklerini belirleyen birtakım ölçütler vardır.Bunların başında bulga erme gelir.Erginleşen kız ya da erkek ocuk ailede toplumsal,kültürel,ekonomik etkinliklere katılırlar.öte yandan evlenme içinde bir de sıra gözetimi vardır.Bu konuda abilerin ve ablaların daha önce evlenmelerine dikkat edilir.

İster kırsal,ister kentsel kesimde olsun,evlenme yaşını ve zamanını ekonomik etmenlerin,kimi sosyal olayların,glerin,ölümlerin belirlediğini de söylemek gerekir.

3-) EVLENME AŞAMALARI

a) Görücülük, Dünürcülük/ Kız bakma, Kız isteme

Geleneksel kesimde evlenme işine girişme "Kız bakma", "Kız arama", "Kız soruşturma" ile başlar. Oğullarını evlendirmek isteyen aileler ilkin akrabalarından, komşularından, yakın çevrelerinden başlayarak kız aramaya çıkarlar. Bu konuda kendilerine komşuları ve tanışları da yardımcı olurlar. Bu adete "Görücülük", "Görücüye çıkma" gibi adlar verilir. Evlenecek delikanlının ya da ailesinin daha önceden benimseydiği biri varsa ilkin bu eve gidilir. Ancak, kesin karara varmadan önce gerek oğlan gerekse kız aileleri adaylar hakkında bilgi toplamaya çalışırlar. Kız ve oğlan evlerinin karşılıklı bir değerlendirmeye varmaları sonucunda, kız istemeye yani dünürcülük aşamasına geçilir.

b) Söz kesimi

Dünürcülük aşamasından sonra gelmektedir. Dünürcülük yoluyla anlaşılan ailelerin, bu anlaşmalarını daha geniş bir çağrılı huzurunda söyleyiye pekiştirmelerine söz kesimi ya da söz kesme denmektedir.

c) Nişan

Söz kesiminden sonra gelen aşama nişandır. Nişan töreni genellikle kız evi tarafından düzenlenir.

4-) DÜĞÜN

a) Kına Gecesi

Kına gecesi, gerdekten bir gün önce kadınlar arasında kız evinde yapılır. Gerek kızın, gerekse erkeğin eline kına yakma geleneksell için ağırlığını duyurduğu yerlerde uygulanmaktadır.

b) Düğün

Düğün, evlenme dediğimiz geçit döneminin en belirgin özelliğidir. Düğünün geleneksel değerlere ve kurallara uygun bir biçimde kutlanmasına çaba sarfedilir. Düğün çağrılıların dışında başkalarına da açıktır. Gelenekselliğin ağırlığını duyurduğu yerlerde tıpkı nişanda olduğu gibi,

düğünde de kadınlar ve erkekler ayrı yerlerde oturarak Tören-
katılır ve eğlenirler.

c)Nikâh ve Gerdek

Medeni ya da dinsel nikâhtan sonra gelinle güveyin bir araya
gelmelerine gerdek denir.Böylece gelinin ve güveyin evliliği yasa,
din ve bağlı bulunduğu toplum üyelerinin onayı ile geçerli sayıl-
mış olur.Yasa gözünde geçersiz olmasına karşın imam nikâhı denilen
dini nikâh da halen yaygınlığını sürdürmektedir.İster yasal yoldan
isterse yasalardan kaçılarak gerçekleştirilmiş olsun,nikâhın amacı
kadın erkek beraberliğini ilan etmek,toplumun gözünde geçerli say-
mak,kutlamak ve kutsamaktır.

5-) HEDİYE,BAĞIŞ VE ÖDEME İLE İLGİLİ ADETLER

6-) EVLENMEYLE İLGİLİ RİTÜEL VE BÜYÜSEL İÇERİKLİ İŞLEMLER

Geleneksel kesimde,hatta büyük kentlerimizde bile yaygınlığını
koruyan inanca göre,bir kızın evlenebilmesi için ilkin "Kısmetinin
Açılması" gerekmektedir.Gelinin bahtının açık olması,yeni evine bağ-
lanması,uğur ve bereket getirmesi,yumuşak huylu olması amacıyla da
kimi şeyler yapılmaktadır.Bunlar arasında,başı üstünde ayna tutul-
masını,başına buğday,arpa darı serpilmesini;güveyle birlikte tatlı
yedirilmesini,yeni evine girmeden önce koyun postuna bastırılma-
sını,ölmüş büyüklerinin mezarlarının ziyaret ettirilmesini örnek ola-
rak verebiliriz.Bağlama büyüğü,güveyin güveylik görevini yerine ge-
tirememesi amacıyla uygulanır.

D-) ÖLÜM

1-ÖLÜM ÖNCESİ

a)Ölümü düşündüren ön belirtiler

Ölüm korkusunun bilinçaltındaki baskısıyla tedirgin olan halk
düşüncesi,alışılagelmişin dışındaki bir takım davranışların,araç
gereçlerin şu ya da bu biçimdeki kullanılışlarını,meteorolojik olay-

ları,hayvanların hareket ve seslerini,düşlerdeki görüntülerle hastadaki psikolojik ve fizyolojik değişiklikleri çoğu zaman ölümün bir işareti,bir ön belirtisi saymaktadır.

b)Kaçınmalar

Çağrışım yoluyla ölümü hatırlatan,başka bir söyleyişle ölüme ön belirti sayılan belli olayların,eşyanın,düşlerin,psikolojik ve fizyolojik değişikliklerin yanı sıra,yerine getirilmediği zaman ölüm getireceğine inanılan bir takım işlemler ve davranışlar da vardır. Bu korkudan kurtulmak,daha doğrusu ölümü uzaklaştırmak,saptırmak ve etkisiz kılmak için,halk inanmalarına göre,birtakım inanmalara kaçınmalara dikkat etmek gerekmektedir.

2-)Ölüm Sırası

a)Olüm olayının Duyurulması

Ölüm olayının duyurulmasının en doğal biçimi ölenin geride bıraktıklarının ağlamalarıyla olur.Gazetelere de ilan verilir.

b)Ölümden Hemen Sonra Yapılan İşlemler

Olümden hemen sonra yapılan işlemlerden bir bölümü,doğrudan cesetle ilgiliken bir bölümü de ceset çevresinde toplanmaktadır. Ölünün öte dünyaya gönderilişine ön hazırlık niteliğindeki bu işlemlerin kimilerinin temelinde ölene canlı gözüyle bakmanın ve ondan korunmanın tipik belirtileri yatarken,kimilerinde de hijyenik endişeler ve dinsel gelenekler rol oynamaktadır.

c) Olünün gömülmeye Hazırlanışı

Yukarıda belirtilen ön hazırlıktan sonra gömme için gerek dinsel,gerekse geleneksel bakımdan zorunlu olan hazırlığa geçilir. Bu hazırlık üç önemli işlemde geçmektedir.Yıkama,kefenleme ve Cenaze namazı.

3-)ÖLÜM SONRASI

a) Belli günler

Ülkemizde ölenin dinsel törenle ve yemekle anıldığı belli günler vardır.

Bunların başında ölünün kırkınıcı,elli ikinci günleriyle yılı gelmektedir.

b)Ölü Yemeği

Değişik adlarla karşımıza çıkan ölü yemeği,ölenin ruhu ya da canı için verilmektedir.

c)Yas

Toplumsal,ekonomik,biyolojik ve duygusal yönden bağlı bulunduğumuz bir insanın kaybindan duyduğumuz acı insancıl bir tepkidir.Yas toplum tarafından bizim için önemli olarak tanımlanmış insanların ve yakınlarımızdan birinin kaybıyla duyulan acı ve üzüntüyü toplumsal kayıplar içerisinde ifade etmektir.Genel olarak kadınlar,erkeklerle bakarak daha uzun süre yas tutarlar.

d)Başsağlığı ve avutucu sözler

Başsağlığı dileme sözün etkileyici ve sağıltıcı gücünden yararlanarak hem acıyı,hem de yası azaltmaya yönelik bir adettir.Başsağlığı dileme ölüm gününden başlayarak bir yıla kadar uzayabilir.

e)Destanlar ve Ağıtlar

Ölüm olayıyla ilgili olarak halk arasında söylenen beyitler,dörtlükler ve şiirlerin yanısıra destanların da özel bir yeri vardır.Ağızdan ağıza doluşan,basılı olarak satılan hayat destanlarının bir bölümü tümüyle ölüm olayına ayrılmaktadır.

f)Mezarlıklar,Mezar taşlarına yazılanlar,simgeler.

Ölenin kimliğini,cinsini,mesleğini,yazgısını belirtmek amacıyla mezartaşlarına yazılar yazılması ve işaretler yapılması çok yaygındır.Erkek ve kadın mezarlarına kimi yerlerde belli işaretler konmaktadır.

Oyunun Adı :Ölüm Doğum Evlenme

Yazarı(Kurgu Yönetim):Yeşim Müderrisoğlu

İlk Gösteri: GÜNÜ:29 Mayıs 1981

YERİ:Ankara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Salonu
kişilik

Ankara Üniversitesi Kültür haftasında oynanmış
ilk kez.

ÖLÜM DOĞUM EVLENME

Sedat Veyis Örnek- Türk Halk Bilimi

Kurgu-Yönetim :Yeşim Müderrisoğlu

Sahne Sorumlusu:Ayşe Selen

Işık :Aziz Erdoğan

Sahne denetimi :Ergin Orbey

OYNAYANLAR:

ÖLÜM:

Mermer Ustası :Osman Gökmen

Ferit Bey :Osman Öztürk

Çaycı :Selahattin Gündoğdu

DOĞUM:

Saz :Osman Öztürk

Ümmü :Ayşe Selen

Esmâ :Belgin Aygün

Büyük Gelin :Meral Ülkü

Nine :Nurhan Tekerek-Rengin Samurçay

Hanım kız :Müjgan Aydın

DÜĞÜN:

Baba :Yaman Koç

Anne :Füsün Oruç

Nine :Nurhan Tekerek-Rengin Samurçay

Esmâ :Belgin Aygün

Yeter :Müjgan Aydın

Gelin :Ayşe Selen

Damat :Mehmet Ulusoy

Oğ.Babası :Osman Gökmen

Oğ.Anası :Radife Baltaoğlu

Komşu Kadın :Gülşen Usanmaz

Kasap :Hayrettin Demirbaş

Davulcu :Levent Beceren

Hoca

Hoca :Hayrettin Demirbaş

Büyük Gelin :Meral Ülkü

Düğün Alayı :Murat Karahüseyinoğlu

Volkan Soyulmaz

Hüseyin Erdoğan

Levent Beceren

Ertuğrul Genç

Yazarın Yorumu:Oyunun çıkış noktası Sedat Veyis Örnek'in ölümü oldu.Bu ölüm nedeni ile S.V. Örnek'i anmak için bir gece hazırlanacaktı Bu gece tiyatro biriminde olacağı için,daha çok bizim bölüme uygun bir şekilde anmak istedik.Eğer resim bölümü olsaydı,resimleri-yontuları ile anılabılırdi.

Bilimsel bir kitabı parçalara ayırıp oyunlaştırmak için yola çıkıldı.Sonra bölüm başlıklarını ayırdım.Ölüm-Doğum-Evlenme.Başlıklara ayırınca o zaman kitabı anlamak ve yazımına girişmek daha kolay oldu.İlk önce Ölüm bölümünde S.V.Örnek'in de genellikle ölüme bakışı olduğunu sonradan anladığım "kara mizah" çarptı gözüme.Bu mizahı ölüm bölümüne baştan sona vermeye çalıştım.Ölümlle biraz alay etme gibi birşey oldu.Ya da ölümü herhangi günlük bir olaymış gibi konuşmak.

Aslında kitapta çok malzeme var.Anadolu'nun her yöresinden gelenekler sıralanmış.Bazıları da daha yazılmadan teatral özellikler taşıyan geleneklerdi.Dramatik unsurları vardı kendiliğinden.Ben sahneye daha kolay getirilebilecekleri,daha görsel olanları seçtim. Bu teknikle Doğum ve Evlenme bölümleri de yazıldı.

En başından beri bunun bir öğrenci çalışması,"Fakir tiyatrosu" yapılan Dil Tarih de,birimin sahnesinde zorluk çıkarmadan gerçekleştirilebilecek bir oyun olması gerektiğini biliyordum.Oyunu buna göre yazdım.Aslında bu önkoşul bir yazar için çok olumsuz bir önkoşul. Yazarken bir sürü konularda kendini özgür hissetmiyorsun.Bütün bu uzun araştırmalardan sonra dizilen bu gelenekler,bizim bakışımız dışında da kendi kendi yorumları olan bilgilerdi.Bunların nesnelliğini kendi öznel bakışımla bozmak istemedim.Sadece oyunu kurarken bütünü için gereken başlangıç,gelişme,sonuç bölümleri yapıldı.Bunun dışında o geleneklerin yeniden yorumlanması ve değiştirilmesi,sahnelenmesi değildi yapılan.

Bir bilim alanında derinlemesine yapılan çalışmanın sonucu bir kitap var.Bunu tiyatro sanatı ile sahneye getirmek demek halkbiliminin başka bir düzlemde yeniden yazımı anlamına da gelir.Yani bir resimin bestesini yapmak gibi,birşey belki.Bunun için gereken ön-şart da önce verilerin bulunduğu ilk düzlemi yani halkbilimini bilmek daha sonra da tiyatro tekniğinden biraz haberdar olup,ikinci düzlemde bu eseri yorumlamaya gidebilmek gerekiyordu.

Yeşim Müderrisoğlu

A.Ü.D.T.C.F
TİYATRO BÖLÜMÜ SUNAR

BELGELERLE KURTULUŞ SAVAŞI

Kurgu – Yönetim
ERGİN ORBEY

ÖLÜM – DOĞUM – EVLENME

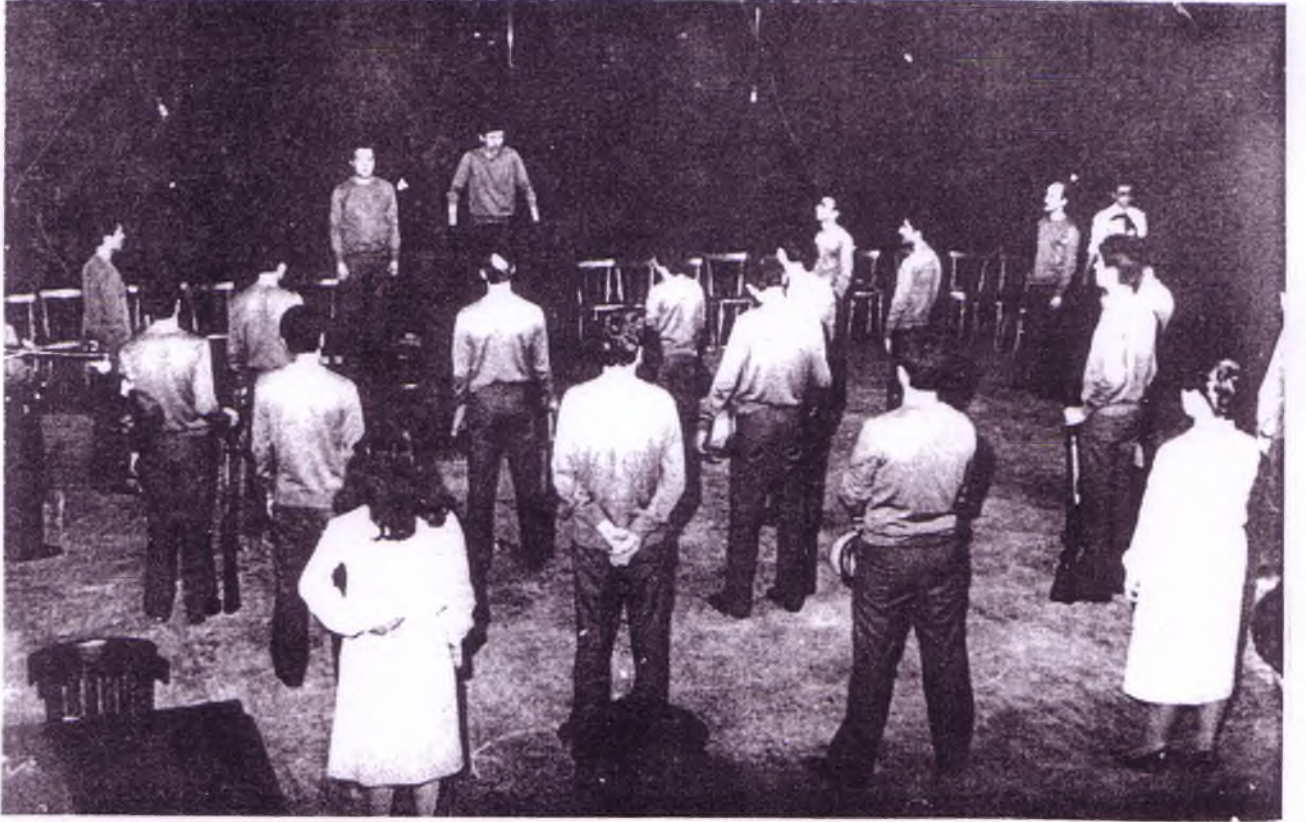
SEDAT VEYİS ÖRNEK
(Türk Halk Bilimi)

Kurgu – Yönetim
YESİM MÜDERRİSOĞLU

BELGELERLE
KURTULUŞ SAVAŞI

DİL VE TARİH-COĞRAFYA FAKÜLTESİ BASIMEVİ, ANKARA 1982

A.Ü.D.T.C.F. TIYATRO BÖLÜMÜ ÖZGEÇMİŞİ

ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tiyatro Bölümünün temeli 1958 yılında fakülte Tiyatro Enstitüsü'nün kurulması ile atılmıştır. O da Muhsin Ertuğrul, Bedrettin Tuncel Üniversitede o eğitiminin gereği üzerinde duran yazıları ile oyunu böyle bir girişime hazırlamışlardı. Tiyatro üsü, araştırma, kitaplık, arşiv çalışmalarının yanı ki yıllık bir eğitim de vermek üzere kuruldu. Ensin Başkanı Prof. Bedrettin Tuncel, Yardımcısı İrfan Şahinbaş'tı, Sevda Şener ile Özdemir Nutku ü'nün ilk asistanları olarak kadroya alındılar. Aynı yaz semesterinde Amerikanın ünlü tiyatro adamı th Mc Gowan oyun yazarlığı seminerini yönetmek çağrıldı. Kenneth Mc Gowan'a Refik Erduran yardıydı. Bu seminerlere yalnızca genç yazarlar biliyordu. Tiyatro alanında henüz ilk ürünlerini ş olan Turgut Özakman, Orhan Asena, Çetin Aluat Taşer, Sevgi Sanlı, Aziz Nesin, Sabahattin Enluvaffak İhsan Garan, Ziya Demirel bu seminerleri ler arasındaydı. 1959-60 ders yılında Tiyatro Ensnormal eğitimine başladı. Prof. Bedrettin Tuncel i Tiyatrosu Tarihi, Refik Ahmet Sevengil, Ahmet Tecer, Mustafa Nihat Özön, Türk Tiyatrosu dersverdiler. Ayrıca Seattle, Washington Üniversite n Prof. Grant Redford iki yıl süreyle bu Enstitü'de verdi. Cahit Atay, Hidayet Sayın Erdoğan akçıoğlu, Erol Aksoy bu Enstitünün mezunları dadırlar.

Tiyatro Enstitüsü 1962 ders yılı sonunda, bir i kapsamı içinde ders verilemeyeceği gerekçesiyle ldi. 1964 yılında, bu kez Tiyatro Kürsüsü adı ile n açıldığında Kürsü Başkanlığına Prof.Dr. Melâgü getirilmişti. Kürsüde dört yıllık normal eğitime di. Daha sonraki yıllarda buna Yüksek Lisans eğie eklendi. Prof. Max Meinecke, Metin And öğredrosuna katıldılar. Turgut Özakman, Mahmut ngören, Cüneyt Gökçer, Prof. Dr. Gültekin Oranrof.Dr. Alim Şerif Onaran, Doç.Dr. Emre Konleyla Özüye aynı Kürsüde ek dersler verdiler. ya 1980 yılında Ergin Orbey, 1981 yılında Turgut an katıldılar. Bu gün Tiyatro Bölümü adını alan nizde iki profesör (Metin And ve Sevda Şener), iki n görevlisi (Turgut Özakman ve Ergin Orbey), üç (Sevinç Sokullu, Nurhan Karadağ, Tahsin) iki ek ders görevlisi (Dr. Ayşegül Yüksel ve Yücel bulunmaktadı. Bölüm Başkanı Prof.Dr. Metin r.

tiyatro Bölümü'nde dersler bir kaç kümede toplanır: tiyatro Tarihi kümesinde Dünya tiyatrosu tarihi ve tiyatro Tarihi dersleri okutulur. b) Dramaturgi

kümesi, Tiyatro Kuramları, Dramaturgi Problemleri, Oyun yazarlığı, Oyun incelemesi ve eleştiri derslerinden oluşur. c) Tiyatro Tekniği kümesinde tiyatro mekanı ve sahne biçimleri üzerinde durulmaktadır. d) Sahne dersi kümesinde ise uygulamalı sahne bilgisi, oyun yönetmenliği, oyunculuk dersleri bulunmaktadır. Ayrıca, Tiyatro Yönetimi, Tiyatro Sosyolojisi, Geleneksel Kaynaklar dersleri de dönüşümlü olarak verilmektedir.

Tiyatro Bölümünün kuruluşundan beri bir gelenek oluşturulmuştur: Her yıl Dünya Tiyatro Günü öğrencilerin hazırladığı bir temsille kutlanır. Bu temsiller daha sonra öğretim üyelerine, öğrencilere, basına, ilgililere de sergilenir. Son yıllarda kadroya Ergin Orbey'in de katılması ile sahne uygulaması çalışmaları daha geliştirilmiş, sahnelenen oyunların sayısı artmıştır. Tiyatro Bölümü'nün bu güne dek hazırladığı oyunlar arasında Cüngör Dilmen'in **Midasın Kulakları** ve **Kurban**, Sermet Çağan'ın **Ayak Bacak Fabrikası**, Musahipzade Celal'in **Balaban Ağa**, Şinasi, Hüseyin Suat ve Turgut Özakman'ın oyunlarından derlenen **Türk Usulü Eylene**, Adalet Ağaoğlu'nun **Evcilik Oyunu** ve **Kozalar**, Özdemir Nutku'nun **Nutuk**, Gyula Hay'ın **At**, Zuckmayer'in **Köpenekli Yüzbaşı**, İonesco'nun **İki Kişilik Hırgür** ve **Önder**, Mrozek'in **Streaptease**, Vampilov'un **Bir Melek**le **Yirmi Dakika**, Yeşim Dorman'ın **Kesit**, Gülten Akın'ın **Keloğlan**, Kaptan Eser'in **Çıkmaz**, Ergin Orbey'in **Kurtuluş Savaşından Belgeler**, Yeşim Dorman'ın **Ölüm-Doğum-Evlenme** bulunmaktadır. Ayrıca Sophocles'ten **Antigone**, Shakespeare oyunlarından alınmış sahnelerden oluşan **Dünya Bir Sahnedir**, kabare türünde bir ortak yapım olan **Para** da hazırlanmaktadır.

Tiyatro Bölümünün hazırladığı oyunlar fırsat buldukça yurtdışı ve yurt içi şenliklerine katılmaktadır.

İlk Tiyatro Enstitüsü kapatıldıktan sonra 1968 yılında yeniden bir Tiyatro Araştırmaları Enstitüsü kurulmuştur. Tiyatro Bölümü öğretim üyelerinden başka Muhsin Ertuğrul bu Enstitünün onur üyesi olmuştur. Ayrıca Viyana Üniversitesi Tiyatrobilimi Kürsüsü öğretim üyelerinden Prof. Heinz Kindermann ve Prof.Dr. Margret Dietrich bu Enstitü'nü üyeleridirler. Tiyatro Araştırmaları Enstitüsü 1976 yılında Tiyatro Eğitimi", 1979 yılında "Çocuk Tiyatrosu" konularında birer sempozyum düzenlemiştir. "Çocuk Tiyatrosu" Sempozyumunun bildirileri bir kitap olarak Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü tarafından bastırılmıştır. Tiyatro Araştırmaları Enstitüsü'nün sekizinci sayısı basılmakta olan ve "Tiyatro Araştırmaları Dergisi adını taşıyan süreli yayını vardır.

Prof. Dr. Metin And

Tiyatro Bölümü 1964'te kuruldu. Daha önce gene Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde iki yıllık bir Tiyatro Enstitüsü kurulmuştu. Ancak bir üniversite diploması veremeyen bu Enstitü 1963'te kapatılarak ertesi yıl yerine dört yıllık bir Tiyatro Kürsüsü kuruldu. 1970'te buna bir de Tiyatro Araştırmaları Enstitüsü eklendi. Pek çok Avrupa Üniversitesinde bir tiyatro kürsüsü yokken, tiyatronun bir bilim dalı olarak bir Türk üniversitesinde gerçekleştirilmesi, özellikle bunun da ilk kez, Atatürk'ün "En hakiki mürşit ilimdir" özdeyişini taşıyan Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde kurulmuş olması bir raslantı değildir. Şöyle ki her alanda ulusunun önderi olan Atatürk örnek ve seçkin bir kültür önderiydi de. Ulusal kültürde Atatürk için en önemli iki öğe dil ve Tarih'ti. Nitekim özvarlığını Türk Tarih Kurumu ile Türk dil Kurumuna bırakması da bunun en kesin kanıtıdır. Bunun gibi öteki üniversitelerdeki Edebiyat Fakültelerinin yerine Ankara Üniversitesinde Atatürk'ün kurduğu Fakültenin Dil ve Tarih-Coğrafya olarak adlandırılması da bunun en canlı belirtisidir. Burda bir yandan Türk Kültürünün Türk ulusuna değin konuları -Türkoloji, Çince, Moğolca, Macarca gibi dil ve kültürleri- inceleyen bölümlerin, öte yandan da yurt ve vatan olarak Anadolu'nun eski uygarlıklarını inceleyen arkeoloji, eski dil ve kültürleri bölümlerinin gerçekleştirilmesi de gene Atatürk'ün koyduğu kültür ilke ve yöntemleri doğrultusundadır.

Gerçi onun ölümünden sonra gerçekleşmiş olmakla birlikte Onun temelini attığı Fakülte çatısı altında bir tiyatro kürsüsünün kurulmuş olması da bu ilke ve sistemin doğal bir sonucudur. Bu iki bakımdan açıklanabilir. Önce tiyatro bir dildir, hem de sözlü dilden daha eski bir dildir. İlk insanlar arasında henüz sözlü bir dilin gelişmediği ve tiyatronun sanatlaşmadığı çağlarda tiyatro yöntemleri en başlıca iletişim aracı ve dil yerine geçiyordu. Sonra da Atatürk sanatlar içinde tiyatroya çok ayrı bir önem vermişti. Daha Cumhuriyet'in kurulduğu 1923 yılında Türk kadınının sahneye çıkmasını destekleyip güvence vermiş, onun yüzyıllar boyunca değil sahnede yeteneklerini göstermesi, bir tiyatro seyircisi olmasını bile yasaklayan bağnaz engelleri kırmış, böylece Türk kadını 1923 yılında sahnedeki yerini almıştır. Bir yandan da tiyatronun bir kamu hizmeti olduğu ve kamu eliyle korunması desteklenmesi ilkesini getirerek gene 1923 yılında bunun ilk uygulaması sayılabilecek "Türk tiyatrosu Himayet Cemiyeti"ni kurmuştur. Bu bakımdan Atatürk'ün sanatlar içinde tiyatro ve müziğe verdiği ayrı önem ve onun "En Hakiki Mürşit İlimdir" özdeyişini taşıyan Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi içinde bir Tiyatro Kürsüsü kurulmuş olması bu bakımdan anlamlıdır.

Kürsümüz 1964'te kurulduğunda kürsü başkanlığına Prof. Dr. Melâhat Özgü getirilmisti. Bugün yaş sınırından emekliye ayrılan hocamız coşkun bir Atatürkçüydü. Çalışmalarının en önemli kesimini Atatürk'ün kültür, sanatlar ve özellikle tiyatrodaki düşünce ve eylemlerinin

araştırılmasına ayırmıştı. Profesör Özgü çalışma daşları bizlere ve öğrencilerimize de bu Atatürk sevgisini aşılamıştı. Nitekim bunun bir belirtisi olarak Cumhuriyetimizin 50. yıldönümünü kutladığımız 1973 yılında denememizi sahneledik. Elde Atatürk'e lâyık bir metni bulunmadığı için oyunumuzu oluşturmak Atatürk'ün Cumhuriyet Türkiyesinin en zengin kaynağı olan başyapıtı NUTUK'u seçtik. Beş yıl önce Ege Üniversitesindeki tiyatro bölümünü kurmak için aramızdan ayrılan değerli arkadaşımız ve meslektaşımız Prof. Dr. Ödemiş Özdemiş Nutku'nun yönetimi ve çabalarıyla hazırladığımız SÖYLEV'i öğrencilerimiz büyük bir başarıyla sahneye gerçekleştirdiler. Bunun metni de Fakültemizce yayınlandı. Bu metnin yayınlanması çok yararlı olmuştur çünkü bu denememizin yurdun dört bir köşesindeki öğrencileri bir birlik ve eğitim kurumlarıca Atatürk'ün Doğum Yıldönümünde sahneye konulacağını kürsümüzün yapılan çeşitli başvurulardan öğreniyoruz.

Kürsümüz 1981 yılının önemini gözönünde tutarak yeni bir çalışma yaptık. Kürsümüzün öğretim kadrosundan değerli tiyatro sanatçısı ve yönetmeni Erol Orbey'in yönetiminde BELGELERLE KURTULUŞ VAŞI" adlı gösterimizi hazırladık. Bunun metninin tıpkı SÖYLEV'de olduğu gibi bir yöntem örneği olduğunu umuyor ve diliyoruz.

Bu sunuşun başlığındaki Atatürk'ün ilk öğretmeni olduğunun belirtilmesi sanıyorum ki kimseyi yandırmıyacaktır. Gerçekte Atatürk tüm ulusun öğretmeni dir. Ancak burada öğretmen çok özel bir anlamda kullanılmıştır. Bunu şöyle açıklayabiliriz: Kürsümüzde Tiyatro Tarihi, Tiyatro Tekniği, Oyunculuk, Sahne Yaratımı gibisinden çeşitli bilgi dalları yanında önemli bir çalışma alanı Profesör Sevdâ Şener yönetiminde oyun yazarlığı ve dramaturjidir. Nitekim bu bilgilerle donatılmış öğrencilerimizin bir kesiminin yazdıkları oyunlar profesyonel tiyatrolarda oynamaya başlamış, kiminin yapılmış önemli ödüle layık görülmüştür. bir kesim öğrencimiz Devlet Tiyatrosunda ve TRT'de dramaturgluk görevi yüklenmiştir. Bir dramaturg bir yazarın oyununu değerlendirir, yazara ve yönetmene değişiklik önerir, oyunun metin olarak gelişiminden sahneye çıkarılmaya dek çeşitli öğeleri üzerinde danışmanlık yapar.

İşte bu alanda Atatürk bizim ilk öğretmenimizdir. Bir ikisini buraya aldığımız örneklerden göreceği gibi Atatürk Türkiye'nin ilk dramaturgudur. Türk yazarlara oyun ısmarlıyor, konular öneriyor, yazılan metinleri okuyor, el yazısıyla metin üzerinde değişiklik önerileri getiriyor, bu değişikliklerin gerçekleştirilmesini oyunu yeniden okuyarak ve provalarda hazırlanarak denetliyordu. Bu çalışmalardan üçü, **Bay Önder Taş Bebek** ve **Bir Ülkü Yolu** bugün Milli Kütüphane Müdürü Hayri Egeli dosyasında Atatürk'ün işlekle ilgili kişiliğini yansıtan el yazısı notlarıyla saklanmaktadır. Ayrıca bunlardan Atatürk'ün yaşamı örnek olarak yazılmış **Bay Önder** Atatürk'ün el yazısıyla düzeltileriyile

1934'te kitap olarak yayınlanmıştır.

Atatürk'ün bu dramaturg yönetimiyle yaptığı değişiklikler üç kesimde görülmektedir. Bunlardan Atatürk'ün en çok titizlikle üzerinde durduğu dil bakımındaki değişikliklerdir. Atatürk her sözcüğün Türkçe olmasını istiyordu. Belgelerde bu konuda pek çok örnek bulunmaktadır. Öz adlarda da değişiklik yapıyordu. Söz gelimi Bosut Begüm adını beğenmemiş, Begüm yerine denmesini, Bosut yerine daha güzel bir ad bulunmasını isteyen edebi yönden yapılan değişikliklerdir. Üçüncüsü kesim değişiklikler ise düşünce ve içerik andır. Söz gelimi Taş Bebek'teki yazarın birinin ağzından kadına inanmadığını, onun bir süs gibi sevilmesini belirten dört dizesini nış, karşısına şunları yazmıştır: "Biz kadınlar için düşünemeyiz! Kadın varlığı ulusun bin bir noktasıdır! Artık kendini süs tanımak fikrini taze ve doğru değildir.. değişmeli."

Belge I

Biz kadınlar için düşünemeyiz! Kadın varlığı ulusun bin bir noktasıdır! Artık kendini süs tanımak fikrini taze ve doğru değildir.. değişmeli!

Belge I

Biz kadınlar için düşünemeyiz! Kadın varlığı ulusun bin bir noktasıdır! Artık kendini süs tanımak fikrini taze ve doğru değildir.. değişmeli!

Belge I

Biz kadınlar için düşünemeyiz! Kadın varlığı ulusun bin bir noktasıdır! Artık kendini süs tanımak fikrini taze ve doğru değildir.. değişmeli!

e Taş Bebek'te yazarın "sevgi bir eğlencedir!" i Atatürk çıkarmış, karşısına "sevgiyi bir eğlence

saymak, onu ciddiye almamak olur!" diye yazmıştır.

Belge II

sevgiyi bir eğlence saymak, onu ciddiye almamak olur!

Belge II

sevgiyi bir eğlence saymak, onu ciddiye almamak olur!

Belge II

sevgiyi bir eğlence saymak, onu ciddiye almamak olur!

Belge III

r Ülkü Yolu adlı oyunda yaptığı çeşitli değişiklik-anı sıra bir yerde şu öneride bulunmuştur: "Bir n öldürülmesi lâzımsa muvaffak olmayanlardan abilir."

Bosut Begüm

Bosut Begüm =

Bayan Bosut

yapılmalı.

Bosut adını

daha güzel bir adla

değiştirmeli.

Bir adamın

öldürülmesi lazımsa,

muvaffak olmayanlar

olun biri öldürülür.

Ayrıca bu üç oyundan ilk ikisi gene Atatürk'ün önerisi üzerine yapılmıştır. Bunlardan **Bay Önder**'i Necil Kâzım Akses, **Taş Bebek**'i Ahmet Adnan Saygun bestelemiştir. **Bay Önder** ayrıca opera librettosu olarak ta yayınlanmıştır. Atatürk bu iki operanın yanısıra komşu ve kardeş İran'ın devlet başkanının Türkiye'ye gelişini gözönünde bulundurarak konusunu kendisinin verdiği ve geçmişte İran'la Türkiye arasında dostluğu ve kardeşliği vurgulayan bir efsaneye dayanan **Özsoy**'u yazdırarak bunun bestelenmesini Ahmet Adnan Saygun'a vermiştir. Kısa zamanda yazılıp seslendirilen opera 1934 yılında iki devlet başkanının hazır bulunduğu gösterimde sergilendi. Bu olay ayrıca Türk Ulusal Operasının kuruluşuna ilk adım olmuştur.

Atatürk ısmarladığı oyunlarda en az bir önemli kadın kişiliğinin bulunmasını istiyordu. Bu kadının Türk kadınının üstün erdemleri kişiliğinde toplamalıydı. Şair Faruk Nafiz Çamlıbel'in yazdığı **Akın** oyununa da ayrı bir ilgi göstermişti. Oyunu önce Profesör Afet İnan incelemiş, sonra Atatürk yazarından dinlemiş, provaları incelemiş, 4 Ocak 1932'de Ankara'da Türk Ocağı salonlarında ilk gösteriminde hazır bulunmuştur. Aynı ay içinde oyun İstanbul Şehir Tiyatrosunda da oynanmış, Atatürk'ün isteği üzerine üç kadın rolünü tiyatronun üç en önemli sanatçısı canlandırmıştır. Atatürk'ün bin bir önemli devlet işi arasında dramaturji çalışmalarına vakit ayırması bu konuya ne denli önem verdiğini kanıtlar. İşte bunun için diyoruz ki "Tiyatro kürsümüzün ilk öğretmeni Atatürk'tür."

Gösterimize gelince burada istedik ki Kurtuluş Savaşı gibi Önderin halkıyla birlikte yarattığı bu kutsal destana kendimizden bir söz katmadan yalnız belgeleri konuşurarak ve sahne dinamizminin olanaklarıyla bir kurguyla sunalım. Bu yapılırken alışagelden değişik olarak hiç bir oyuncu kişileri canlandırmamaktadır: Ne oynayışı, ne sesiyle ne de görünümü ve giyimiyle. Yalnızca bir sözcü gibi bu kişilerin sözlerini seyirciye aktarmaktır görevi. Aynı gerekçeyle dekor da yapılmamıştır. Bir başka önemli nokta da oyunun yönetimini Ergin Orbey'in gösterimin yalnız gönüllülerin çabasıyla oluşmasını istemiş olmasıdır. Bunun için öğrenciler arasında sahne yetenekleri, dış görünüşleri ve sesleri ve konuşmaları bakımından bir seçim yapılmamış, istenmiştir ki gösterim kürsümüzün Atamızın doğumunun yüzüncü yıldönümüne gönülden bir armağanı olsun. Bu nedenle oyunda görev alan öğrencilerimizin çoğunluğunu birinci sınıf oluşturmaktadır. Böylece onların içten ve gönüllü davranışları, kusurlarını ve eksikliklerini bağışlayacaktır. Gösterimizin hazırlığında bizleri her yönden destekleyip yüreklendiren Ankara Üniversitesinin Rektörü Sayın Profesör Türkân Akyol ve çalışma arkadaşlarına, ayrıca her dakika bizden ilgisini esirgemeyen, engin tarih bilgisiyile provalarımızı izleyerek bizi uyarıp destekleyen sayın Dekanımız Profesör Yaşar Yücel'e teşekkürü bir borç biliriz. Bu mütevazı gösterimizi ilk öğretmenimiz Atatürk'ün yüce anısına armağan ediyoruz.

Ankara.

Bay Önder

1. AKT 8 Tablo

Tepkiler
Akın mı?
dışkı değil mi?

Demirbaş (Aynı) 135

Apa link ini dipinjamkan 100 rubel
untuk pembelian Ditar Tanah Cokragga Jember
Tiyato Kotamadya Peningkatan Peningkatan Tanah
selama "Berkas" "Berkas" sebagai "Karya"
dan "Berkas" "Berkas" "Berkas" "Berkas"
Segera "Berkas". "Berkas" "Berkas" "Berkas"
"Berkas" "Berkas", "Berkas" "Berkas" "Berkas"
"Berkas" "Berkas" "Berkas" "Berkas" "Berkas"
"Berkas"

2 Agustus 1981

Kenan EVR
Operasional
Devel Bagkour

BELGELERLE KURTULUŞ SAVAŞI

Kurgu-Yönetim:
Ergin Orbey

Sahne Sorumlusu:
Osman Öztürk

Sunucular : Kaya Küçükönder
Nurhan Tekerek
Gülayşe Temeltaş
Oyuncular : Metin Balay
Saim Çeliker
Mehmet Ulusoy
Osman Gökmen
Nazmi Timur
-Selâhattin Gündoğdu
Osman Öztürk
Öktem Özses

Faruk Akgören
Mehmet Akay
Ertuğrul Genç
Volkan Soyulmaz
Hüseyin Özden
Levent Beceren
Hüseyin Erdoğan
Cüneyt Tezcan
Namık Kurt
Murat Karahüseyinoğlu

BELGELERİN KAYNAKÇASI :

NUTUK

Prof. M.Tayyip Gökbilgin "Milli Mücadele Başlarken" Ankara 1951
A.Fuat Türkgeldi "Görüp İşittiklerim" Ankara 1951
Sabahattin Selek "Anadolu İtilâli" İstanbul 1967
H.İzzetin Dinamo "Kutsal İsyân" İstanbul 1967
Kemal Tahir "Yorgun Savaşçı" İstanbul 1965
Prof.Dr. Yaşar Yücel "Atatürk'ün Doğumunun 100. Yılı Konferansları" Ankara 1981
Doğan Avcıoğlu "Türkiye'nin Düzeni" Ankara 1969
Mahmut Goloğlu "Sivas Kongresi" Ankara 1969
Mahmut Goloğlu "Üçüncü Meşrutiyet" Ankara 1970
F.Kandemir "İstiklâl Harbinde Bozguncular" İstanbul 1964
E.Behnan Şapolyo "Kemal Atatürk ve Milli Mücadele Tarihi" Ankara 1944
Damar Arıkoğlu "Hatıralarım" İstanbul 1961
Hikmet Bayur "Atatürk-Hayat ve Eseri" Ankara 1963

SÜREKLİ YAYINLARDAN BELGELER :

New York Times Gazetesi
İrade-i Milliye Gazetesi
Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi
Cumhuriyet Gazetesi

Sedat Veyis Örnek Türk Halk Bilimi

“ÖLÜM-DOĞUM-EVLENME”

Kurgu Yönetim
Yeşim Müderrisoğlu

Sahne Sorumlusu
Ayşe Selen

OYNAYANLAR

- Sunucu** : Edibe Tozlu/Yeşim Müderrisoğlu
- ÖLÜM** : Osman Gökmen-Selâhattin Gündoğdu-Osman Öztürk
DOĞUM : Osman Öztürk-Ayşe Selen-Belgin Aygün-Meral Ülkü Müjgân Aydın-Rengin Samurçay/Nurhan Tekerek
- EVLENME** : Rengin Samurçay/Nurhan Tekerek-Yaman Koç-Fusun Oruç-Belgin Aygün-Müjgân Aydın-Ayşe Selen-Mehmet Ulusoy-Osman Gökmen-Râdife Balatoğlu-Gülşen Usunmaz-Hayrettin Demirbaş-Selâhattin Gündoğdu-Meral Ülkü-Levent Beceren
- DÜĞÜN ALAYI** : Murat Karahüseyinoğlu-Volkan Soyulmaz-Levent Beceren-Ertuğrul Genç Hüseyin Erdoğan.

Sedat Veyis Örnek'in **Türk Halkbilimi** çalışması bu küçük gösterimize yol açtı, yol gösterdi. Tiyatro öğrencilerinin mutlaka ilgi alanları içinde bulunması gereken halk kültürü üzerine çalışmak, bizim için çok kazançlı oldu. Sedat Veyis Örnek'in özenle derlediği halkımızın kültürel değerleri bizi tiyatro alanında yeni bir yaratıya yöneltti. Bu çabamız aynı zamanda, hocamızın tüm çalışmalarına sahip çıkmamız anlamındadır.

Bilimsel bir çalışmanın karşısına oturup ondan üç bölümlük bir oyun yazmak, dikkatli bir el emeği gerektirdi. İnsanın doğa karşısında “Ölüm-Doğum-Evlenme” başlığı altında toplanan en önemli dönem noktalarını kitaptan seçtim. Bu bölümlerin içinde sahneye yakınlığı, ilginçliği ve yaygınlığı olanları ayırıp, bunları tiyatro diliyle yazmaya çalıştım. Ergin Orbey'in deney ve bilgisine bolca danışarak, arkadaşlarla en verimli çalışma olan prova evresinde bu küçük oyunu ortaya çıkardık.

Halkımızın ürettiği değerleri deneme sahnemizde bir kez daha getirmekle mutluyuz. Bu ortak yaratıya dayalı çalışmaların çoğalması hepimizin dileğidir.

Yeşim Müderrisoğlu

Yapay Edebiyat Yerine Belgeler

Ergin Orbey, Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü'nden ayrılınca Ankara Üniversitesi Tiyatro Kursu'nda görev aldı. Geçen hafta bu kursunun sahnelendiği «Belgelerle Kurtuluş Savaşı» adlı oyunu seyredenler genç tiyatrocuyu içtenlikle alkışladılar. Ankara Üniversitesi Rektörü Prof. Turkan Akyol büyük coşku içinde, bu belgesel oyunun da Kurtuluş Savaşımız gibi, yoksulluklara karşı yürekli sahnelendiğini anlatıyordu. Usta ressamların fırçasına benzer bir anlatım sanatına tanık olduk bu oyunda. Çok sade çizgilerle bir resim oluşturmasına bir sahneleme. Tiyatro bölümünün ilk sınıf öğrencileri, hiç bir seçme, eleme yapılmamış, genç kızlar ve delikanlılar, kimi güzel, kimi değil, kimi fidağ boylu, kimi ufak telek, dilleriyle tiyatro sanatçılarının dilinde aranan düzeye, arılığa ulaşmamış henüz. Ama canlandırdıkları rolü tepeden tırnağa yaşıyorlar. Kurtuluş Savaşı'nın belgeleri konuşurken herkesin soluğu kesildi. Atatürk'ü anlamak için belgeler yeter. Bu belgeler yanında, özellikle son günlerde rastladığımız edebiyat çok yapay kalıyor doğrusu...

Bir eylem adamını en iyi eylemi anlatıyor. Karadeniz'e açılan tekne, Samsun'a çıkış, Erzurum ve Sivas Kongreleri, Ankara'da ilk Meclis, New York Times muhabirinin yorumları, Babıali basınında ters sesler, bir Ali Kemal, bir Refik Halit, sonra Rauf Orbay, Fevzi Çakmak, İnönü ve her sahnedeki ayrı bir Mustafa Kemal ile, Kurtuluş Savaşımızı iliklerimize kadar yaşatan, Atatürk'ün yüceliğini somut biçimde yansıtan bir oyun bu. Her sahnede ayrı bir Mustafa Kemal beni çok etkiledi, bir de genç kız var bu Mustafa Kemaller arasında, Ergin Orbey'in güzel bir buluşu bu. Kurtuluş Savaşı boyunca Anadolu'yu saran rüzgârı çok güzel belirtiyor bu değişik Mustafa Kemaller, erkek-kadın, genç-ihtiyar herkes Mustafa Kemal'in yüreğiyle savaşıyor. Sakarya savaşının komutanları yanında ninelerimiz, bacılarımız da vardı değil mi?

Kimi sahnelerde, şimdi tarihin sayfalarında solan kişiler konuşurken ilginç çağrışımlar da oluyor. İnsan acıyla gülümsemekten de geri kalmıyor, tarih gereken dersi veremiyor, diye karamsarlığa düşüyor.

Oyundan sonra bir sergi gezdik. Yine belgeler konuşuyor. Her belgede ayrı bir yaprak acılıyor Kurtuluş Savaşı tarihimizden. Devlet Başkanı Orgeneral Kenan Evren ve Konsey üyeleri bu belgeleri büyük ilgiyle incelediler. Sonra Ergin Orbey'i ve genç öğrencileri kutladılar.

Üniversite yıllarımda bana çok emek veren Prof. Melahat Özgü Tiyatro Kursu'sunun kurucusu olarak mutlulukla gülüyor, yaprak gibi titriyordu o gün. Prof. Sevda Şener, Metin And ve öteki öğretim üyeleri de... Güzel bir olay yaratılabilir doğrusu, Atatürk'ün kurduğu üniversiteye, duvarında «Hayatta en hakiki mürşit ilimdir» sözü yazılı bir kuruluşa yaraşır bir olay, Atatürk'ü anlamak için en gerçek yol gösterici bilim hiç kuşkusuz. Atatürk'ü bilimin ışığında, belgelerin doğrultusunda değerlendirmek gerekir. Duğudan düşünceye geçirmek. O zaman yapay edebiyata hiç gerek kalmaz. O belgeleri iyi değerlendirebilseydik, genç kuşaklar boşlukta bocalamaz, Atatürk devrimleri ve ilkeleri de çağdaşlık yolunda bizi en gerçekçi biçimde yönlendirebilirdi.

Oysa çoğu zaman Atatürk'ü resimlerle, heykellerle anmak yoluna gittik. Ankara Üniversitesi'nin duvarındaki yazıyı taşıtırmak değil, yaşamımıza yansıtmak gerekirken, çağdışı eğilimlerle örümceklilik kafalar yeşiltirmek yoluna da gittik.

Kurtuluş Savaşından Belgeler...

«Belgelerle Kurtuluş Savaşı» adlı oyun, TV'de gösterildi. Sevindim. Oyunu sahneye koyan, DTCT Tiyatro Bölümü Öğretim Üyesi Ergin Orbey ile genç öğrencilerin, başarılı çabalarına Ankara Notları'nda daha önce değinmiştim.

Ergin Orbey, güzel bir çalışma yapmış. Oyunda sergilenen, Birinci Büyük Millet Meclisi tartışmaları, Meclisin havasının gerçekçi bakışla yansıtılması güzel. Ne güçlükler altında kazanılmış Kurtuluş Savaşı.

Milliyet SANAT DERGİSİ

ATILLA SAV

Belgelerle Tiyatro

«Kurtuluş Savaşından Belgeler»
Kurgu - Yönetim: Ergin Orbey.
A.Ü. Dil ve Tarih - Coğrafya
Fakültesi Tiyatro Kursu-
sü Öğrencileri.

«Bu bir tiyatro olayıdır.» Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tiyatro Kursu'sunun gösterisinden çıkarken bir tiyatrosaverce «olay» diye nitelenen gösteri, Tiyatro Kursu'sü öğrencilerinin yıl sonu çalışmasını, Atatürk'ün Doğumunun 100. Yıldönümü nedeniyle Kurtuluş Savaşı'na adanmasıyla oluşuyordu. Gerçekte, Atatürk'ü en iyi anan kurumlardan biri oldu Tiyatro Kursu'sü. Devlet kurucusu, devrimci, büyük asker, devlet adamı gibi nitelikleri kişiliğinde toplayan Atatürk'ü ancak için yapılan çalışmaların önemli bir bölümü amacın çok dışına düşüyor bu anma yılında. Görevi tiyatro yapmak olan kurumlardan bir bölümü anlamak diye, sanat özü taşımayan «müsamere»ler sunarken; görevi «müsamere» sunmak olan Tiyatro Kursu'sü, belgelerle — salt belgelerle — bir tiyatro olayı yaratıyor. İşe başlarken, her şey olumsuz çalışıyor gibi gözüküyor. Çoğu tiyatroya özgü konuşmayı bilmeyen, sahne üzerinde durmasını ancak becerebilengönüllü

öğrenciler. Derken Bandırma gemisini Karadeniz'in azgındalgalarıyla boğuşurken görüyoruz. Tiyatro olgusu başlamıştır. Her tûmce, her ses, her ezgi bir kurtuluş savaşı, yüzyılın dev sömürgeci uluslarına başkaldıran, ezilmiş ulusun kükrüyüğünü vurgulamaktadır artık. İzleyici kendi tarihini, ezber bildiği tarihini tüyleri ürperecek bir kez daha yaşamaktadır. Bu nasıl bir etkileme gücüdür! Bunu çözümlenmek güç. Ama sonuç belli. Telgraflar, gazete haberleri, yazışmalar... Kupkuru metinler bir coşku seline dönüşüyor. Sanırım tiyatro etkinliği budur. Bunu yaratmak ancak seçkin tiyatro adamlarına vergidir. Ergin Orbey'in genç öğrencileriyle yaptığı iş budur işte. Giysi olarak, genç öğrencilere giydirilmiş, bir örnek ucuz kazaklar; dekor olarak da birkaç iskemle, birkaç sıra, bir kürsü. Ama tiyatronun aracı başta insandır; sonra sestir, ezgidir, dekordur, giysidir, sözdür derken, karşımızda bir saatlik bir büyük oyun buluyoruz. Sonuç bir takım çalışmasının büyük başarısıdır.

ATATÜRK, yaşamı boyunca her toplumsal kurumla ilgilennmiştir. Her toplumsal sorun

her kurum hakkında düşüncelerini açıklamıştır. Sanatçılar hakkında söylenebilecek en güzel sözlerden birini de o söylemiştir. Sanata bu değeri veren bir devlet adımı yapmak için en iyi yollardan biri onu sanat aracılığıyla düşünmek, değerlendirmektir. Bu bakımdan D.T.C.F. öğrencilerinin gösterisi, özel bir anlam ve değer taşımaktadır.

DTCF Tiyatro Gösterisi

Ankara Üniversitesi Rektörü Türkan Akyol, Devlet Başkanı Orgeneral Evren ile Millî Güvenlik Konseyi üyelerini uğurladıktan sonra, DTCF Dekanı Prof. Yaşar Yücel'e;

"İyiydik değil mi Yaşar Bey, çok iyiydik..." dedi.

"İyiydik Türkan Hanım, almamızın akıyla çıktık. Çocuklar çok başarılıydı..."

Türkan Hanım, sonra çevresini alan öğrencileri şapur şapur öptü. Gençcik öğrenciler, rektörün kendilerini öpmesi için sırada bekliyorlardı.

DTCF'nin salomunda "Kurtuluş Savaşı'ndan Belgeler" oyununu izleyen Devlet Başkanı Orgeneral Evren ile Konsey üyeleri, oyunu beğenmişlerdi. Evren, bu denli açıklıkla belgelere dayanan oyunu izledikten sonra, şimdiye değin gençlere Kurtuluş Savaşımızı böylesine anlatamadığımızı söylüyordu.

Oyundan sonra, DTCF Dekanı Prof. Yaşar Yücel'in odasına çıkıldı. Burada Orgeneral Evren anılarını anlattı. O da, kurmay binbaşı iken, DTCF'nde yabancı dil sınavına girmişti. Orgeneral Evren'in ardından Orgeneral Ersin, daha sonra Orgeneral Celasın anılarını anlattılar. Onlar da değişik dönemlerde, DTCF'nde yabancı dil sınavına girmişlerdi. Evren, fakülteden ayrılırken dekanın uzattığı özel deftere şunları yazdı:

"Atatürk'ün Doğumunun 100.

Yılı münasebetiyle Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tiyatro Bölümü öğrencileri tarafından temsil edilen 'Belgelerle Kurtuluş Savaşı'nı hayranlıkla izledik ve 'Resimler ve Belgelerle Atatürk' sergisini açtık. Gerek temsili sahneye koyan ve oynayanlar, gerekse sergiyi düzenleyenleri bu çalışmalarından dolayı kutlar, başarılar dilerim."

Oyun gerçekten çarpıcıydı. DTCF'nin Tiyatro Bölümünün 22 öğrencisi, Kurtuluş Savaşı'nı, belgelere dayanarak, dekorsuz ve kostümsiz canlandırıyorlardı. Oyunu, Tiyatro Bölümü üyelerinden uzman sanatçı Ergin Orbey sahneye koymuştu. Bu çalışma üç ay sürmüştü. Gerçekten Ergin Orbey, şimdiye değin Kurtuluş Savaşı'ndan birçok belgeyi, yazdığı oyunlarda parça parça vermişti. Oyun şu sözlerle başlıyordu:

"Yıl 1918... Dünya yüzyılımızın ilk savaşından yeni çıkıyor. Savaş sonu yıkımlar ve zaferlerle dolu bir yüzyıl başı. Geride ancak ortalama sayılarla ifade edilebilen binlerce ölü ve yaralı. Gösterimiz alışlagelmiş bir tiyatro uyunu değil, bir belgesel çalışmadır..."

Kurtuluş Savaşı ile ilgili sözler ve açıklamalar, belgelere kaynaklara dayandırılıyordu. Oyunda alıntılar verilmekteydi. Şöyle;

New York Times—"Önümüzde zengin ve işlenmemiş bir memleket var. Batı sermayesi bunu elde edebilir."

Alman Büyükelçisi Vangenheim—"Orduyu kontrol eden kuvvet Türkiye'de en büyük kudret olacaktır. Hiçbir Alman düşmanı hükümet, ordu tarafımızdan kontrol edildikçe iktidar mevkiinde kalamayacaktır."

Ali Fuat Türkgekl (Padışahın sır katibi)—"15 Mayıs perşembe günü öğleden sonra sarayda otururken Muğla ahalsi tarafından gönderilen bir telgrafta yabancı bir devletin ilkiyılarını işgal ederek gümrük idaresine kendi bayraklarını astıklarını, İzmir kıyıların da bir başka yabancı devlet tarafından işgal edildiğinin duyulduğunu belirtiyor. Vatanların korunması için ricada bulunuyordu. Telgrafı hemen padişaha taktim ettim. İzmir'in işgal edileceğini dün akşam sadrazamın gönderdiği bir kağıttan öğrendiğini söyleyerek hemen hükümete gidip Muğla'yı hangi devletin işgal ettiğini, İzmir'i işgal edenlerin Yunanlılar mı olduğunu öğrenmemi istedi. Hükümete gittim, sadrazam öğle yemeği yiyor, içişleri Bakanı da karşısında oturuyordu. Mahallin ve ahvalin durumuna ait bilgisinin olmadığını, Muğla'yı işgal edenlerin herhalde İtalyanlar olacağını söyledi."

Vahdettin—"İngilizler isterse, yarın Ankara'ya da girerler. Bir millet var, 'koyun sürüsü!..' Ona bir çoban lazım, o da benim..."

Oyunun sonlarına doğru açıklanan, Kurtuluş Savaşı'nda halktan fedakarlık isteyen "1" numaralı yasa şöyle başlıyordu:

"Hamiyetli halkımıza; Büyük ordumuzun teçhizi için: 1) Her hane, birer kat çamaşır, birer çift çorap ve çarık verecektir..."

Oyundan sonra, Devlet Başkanı Orgeneral Evren, buna değindi. "Bu halkın bağımsızlığı için yapmayacağı fedakarlık yoktur. Yeter ki biz, bu fedakarlıkları kullanmasını bilelim" dedi.

Oyun, Mustafa Kemal Paşa'nın Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na ve millete şu bildiriyle sona erdi:

"Kutsal topraklarımızı çiğneyerek Ankara'ya girmek ve istiklalinin fedakar bekçisi olan ordumuzu yok etmek isteyen Yunan ordusu 21 gün süren pek kanlı muharebelerden sonra Allah'ın yardımıyla mağlup edilmiştir. Milletimiz düşman hazırlıklarına mukabele için hiçbir fedakarlıktan kaçınmadı. Ordumuzu takviye için para, insan, silah, hayvan, araba velhasıl her ne lazım ise kemal-i hâhiş ile ibzal etti. Bu inanılmaz mucizeyi 'Anadolu Halkı'nın fedakarlığına borçluyuz."

Borç...

***

«Kurtuluş Savaşından Belgeleri» oyunu nasıl da tuttu. Valiler, telgraflar çekerek, gençlerin illerine de gelmesini ve oyunu sergilemelerini istiyorlar. Oyundan sonra, arada, DTCF girişinde sergilenen yörük çadırının önünde Ankara Merkez Komutanı Kemal Paşa ile konuşuyorduk. Ona, oyunu sahneye koyan Ergin Orbey'i anlatıyordum.

— Bu denli başarılı bir sanatçı, ününden habersizmiş gibi de alçak gönüllü..

— Ne güzel, dedi Kemal Paşa, şöhret kendi gelir bulur zaten...

«Kurtuluş Savaşından Belgeleri» oyunundan bugün de bazı bölümleri özette aktarmayı düşünüyorum. Bununla, okurlar oyunu daha iyi değerlendirebilirler sanıyorum. Bazı bölümler de şöyle:

«Birinci TBMM Müzesi, Kurtuluş Savaşımızın 1920-1923 tarihleri arasındaki hatıralarını kapsayan bir anıttır. Bu mütevazî yapı, muze kurtuluş savaşımız sırasında kullanılmış gösterişsiz ve sade eşya ile doludur..

Anadolu'da mebus seçimi yeniden başladı. Yeni mebuslarla, İstanbul mebusanınının kaçanlar Ankara'ya gelmeye başladılar.. İlk celseye 115 mebus katıldı.. Bunlardan 50 tanesi kalpaklı, 41 tanesi fesli, 24 tanesi de sarıklıydı..

Her türlü inanç ve görüş birinci BMM'de koalisyon halinde bulunuyordu. Koalisyonun tek ortak programı misak-ı milli idi.. Nihayet Anayasa'nın kabulü ve Londra konferansına davet sebebiyle Mustafa Kemal Paşa'nın Sadrazam Tevfik Paşa'ya çektiği telgraf Meclis'te iki ana grubun varlığını ortaya koydu..

Siyasi hayatımızda daima mevcut olan bu iki grup ilk defa gerçek adıyla belirecek ve anılacaktır. Birinci grup yeni Türkiye'nin müstakbel idareci kadrosunu Mustafa Kemal Paşa'nın liderliğinde olarak bünyesinde topluyor ve ileri fikirleri temsil ediyordu..

İkinci grup ise, büyük çoğunluğu saltanat ve hilafet taraftarı muhafazakâr fikrin temsilcisiydi.. Ve ayrıca, Mustafa Kemal Paşa'nın muhalifleriyle takviye edilmişti..

İkinci grup milletvekillerinden hemen hepsi kalpaklarını önlemesine, yani sivri tarafları öne ve arkaya gelecek biçimde, birinci grup milletvekilleri ise yanlamasına, yani ilk Kuvay-i Milliye biçiminde giyerler di..

(Meclis yemini) — Makam-ı hilafet ve saltanatın ve vatan ve milletin istihlas ve istiklalinden başka bir gaye takip etmeyeceğime vallahi..

— (Vallahi...)

Mustafa Kemal Paşa — Bugün yurdumuz ve bütün Arap dünyası, İngiliz, Fransız istilası altındadır. Bir gün gelecek mazlumların ahi, bu zalimleri kahredecektir. Bunu biz göreceğiz. İnanın ki bu işte biz öncüyüz.. Zaman gelecek bütün esir milletler işgal ve istiladan kurtulacaktır..

General Stratikos — Küçük Asyayı terketmemiz gerekiyor. Kış olanca şiddetle ilerliyor. Askerlerimiz yorulup zahmet çekiyorlar. Az zaman sonra onlara bakacak paramız kalmayacak. Yabancı devletler bizi sergüzeştlerle dolu bu siyasete ve tahrik ettikten sonra, şimdi artık yalnız kendi menfaatlerini temine çalışıyorlar.. Bizi terk ediyorlar. Oradan çekilip gitmemiz gerekiyor..

(Perde, Mustafa Kemal'ir. şu sözleri bir ağızdan söylenerek kapandı)

— Bu inanılmaz mucizeyi Anadolu halkının fedakârlığına borçluyuz..

Kurtuluş
Savaşından Belgeleri

Çarşamba günü Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi salonunda, «Kurtuluş Savaşından Belgeleri» oyununu izledik. Kurgu - yönetim Ergin Orbey'indi. Devlet Başkanı Orgeneral Evren de gençleri çok beğendi. Ergin Orbey'i, çocukları ayrı ayrı kutladı. Prof. Türkân Akyol, Fakülte Dekanı Prof. Yaşar Yücel, sevinçten uçuyorlardı. Oyundan sonra, çocukları gördüm, «Hababam Sınıfı» geldi usuma. Öylesine afandılar. Belgelere dayalı, «Kurtuluş Savaşı» oyunundan bazı sahneleri özette aktarmayı düşündüm. Şöyle başlıyor oyun:

«Bağımsızlık yerine kölelik tohumları atılmaya çalışılan ülkemizde, Avrupalı'nın deyişiyle «Osmanlı ölüm döşeginde...» Osmanlı can çekiyorsun bir başkasının doğumu yaklaşıyor 1918 de.

Yıl 1918... Dünya yüzyılımızın ilk savaşından yeni çıkıyor. Savaş sonu yıkımlar ve zaferlerle dolu bir yüzyıl başı. Geride ancak ortalama sayılarla ifade edilebilen binlerce ölü ve yaralı. Gösterimiz alışlagelmış bir tiyatro oyunu değil bir belgesel çalışmadır. İşgal ve mandaya karşı mücadele edenler bağımsız bir Türkiye'nin kurulması için çalıştılar. Bizler bu uyanışın bir bölümünü aktarmak amacındayız. Kendimiz tek bir söz katmadık. İş-tedik ki belgeler anlatsın Ulusal Kurtuluş Savaşımızı...

New York Times — Önümüzde zengin ve işlenmiş bir memleket var. Batı sermayesi bunu elde edebilir.

Alman Büyükelçisi Vangenheim — Orduyu kontrol eden kuvvet Türkiye'de en büyük kudret olacaktır. Hiç bir Alman düşmanı hükümet, ordu tarafımızdan kontrol edildikçe iktidar mevkinde kalamayacaktır.

Ali Fuat Türkgeldi (Padşahan sır kâtiibi) — 15 Mayıs perşembe günü öğleden sonra, sarayda oturan Muğla ahali tarafından gönderilen bir telgrafta yabancı bir devletin il kıyılarını işgal ederek gümrük idaresine kendi bayraklarını astıklarını, İzmir kıyılarının da bir başka yabancı devlet tarafından işgal edildiğinin duyulduğunu belirtiyor, vatandaşların korunması için ricada bulunuyor. Telgrafı hemen padişaha takdim ettim. İzmir'in işgal edileceğini dün akşam Sadrazam'ın gönderdiği bir kâğıttan öğrendiğini söyleyerek hemen hükümete gidip Muğla'yı hangi devletin işgal ettiğini, İzmir'i işgal edenlerin Yunanlılar mı olduğunu öğrenmemi istedi. Hükümete gittim. Sadrazam öğle yemeği yiyor, İçişleri Bakanı da karşısında oturuyordu. Mahallin ve ahvalin durumuna ait bilgisinin olmadığını, Muğla'yı işgal edenlerin herhalde talyanlar olacağını söyledi... (Çanakkale Türküsü)

Albay Bekir Sami — 24 Mayıs 1919 tarihinde Akhisar'ın manzarası şöyle idi: Bütün caddelere Yunan bayrakları asılmış, herkes Yunanlıların gelmesini bekliyor. Birçok kimse yerli Rumların yanına sokulmuş, dalkavukluk ediyor ve bu sayede, Yunan şehre girince hayatını, malını, mülkünü emniyete sokacağını sanıyor. Bütün terzi dükkanları geniş Yunan bayrakları dikmekle meşgul...

Vahdettin — Ben bu makam için hazırlanmadım. Çocukluğumdan beri vücutta rahatsız olduğumdan layıkıyla tahsil edemedim. Sinnim kemale erdi — 57 yaşındaydım — dünyada bir emelim kalmadı. Fakat takdir-i ilahlî teveccüh etti bu ağır vazifeyi deruhte ettim. Şaşırılmış bir müdavim, bana dua ediniz.

(Yemen Türküsü eşliğinde)

Mustafa Kemal Paşa — Hemşehri, düşman Sam-sun'a asker çıkaracak, belki de buraların hepsini ele geçirecek, sense rahat rahat toprağını sürüyorsun...

Köylü — Paşa, paşa sen ne diyon? Biz üç kardeş-tik, iki de oğul vardı. Yemen'de, Kafkas'ta, Çanakkale'de hepsi de elden gitti. Bir beş kaldım; ben de yarım adamım. Evde 8 öksüz çocukla, üç dul kalmış kadın var. Şimdi benim yurdum da, vatanım da şu tarlanın ucu. Düşman oraya gelinceye dek benden hayır yok.

New York Times — Mustafa Kemal Anadolu'da bir hareket vücuda getirmeye çalışıyor. Bu ne çocukça bir hülyadır! Bütün cihanın kuvvetine karşı Mustafa Kemal'in, savaşlarda yenilmiş zavallı Anadolu kuvvetiyle tüm dünyaya kafa tutmasının ne hükmü olabilir! Anadolu'da ne kalmıştır, nesi var ki karşı koyabilsin, kabil olsun..

Sadrazam Damat Ferit Paşa — Anadolu hareketler] dünya savaşında yükselmemiş birkaç subayın ortaya attığı bir maceradır. Bu hareketler alevi sönmüş saman ateşinden başka birşey değildir.

(Oyunun bir bölümünü aktardım. Anlatmakla olmaz,

Önemli Bir Amatör Tiyatro Olayı: DOĞUM - DÜĞÜN - ÖLÜM

YAFIT: Sedat Veyis Örnek (Türk Halkbilimi)

KURGU - YÖNETİM: Yeşim Müderrisoğlu

SAHNE DENETİMİ: Ergin Orbey

OYNAYANLAR: Edibe Tazlu, Osman Gökmen, Osman Öztürk, Selahattin Gündoğdu Ayşe Selen, Belgin Aygün, Meral Ülkü, Nurhan Tekerek, Müjgan Aydın, Yaman Koc, Asuman Atakul, Mehmet Ulusoy, Bukle Girgin, Gülşen Usanmaz, Hayrettin Demirbaş Levent Beceren.

DTCF Tiyatro Sahnesi

Ayşegül YÜKSEL

Geçen yıl yitirdiğimiz, değerli bilim adamı Sedat Veyis Örnek'in «Türk Halkbilimi» başlıklı yapıtı, çeşitli yörelerdeki Anadolu insanının duygu, düşünce ve davranışlarını biçimlendiren gelenekleri, görenekleri, inançları sayısız örneklerle sergiler. Profesyonel sahnelerden tanıdığımız, oyun yazarı, oyuncu, yönetmen, aynı zamanda da DTCF Tiyatro Birimi Yüksek Lisans öğrencisi Yeşim Müderrisoğlu, Örnek'in bu yapıtından ayrıntılı bir tarama yaparak, kendi deyişiyle, «insanın doğa karşısında -doğum — düğün — ölüm» başlığı altında toplanan en önemli dönüm noktalarını» yansıtan bölümlerden bir saatlik bir oyun oluşturmuş.

«Açık Biçim»de yazılmış, Anadolu insanının doğal tavır ve söyleşimlerine dayalı, arı güldürünün başarılı bir örneğini veren, gevşek dokulu bir oyun «Ölüm-Doğum-Düğün» Müderrisoğlu, içeriğin belgesel niteliğini «sunucu-kullanımı»la vurgulayarak, kıvrak bir söyleşim düzeniyle, ayrıntılı dekorlara ya da giysi tasarımına gerek gösterme yen, yalın, dinamik, ve renkli bir sahne düzenlemesiyle, eğlendirici olduğu o denli de düşündürücü bir gösteri kotarmış.

Müderrisoğlu'nun başarısı, hepsi de Tiyatro Birimi öğrencisi olan oyuncuların özenli çalışmaları ve doğru yorumlarıyla desteklenerek, özlenen düzeyde bir amatör tiyatro olayı gerçekleştiriliyor. Görevlerini canla başla yerine getiren ve yer yer profesyonel düzeyde bir gösteri koteran oyuncular arasında en başarılılarının belirlenmesi amatör tiyatroculuk anlayışına ters düşer. Ancak, oyun boyunca sahnede en çok yer alan ve Anadolu genç kızını çeşitli konularında dile getiren Ayşe Selen'in başarılı güldürü oyunculuğunu anmada geçmek de haksızlık olur.

Araştırma, deneme, tiyatro tutkusu, gençlik coşkusu... Bu özelliklerin bir araya gelmesiyle koterılan «Ölüm-Doğum-Düğün» yapıtıyla DTCF öğrencileri amatör tiyatroculuğun gereklerini başarıyla yerine getiriyorlar.

Caba onlardan, alkışlaması bizden...

Öğrenciler «Türk Halk Bilimi,, oyununu başarıyla sahnelediler

Dil - Tarih Coğrafya Fakültesi; öğrencileri tarafından sahnelenen oyunun bir sahnesi...

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Prof. Dr. Sedat Veyis Örnek'in «Türk Halkbilimi» adlı eserinden uyarlanan «Doğum Evlenme — Ölüm» adlı oyun, Dil Tarih Coğrafya Fakültesi öğrencileri tarafından sahneye kondu.

Prof. Dr. Sedat Veyis Örnek'in ölüm yıldönümü nedeniyle hazırlanan oyun tiyatro bölümü öğretim üyelerinden Ergin Orbey denetiminde gerçekleştirildi. Ergin Orbey oyun hakkında şunları söyledi:

«Çok sıcak bir oyun, «Doğum

— Evlenme — Ölüm» belgesel bir çalışma oldu. Üniversite-lerin bilgi üretim merkezli olduğu düşünülürse, üniversiteye yakışır bir çalışma oldu. Güzel rol bölümü yapıldı. «Belgelerle Kurtuluş Savaşı» ve «Doğum — Evlenme — Ölüm» adlı oyunlar Almanya, Fransa, Belçika ve Hollanda'da oynayacak. Bu Ankara Üniversitesi ve Turizm Bakanlığınca gerçekleştirildi.»

Tiyatro Bölümü öğrencileri tarafından gerçekleştirilen oyun Yeşim Müderrisoğlu tara-

findan uyarlandı. Yeşim Müderrisoğlu oyunda açık biçimin kullanılış nedenini şöyle açıkladı:

«Teknik olarak zorunlu idi. Kısa zamanda hazırlanan öğrenci çalışmasıdır. Bu biçim arkadaşların daha rahat katılmalarını sağlıyor. Amacımız bilimsel bir çalışmayı tanıtmak oldu. Sıcak bir çalışma oldu ve seyircinin katılmasını sağladı.»

Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Tiyatro Salonu'nda sergilenen oyunun yineleneceği bildirildi.

1981 tarzan yılı mı?

Mahmut T. ÖNGÖREN

Ankara'da Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ndeki tiyatro kursüsünde öğrenciler, Ergin Orbey'in yönetti minde, «Kurtuluş Savaşından Belgeler» adlı son derece özgün bir oyunu sergilemekte. TV yönetimi bu hazır oyundan yararlanmayı başarabilse, stüdyoda gerçekleştirilebilecek çok ilginç ve öğretici bir yapıyı ortaya çıkarabilir. Tarihsel fotoğraflar, etkili geçişler, sarsıcı çekimler, elektronik kameraların sağlayacağı üstünlükler, çarpıcı donatımlıklar (ak sesuar), yalınç ve küçük simgesel bezemeler (dekor) ve hatta stüdyo tabanına çizilebilecek grafiklerle...

Çeşitleme...

Profesör Sedat Veyis Örnek'in ölümünün birinci yıl dönümü günü, DTCF Tiyatro Bölümü öğrencileri, onun «Türk halkbilimi» adlı yapıtından uyarlanan «Ölüm - doğum - evlenme» adlı oyunu oynadılar. Kurgu-yönetim; Yeşim Müderrisoğlu'nun, sahne denetimi, Ergin Orbey'in. Ergin Orbey ile öğrencileri, «Belgelerle Kurtuluş Savaşı» oyunundan sonra, bu oyunu da gerçekten iyi oynadılar. Gülerken gözlerimden yaşlar boşandı. TV yöneticilerinin akilları varsa, bu oyunu da, tüm vatandaşlara gösterirler. «Belgelerle Kurtuluş Savaşı» nasıl beğenilmişti? Bu da öyle. Oyunu, tiyatro Kürsüsü Uygulama Sahnesinde seyrettik. Fakülte Dekanı Prof. Yaşar Yücel ile Prof. Sevda Şener, daha bir öğretim üyesi, önce konuşmalar yaptılar. Sonra, Sedat Veyis Örnek'in Anadolu'nun çeşitli yörelerinden çektiği, doğum-evlenme-ölümle ilgili renkli fotoğraflar gösterildi. Sonra da gençler, oyunu oynadılar. Tahsin Saraç, Necati Zekeriya, Ayhan Cermen birlikteydik. Necati Zekeriya, genç oyuncuların Üsküp'e çağırılmayı düşünüyör. O da oyunu çok sevdi. Öğrencileri, Sedat Veyis Örnek'i yaştırlar. Sevda Şener;

— Sedat Veyis Örnek bir yerlerden biz seyrediyorur, dedi.

Metin And, DTCF Tiyatrosuna «Yoksul Tiyatrosu» diyor. Öyle ya, parasızlık pulu yok. Oyunu da paralı göstermiyorlar. Kimi öğrenciler, apartman komşularını, arkadaşlarını çağırıyorlar. Biz de oyuncuların Rengin Samurçay'ın çağırılıydık..

ankara.. anka..
Müşerref HEKİMOĞLU

Bir Ödül Töreninden İzlenimler...

Geçen akşam Ankara Üniversitesinde Veyis Örnek'den kaynaklanan bir oyun seyredirken düşündüm. Veyis Örnek öldü mü? Yeşim Müderrisoğlu u. Prof. Örnek'in Halkbilimi kitabından esinlenerek hazırlanmış bu oyunu, çok güzel bir yaklaşım, ölüm, doğum, bugün bölümlerini çok sıcak biçimde sergiledi genç öğrenciler, içimiz ısındı biraz?

YANKI

ERGIN ORBEY Bağımsızlık Savaşı

DTCF Tiyatro Bölümü Öğretim üyesi Ergin Orbey, Yankı'nın sorularını yanıtladı:

YANKI—Özgeçmişiniz?..

ORBEY—1936'da İstanbul'da doğdum. Kabataş Erkek Lisesi ve İstanbul Belediye Konservatuarı Tiyatro Bölümü'nden sonra 1956 yılında Ankara Devlet Konservatuarı Tiyatro Bölümü'ne girdim. 1961 yılında yüksek bölümden mezun oldum. Dört yıl Devlet Tiyatrolarında yönetmen ve oyuncu olarak çalıştım. Bu arada Bölge Tiyatroları'nın ön çalışması olarak Eskişehir Belediye Tiyatrosu'nun kuruluşunda yönetmen, öğretmen olarak görev yaptım. Askerlikten sonra bir özel tiyatrodaki dört yıl oyuncu, yönetmen ve sanat yönetmeni olarak görev yaptım. 1971—1977 yılları arasında İstanbul'da Belediye Şehir Tiyatroları Üsküdar Ekip Sanat Yönetmeni, Yönetim Kurulu üyeliği görevleriyle içiçe film çalışmaları yaptım —senarist oyuncu ve yönetmen olarak—. Gene bu arada

1974—1975 yıllarında Ankara Devlet Konservatuarı Tiyatro Bölümü başkanlığına atandım, çeşitli özel tiyatrolarda konuk yönetmenlik yaptım, 1978—1979 yıllarında Devlet Tiyatroları'nda Genel Müdürlük yaptım. 1964—1971 yılları arasında Ankara Radyosu'nda dramatik programlarda yönetmenlik yaptım, Dünya ve Türk Tiyatrosunu anlatan Tiyatro Okulu adlı bir sürekli radyo programı ve çeşitli radyofonik oyunlar yazdım. Bir roman uyarlaması, biri belgesel olmak üzere iki oyun çalışmam var, şu anda Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tiyatro Kürsüsünde uzman olarak çalışıyorum.

Y—Bu oyun nasıl bir emek ürünü?..

O—1969 yılı Erzurum Kongresi'nin 50. yılıydı. Bu kongreyi belgelerle bir tiyatro olayı olarak seyirciye sunmayı düşünmüştüm, ama iş orada kalmadı. Sivas Kongresi, TBM Meclisi'nin açılışı, Meclis tutanakları, iç ve dış basın, karşı güçler, bozguncular, savaşlar ve Sakarya Savaşı'yla ilgili belgelerde karşılaşınca izlenilen metin ortaya çıktı. Yani yaklaşık olarak 12 yıl sürdü; belge toplama, araştırma, uygulama ve yorum çalışması olarak... Çeşitli tiyatrolarda ve tiyatro okullarında aynı biçim ve kurgu yöntemleriyle seyirciye sunuldu ve geliştirildi. 3 Haziranda gösterime sunulan belgeler 12 yıllık çalışmamızın en gelişmiş ve anılmış biçimidir. Yalnız şunu da eklemeyi gerekli görüyorum; kurgu ve biçim ya da belge metinleri her seferinde ne kadar değişik olursa olsun bütün bu çalışmalarda değişmeyen ortak yön, bu savaşın bir bağımsızlık

savaşı oluşu ve Anadolu halkının istediği şeydir.

Y—Şimdiye kadar Kurtuluş Savaşıyla ilgili bu tür bir çalışma sizce neden yapılmadı?

O—Kurtuluş Savaşı büyük destan konusudur. Bu konuda az sayıda da olsa oyun yazılmıştır. Kurtuluş Savaşı'nın destansı özelliği dramatik akışa gerekli özgürlüğü vermiyor. Ya da dramatik akış Kurtuluş Savaşı'na ancak bir bölümünü kapsayabiliyor. Atatürk'ün bir sözü var "Bir tragedia kişileri olabilir ama aksiyonsuz asla" gibi... Bu bir ölçüde çalışmamıza ışık tuttu. Bu genel gösterimde önemli olan —olumsuz da olumlu— tüm kahramanların oynanması, sahre üzerinde canlandırılması değil, kişilerin düşüncelerinin seyirciye iletilmesiydi. Böylesine bir yorum—yaklaşım—şekli bu alanı uzun süre boş bırakmamı sağlıyor.

ERGIN ORBEY

Y—Bu tür çalışmaların geliştirilmesi düşünülebilir mi?

O—Elbette. Hatta biz şu anda Ankara Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tiyatro Kürsüsü olarak bir başka proje üzerinde çalışmalarımızı sürdürüyoruz. Geçen yıl yitirdiğimiz değerli bilim adamı Sedat Veyis Örnek'in Türk Halk Bilimi kitabının Ölüm/Doğum/Ölüm bölümlerini aynı belgesel yöntemle gösterime hazırlıyoruz. Yalnız bu defa tek belge var; kitabın kendisi...

Y—Oyun nasıl ilgi gördü?

O—Gerek Ankara'da gerekse Anadolu'da büyük bir ilgi ve heyecanla izlenildi oyunumuz. Bu arada çeşitli illerden çağrılar alıyoruz. Hepsine de belirli bir program çerçevesi içinde —eğitim ve öğretimimizi aksatmadan— gitmek istiyoruz.

Tarih Coğrafya Fakültesi öğrencileri, öğretim üyelerinden Sevdâ Şener, Metin And ve oyunun yazarı Ergin Orbey'le.

"Kurtuluş Savaşından Belgeler" oyunu "ilk gösteri"de yüksek düzeyli seyircinin karşısına çıktı... Ve Devlet Başkanı olmak üzere, oyunu seyircilerden övgüler aldı. Bu orl basın ve televizyon görüntüleriyle. Kamuoyu, böyle bir oyunun bundan, bundan sonra, geniş ölçüde yarar oldu... Ve tiyatroseverler, bunçenilen bunca övülen oyunu gidip için için hazırladılar. Ama -şimdilik- klerini gerçekleştiremediler. Çünkü, adı bilinen, yeri belli profesyör tiyatro tarafından sergilenmiyor-

"Kurtuluş Savaşından Belgeler", AnDil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Bölümünce hazırlanmış; Milli İlk Konseyi Başkanı ve üyelerinin "iteyi ziyareti nedeniyle de "ilk isli"ni yapmıştı. Bu nedenle de, övgülere karşın, tiyatroseverler ilk-gelip oyunu görme olanağın-ksundu.

Yun halka da gösterilebilecek miy- sorunun yanıtını, oyunun öncesi ırası hakkında tüm öteki bilgi ve iri; oyunun yazarı, sahneye koyu- e tiyatro bölümünde uzman olarak ı Ergin Orbey'den öğrenmek iste-

"Kurtuluş Savaşından Belgeler", ka- rına Atatürk'ün 100. Doğum Yılı- mü nedeniyle hazırlanan bir yapıt k sunuldu. Bu, belgesel bir gös- tilydi, yoksa daha önce bir tiyatro u olarak mı düşünüülüp yazılmış-

yunun 12 yıllık bir geçmişi var. n Kongresi'nin 50. yıldönümü rken, Kongre ile ilgili belgesel bir a gerçekleştirmeyi düşündüm. elgelerin çok renkli olması; Sivas isisi, Amasya Tamimi, Meclisin İstanbul Meclisini kapanışı, 1918 Savaşını destekleyen bağımsız- nı İstanbul basını, İstanbul da karşı güçler, İnönü savaşları, tutanakları, Sakarya Savaşı ile lgelere, bizim bu çalışmamızın çok niş boyutlu olmasını zorladı...

Belgesel çalışmadan parçalar, zamanlarda; özel tiyatrolarda okullarında, ödenekli tiyatrolarda karşısında denendi. En gelişmiş

birçok kişi iletmeğe çalıştı. Örneğin birkaç tane Mustafa Kemal, birkaç tane İsmet Paşayı ileten oyuncular var. Hatta bunlardan bir tanesini de bir kız oyuncu oynuyor. Kız oyuncu, Mustafa Kemal'in düşüncelerini yansıtıyor ve bu da seyirciyi hiç rahatsız etmiyor. Bunun bir araştırma, bir belgesel çalışma olduğu düşünülürse, amaç daha kolay yansıyor. Ekibin bir tiyatro kürsüsü oyuncularından oluşması, çalışmayı anlamına daha uygun kılıyor.

Bu oyun, bu gösteri, profesyonel tiyatrolar aracılığı ile daha geniş seyirci kitlelerine ulaşacak mı? Bunu nasıl sağlamayı düşünüyorsunuz?

- Tiyatro olarak asal görevimiz bu gösteriyi seyircilerimize ulaştırmağa çalışmak... Aslında Milli Güvenlik Konseyinin isteği bu... "Kurtuluş Savaşından Belgeler'in okullarda, bütün illerde garnizonlarda oynanması... Belli bir program çerçevesinde bunu gerçekleştirmeye çalışacağız. Örneğin Antalya'da temsil edildi. Zonguldak'ta işçilere, Burdur'da Almanya'dan askerliğini yapmak için gelen Türk işçilerine oynanacak. Televizyonda da gösterilecek... Şimdilik böyle bir hazırlık var ve aynı kadro ile bu gösterileri gerçekleştirmeye çalışacağız.

Oyun nasıl hazırlandı? Güçlükler oldu mu?

- Bu yapıyı Üniversitenin tüm yöneticileri ile birlikte gerçekleştirdik. Onların büyük katkıları ve anlayışlarıyla başardık. Üniversitemizin Tiyatro bölümünde, bu tür çalışmalar, aslında yeni değildir. Örneğin, Özdemir Nutku Cumhuriyetin 50. yıldönümünde "Söylev'i çalışmıştı. Biz de Atatürk'ün 100. Doğum Yılı nedeniyle bu gösteriyi hazırladık. Çalışmalarımızı Rektör ve Dekan izledikten sonra bu çalışmanın kapsamının genişletilmesini önerdiler. Devlet Başkanımız ve Konsey üyeleri de üniversitemizde bir serginin açılışı ile birlikte oyunu seyrettiler. ●

"Kurtuluş Savaşından Belgeler"

şekli ve tümü; bu yıl Haziran ayında Ankara Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tiyatro Kürsüsü olarak sergilediğimizdir... 12 yıllık çalışma oyunda çeşitli değişiklikler ve bazı farklılıklar meydana getirmiştir. Oyunun değişmeyen tek ve üzerinde ısrarla durduğumuz yanı: bu savaşın bir bağımsızlık savaşı olması gerçeğidir."12 yıl içinde oyunun değişmeyen paydası budur. Ve tarih boyunca, ilk ve en önemli bağımsızlık savaşlarından biri olan bu savaşta Türk halkının büyük fedakarlıklarıyla katılmıştır. Bu oyunun destani bir özelliği var. Dramatik olarak belirgin bir yorum yapmak, bu nedenle, biraz güç... Biz, çok güç koşullarda kazanılmış bir savaşı vurgulamağa çalıştık.

"Kurtuluş Savaşından Belgeler" oyununa, belgesel bir tiyatro yapıtı denilebilir mi?

- Bir belge çalışması denilebilir. Biçim olarak da, bu çalışmaların başlangıcı çok eskiye gidiyor. 1967-68 tiyatro mevsiminde 'Sarıpınar-1914' ve 'Müfettiş' oyunlarını sahneye koymuştum. Bu iki oyunun oynanması benim yaşamımda bir köşebaşı idi. Bir yere varmıştım. Çalışmaların başka bir yöne dönüştürülmesi gerekli olduğu sonucuna vardım. Geçen 14 yıl, tiyatro olayını yaratan ögenin; dekor, kostüm olmadığı, sahne üzerinde fizik hareket olmadığı, ışık olmadığı, hatta karakterin de olmadığı, kişiliğin de yeterli tek neden olmadığı düşüncesine yaklaştırdı beni...

- 'Aristo'nun bir sözü var: 'Bir tragedya kişiliksiz olabilir ama, aksiyonsuz asla. Bizim "Kurtuluş Savaşından Belgeler" kronolojik bir sırayla, elden geldigince, seyirciyeye aktarma çalışması oldu. Olayların akışı çok önemliydi. Kişilerin sahne üzerindeki varlıkları, onların özelliklerini belirtmek değil de, düşünce biçimlerini seyirciyeye yansıtmaktı. O yönden Kurtuluş Savaşımızın olumlu ya da olumsuz kahramanlarının düşüncelerini, bir değil

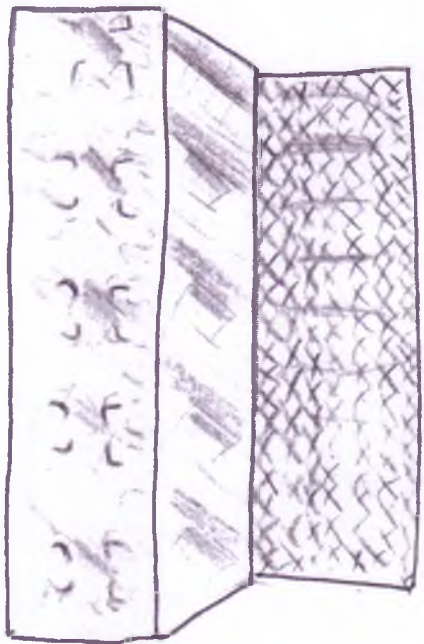
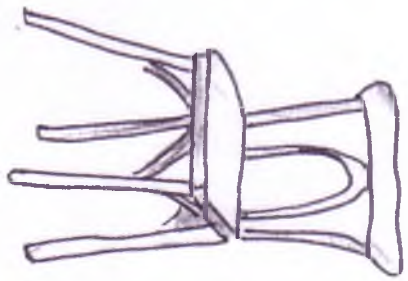
SEDAT VEYİS ÖRNEK
(HALKBİLİMCİ)
1927-1980

ÖLÜM-DOĞUM-EVLENME

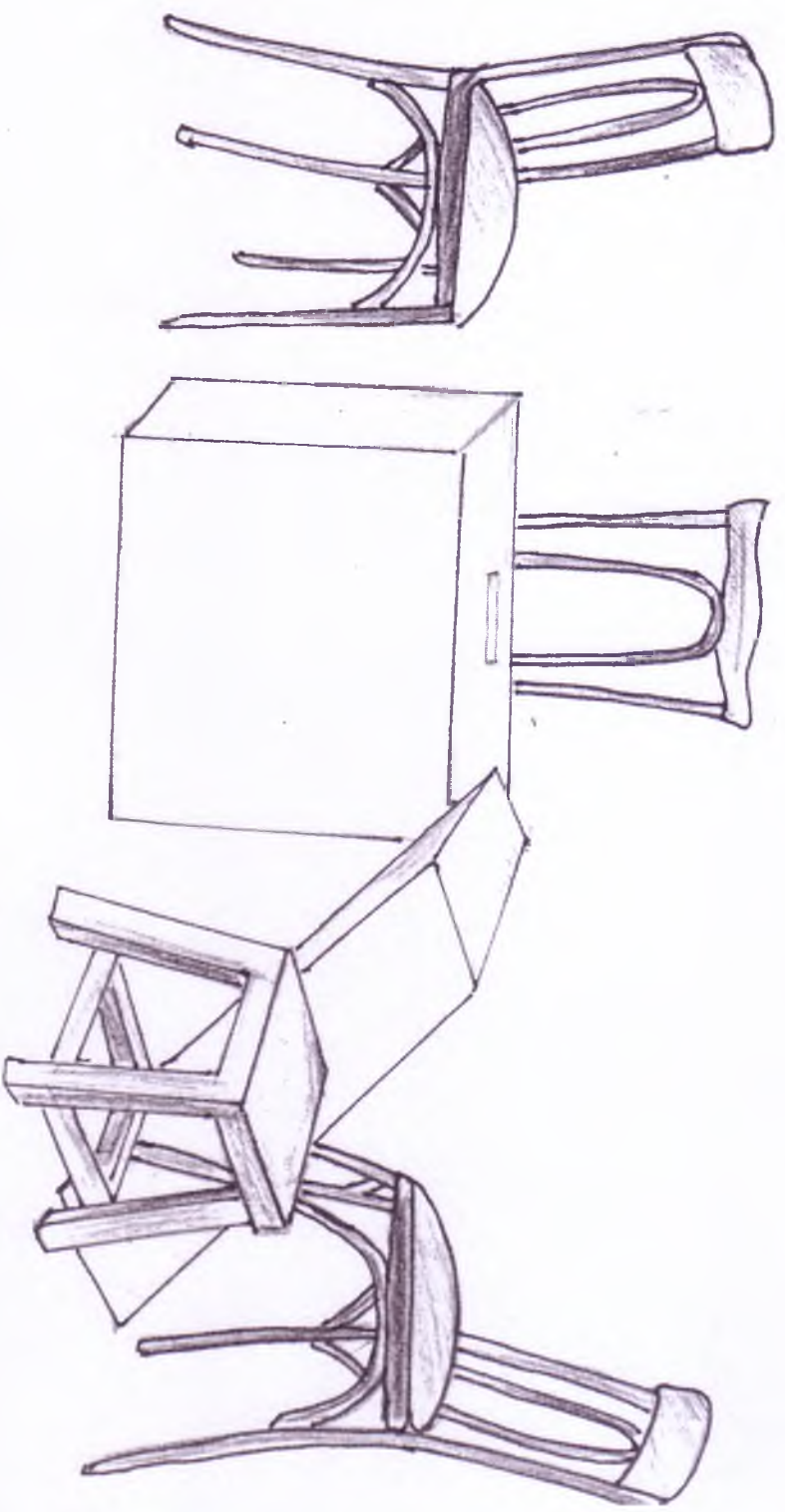
2004111100000000

DRANLI — OL ÇEKİŞİ —

DEKOR GENEL PLANI

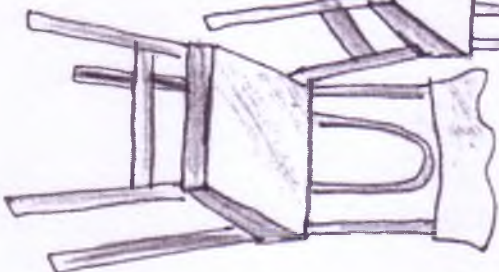
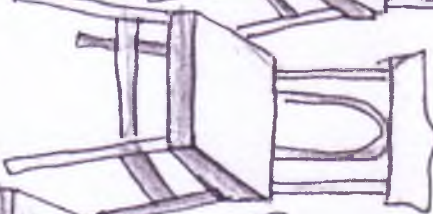
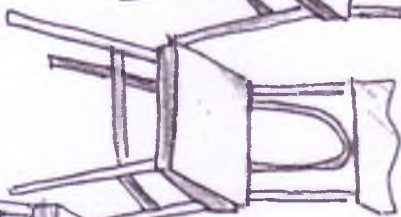
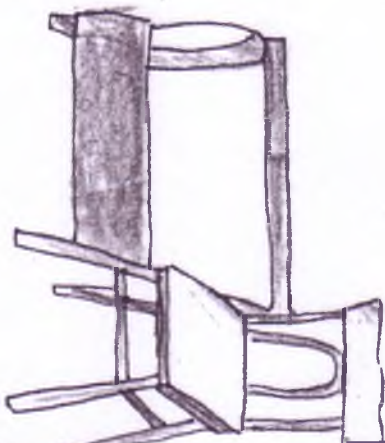
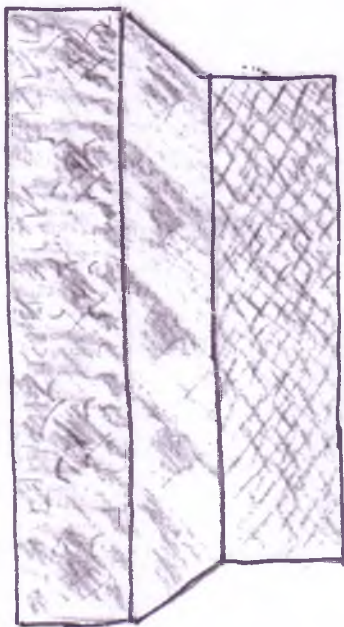
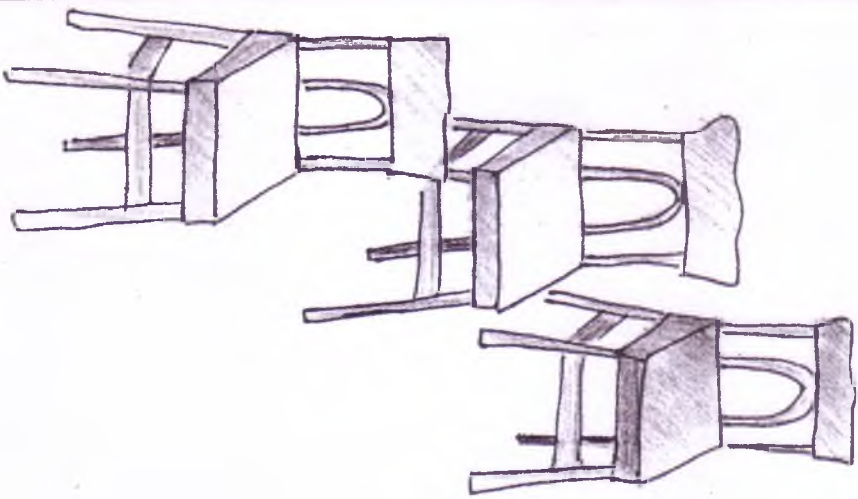
ÖLÜM (Taslağı)

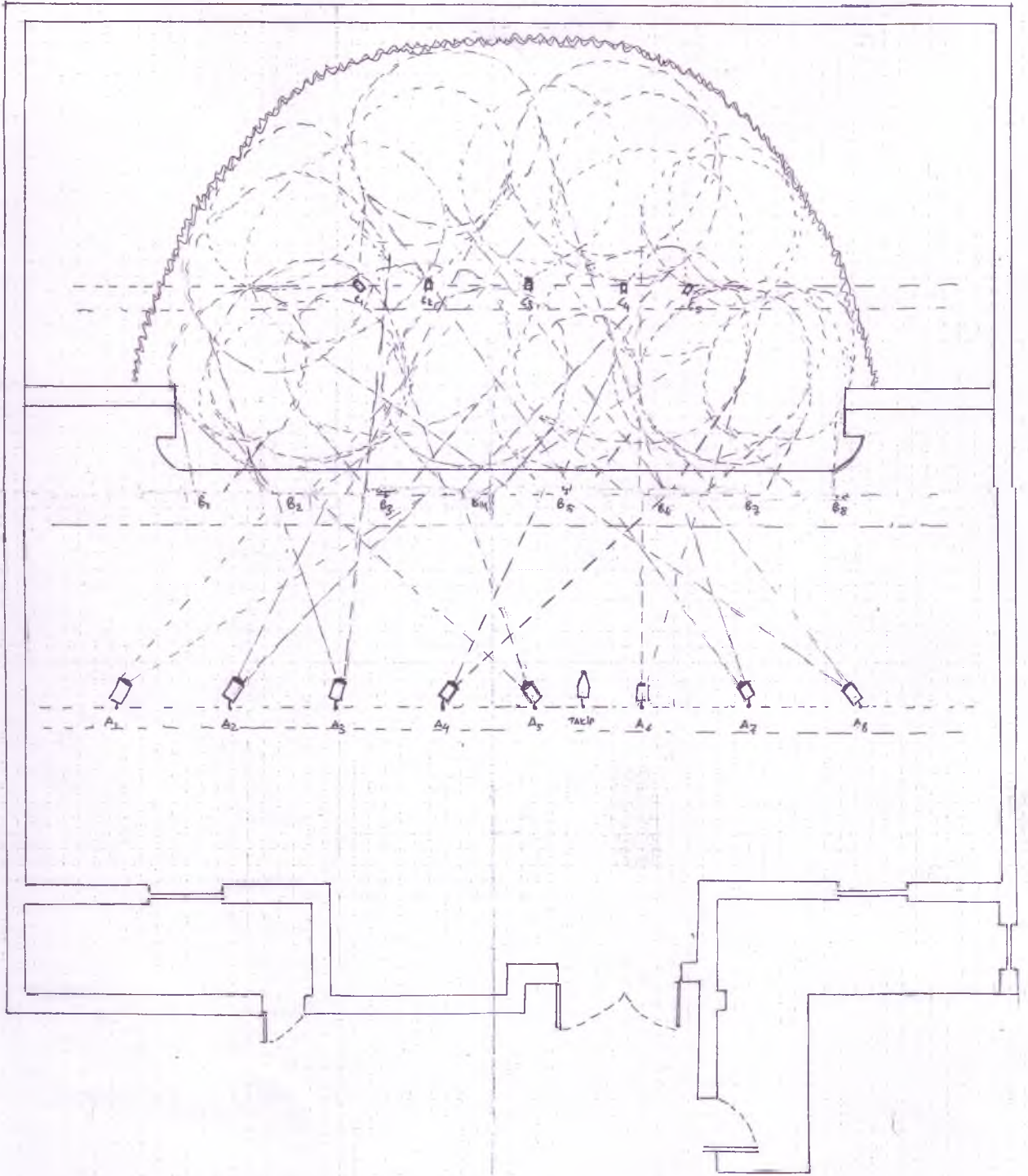
DEKOR — ÖLÇEKSİZ —

DEKOR GENEL PLANI

E VLENİME (Taslağı)

İŞIKLAMA GENEL PLANI

Ölçek 1/50

- A₁₂₃₄₅₆₇₈ = 500 Wattlık Mercedes
- B₁₂₄₅₇₈ = 250 Wattlık Fresnel
- B_{3 6} = 1.000 Wattlık
- C₁₃₅ = 250 Wattlık Fresnel
- C_{2 4} = 1150 Wattlık Fresnel

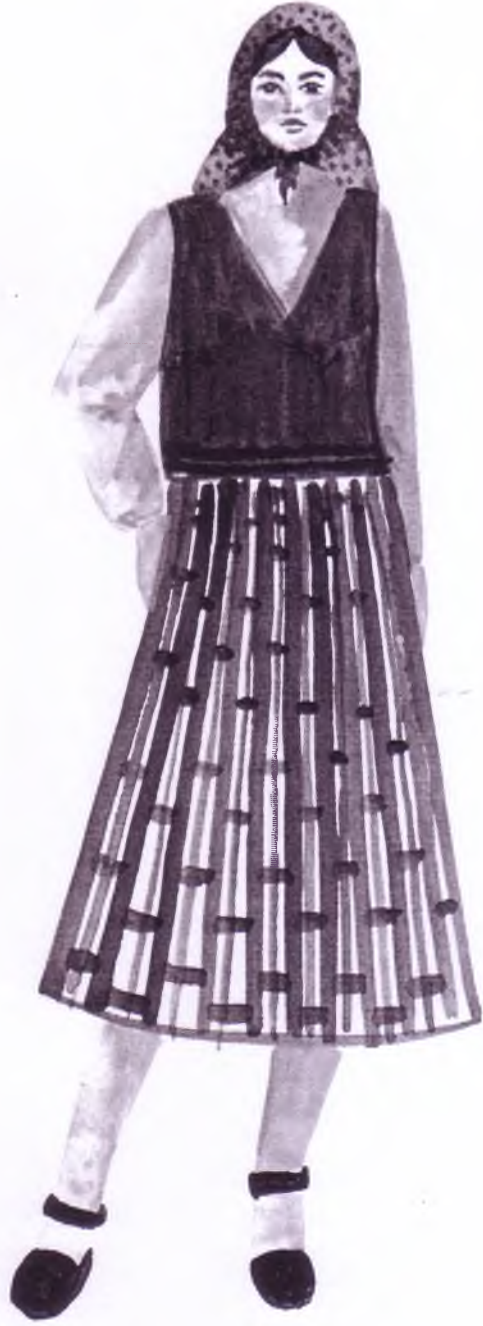

Kadınların Doğum bölümünde sahnede kostümlerini giyerken aldıkları pozisyon. Doğum bölümündeki sahnede, 4 kadın da giyilir sahnede.

Oğlan anası ve komşu kadın dışındaki kadınlar
bu tip giyinirler. (Lastik ayakkabı, şorap, basma
etek (ürcekleli), bluz, yelek, yemmesi)

Komsu kadın ve öğlen arası oynada bu tip gi-
yilirler. (Altı y-ksek ayakkabı, dizaltında etek, yelek,
eparp)

Köylü erkekler bu tip giyinirler. Pantolon (koyu renk),
gömbek ve bazen yelek)

AKSESUVAR LİSTESİ

ÖLÜM:

- Çekiç :250 gram
Keski :25 cm
Tespîh :33 lük
Çay Tepsisi:Askılı
Çay Bardağı:2 adet
Çay kaşığı :2 adet
2 bardak çay:Şekeri içinde
Sandalye :3 adet
Çay tabağı :2adet
Tabure :1 adet
Tezgah yerine kullanılan kutu
Mezarcının kullandığı kağıt

Sunucu masası:1 adet
Sunucu sandalyesi:1 adet
Türk Halk Bilimi kitabı:1 adet

DOĞUM:

- Beşik :1 adet
Saz :1 adet
Kuşak :Uzun,beyaz
İplik :1 yumak
Tığ :1 adet
Makas :1 adet
Sedir :1 adet
Kilim :1 adet
Duvar halısı
Tespîh :99 luk
Kundaklı bez bebek

DÜĞÜN:

Yorgan :1 adet

Halı :1 adet

Sandık :1 adet

Karyola başlığı:2 adet

Tabanca :9 adet

Bardak :9 adet

İçki şisesi :4 adet

Koyun postu :1 adet

Kundaklı bez bebek

Buğday tası :İçinde buğday

Bal kabı :İçinde bal

Kaşık :1 adet

Aile boyu Şveps

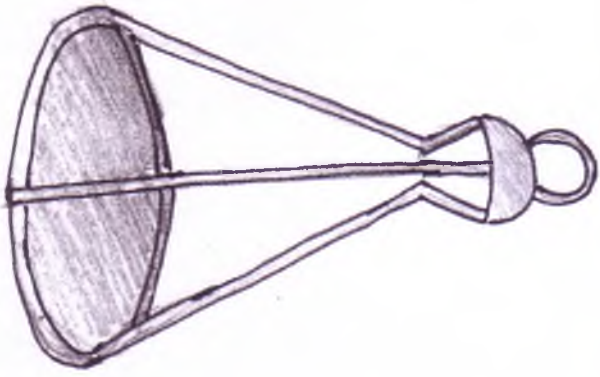
Davul

Tabure

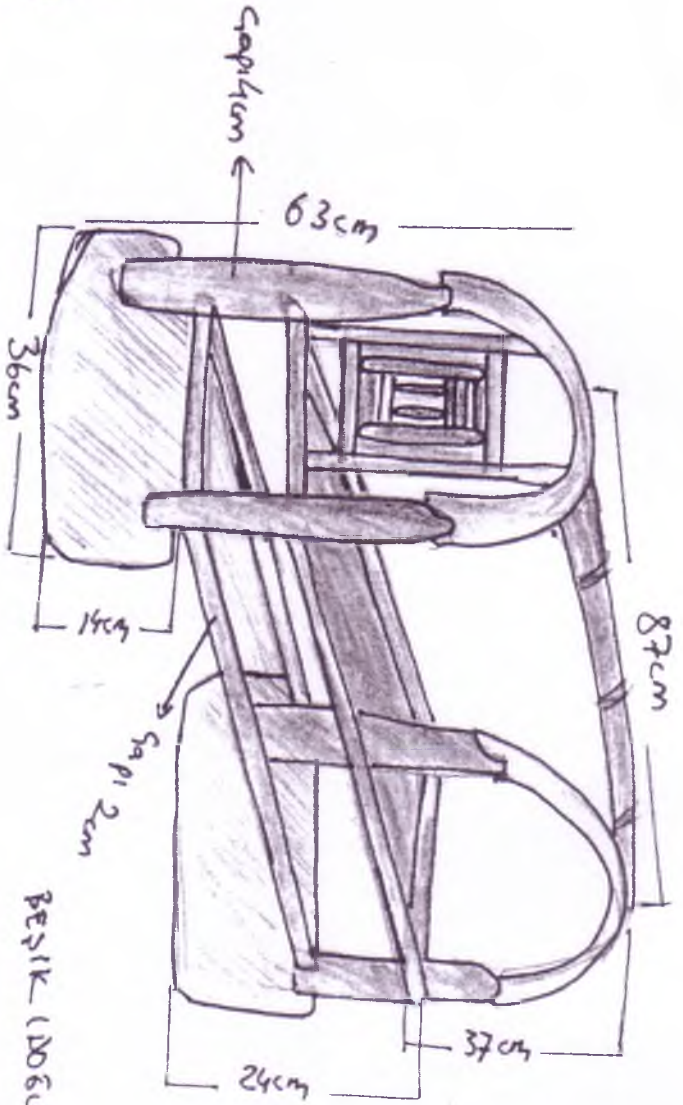
Sandalyeler

Bayrak

Süpürge

Gay Terpsi (Sulim)

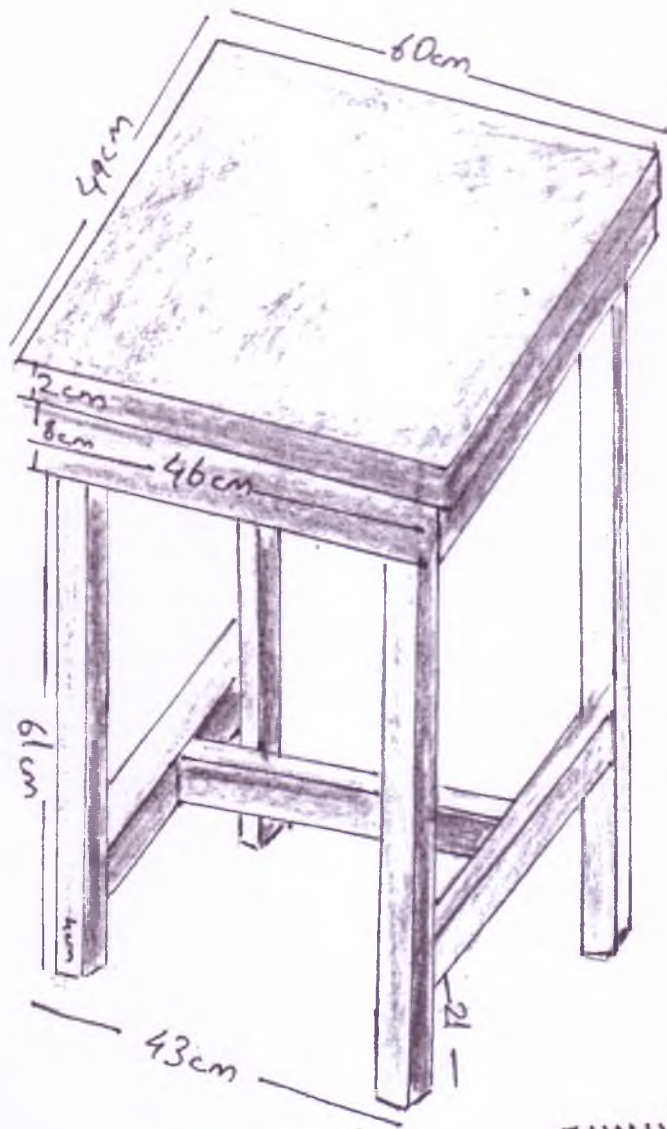

BESIK (Dobua - EULENUE)

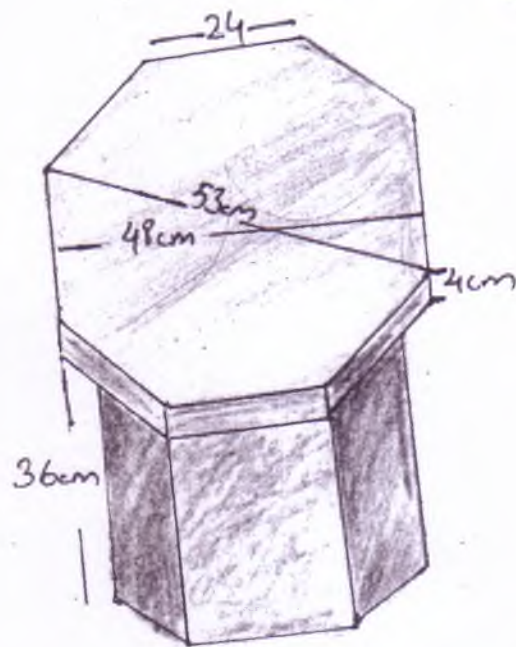

KUNDAU RESI RESI (Dobua - EULENUE)

ÖLÇEK 1/10

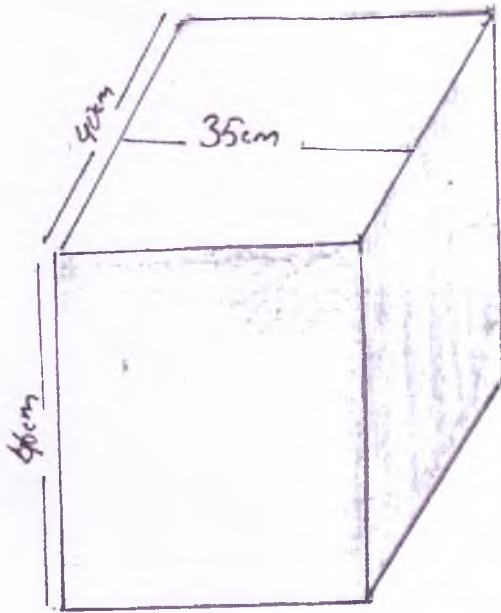
SUNUCU MASAHI (1 ADET)

IKKI + SABI (1 ADET)

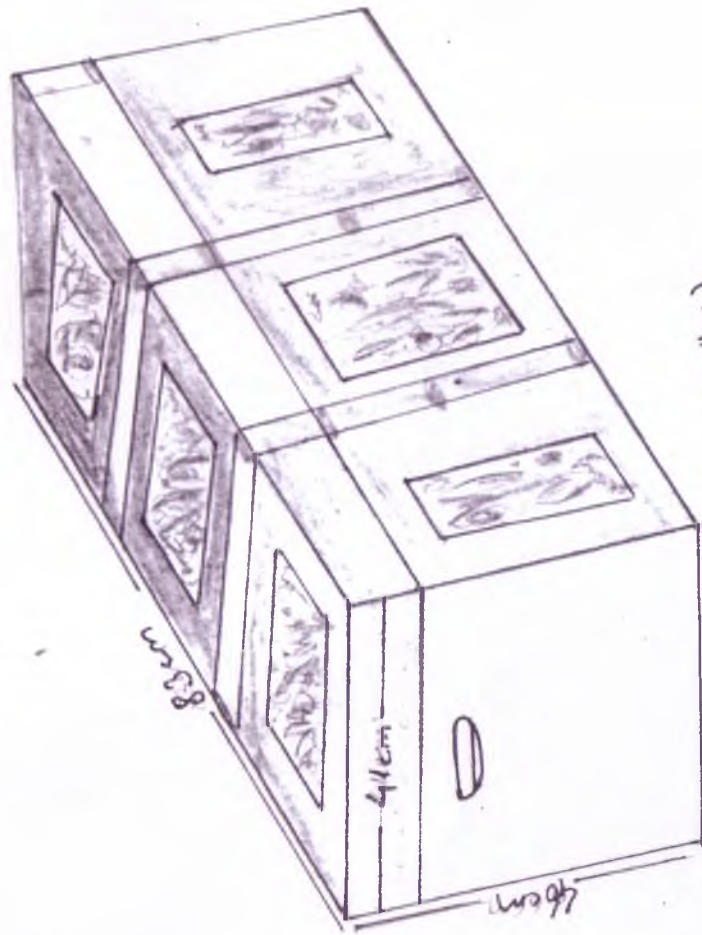
MEZAR TAŞI (1 ADET)

TEZGAH YERİNE KUTU (6 LİT)

AYNA (DÜĞÜN)

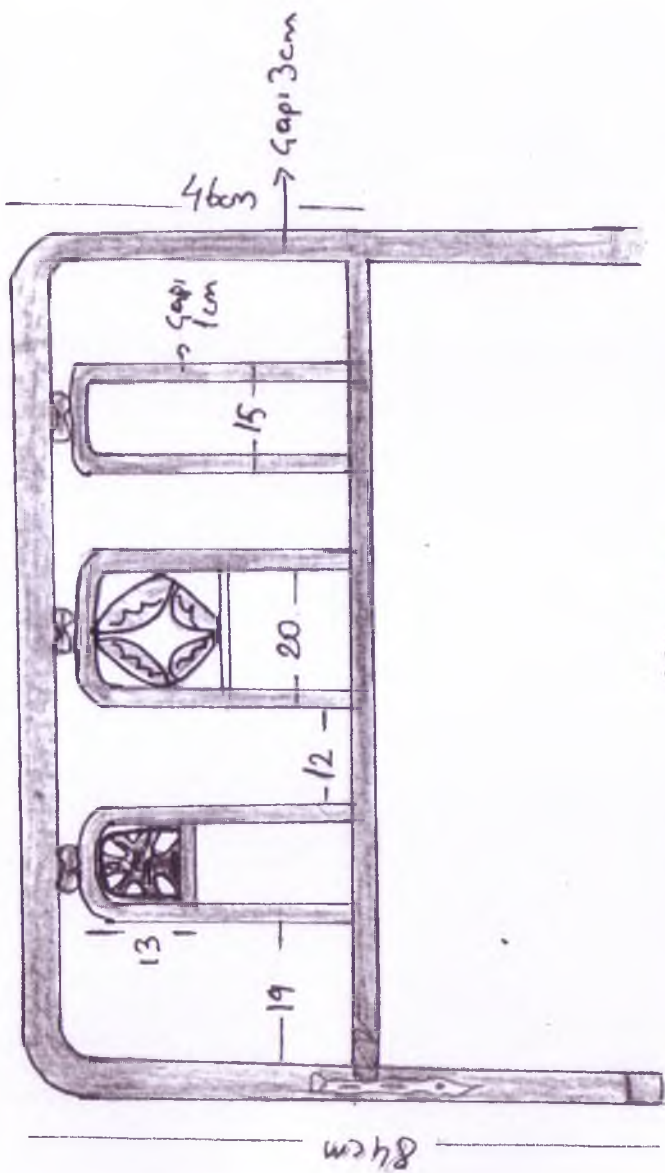
SAVON (SABON)

46cm

41cm

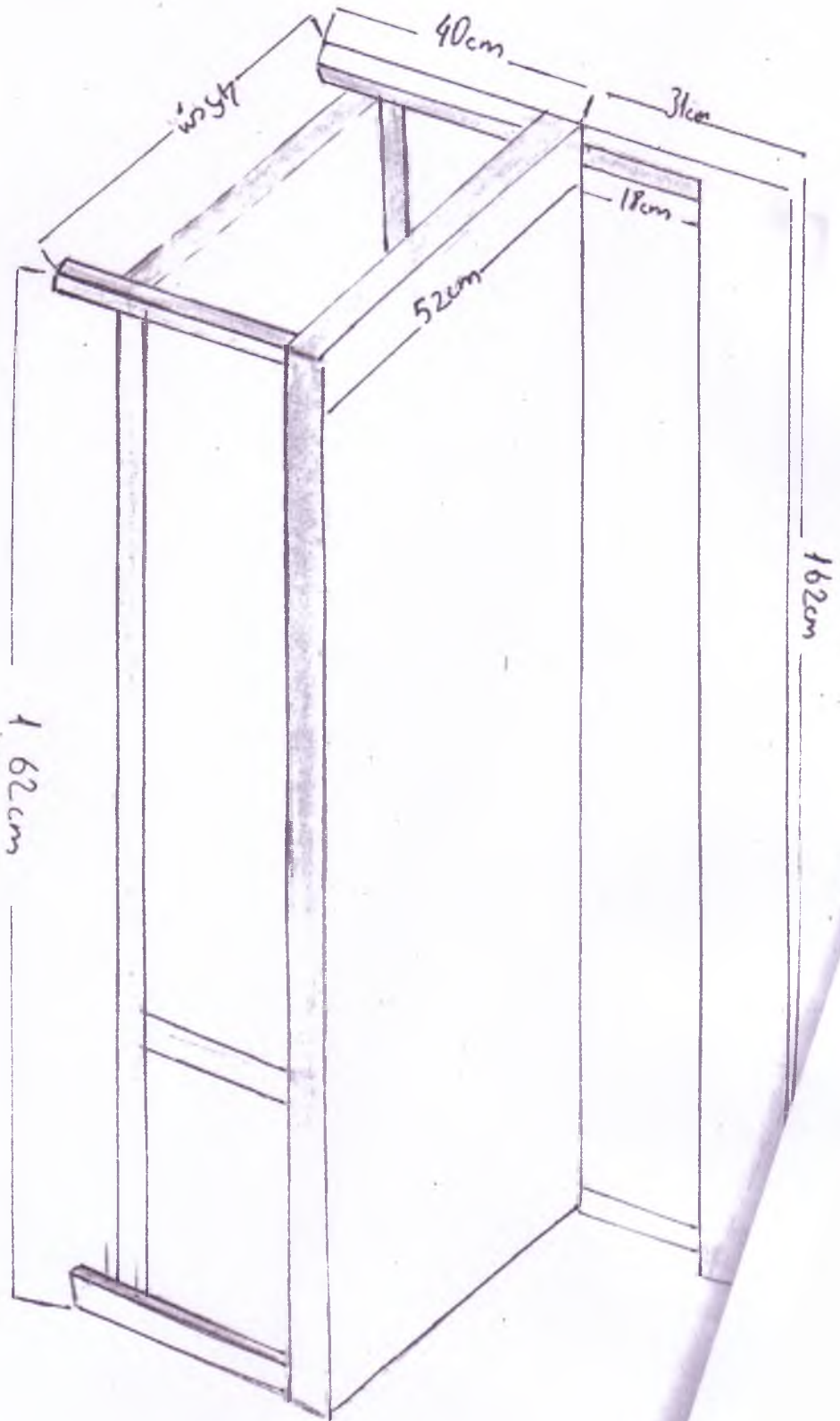
83cm

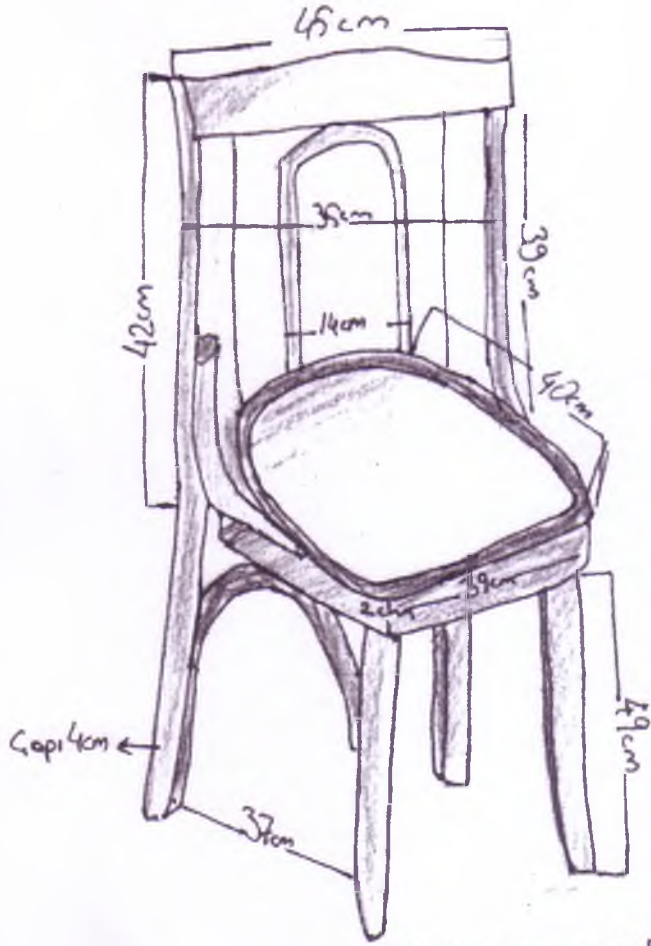

KARAYOLA BAŞLILIKLARI (DÜĞÜN ZARFET)

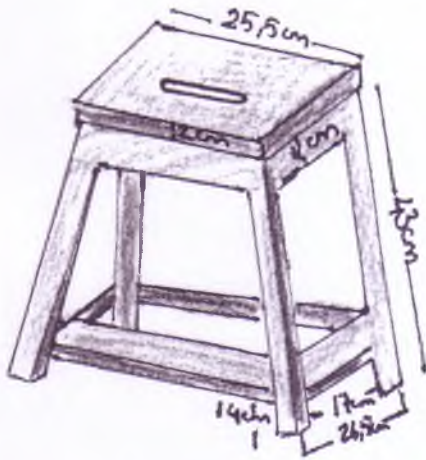
SEDIE CAO BUA - D² 6 (m)

đitel 1/10

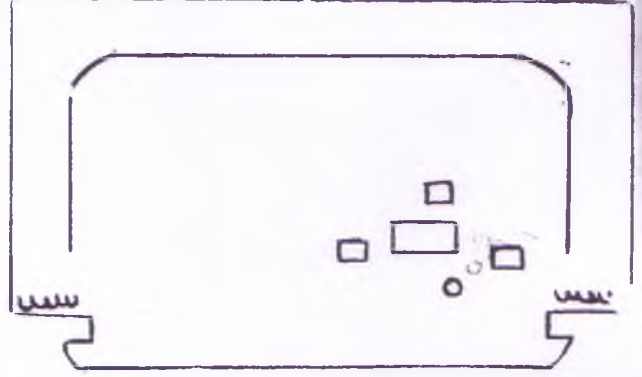
SANDALYELER (ÖLÜM - DÖĞÜM - EYLENME)

MEZARCININ TABURCSI (ÖLÜM)

ÖLÜM

1) Mermerci sağ kulisten girer, tabureye yavaşça oturur. Mermer üzerindeki çalışmasına başlar. İşikler yanar, doğrulur, taştaki yazıyı ezgiyle okur.

2) Çaycı bıçkın bir delikanlı tavrı ile 1. sol kulisten girer.

3) İçten pazarlıklı bir tavrıla ustayı işletmeye çalışır.

4) Usta safdil ve şaşkın dinler.

5) Çaycı pişkin bir tavrıla devam eder.

6) Usta çaycıya kızar. Sinirlenmiştir.

7) Ustanın önünden geçip tabureye koyar çayı.

8) Usta babacan bir tavrıla çaycıya akıl vermeye çalışır.

9) Çaycı ustayı işletmeye başlar. Sesi alaycıdır.

ÖLÜM

A₄ B₇ B₃ C₅
 in bölüm boyunca
 m eder

M. US: (1) Nerdeyse biter, şu kenarlara da iki tane kabartma gül koydukmuymdu, şuraya da ölüm tarihi gider. Oldu bitti. /
 Attığımı vurur idim /
 Pençe attı bana hayat
 Bense onu sever idim
 Ah zavallı adam, genç yaşta ölüp gitmiş.
 Allah rahmet eylesin. (Türküye başlar.)
 Tüfengim dolu saçma /
 Kaçma ceylan benden kaçma /
 Sonra seni tutarım /
 Kanadını yolarım /
 Ne güzel yazmış adam yahu, vallahi şair.

ÇAYCI: (2) Sabah şeriflerin hayırlı olsun usta.

M. US: Sağol Ali

ÇAYCI: Merhaba. Ne haber?

M. US: Ne olsun, siparişler sıkıştırdı, gece gündüz çalışıyoruz.

ÇAYCI: (3) Usta be, sen akşamları çalışmaya korkmazmısın?

M. US: (4) O da ne demek?

ÇAYCI: (5) Hani gece yapılacak iş vardır, yapılmayacak iş vardır.

M. US: Yani bizimkisi akşamları yapılmayacak iş mi demek istiyorsun?

ÇAYCI: Öyle tabii ustacığım.

M. US: (6) Ali sabah sabah saçmalama, çayı şuraya koy.

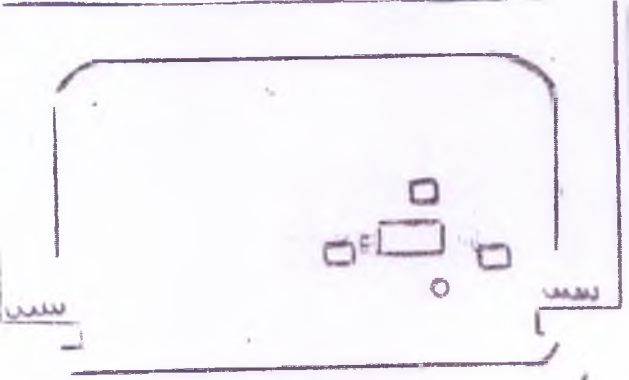
ÇAYCI: (7) Emredersin ustacığım derhal. Buyrun.

M. US: (8) Akşamları çalışılmazmış, sen kendine bak. Akşamları yarım saatçık çalış da şu lise bitirmelerini ver. Kazık kadar adam oldun.

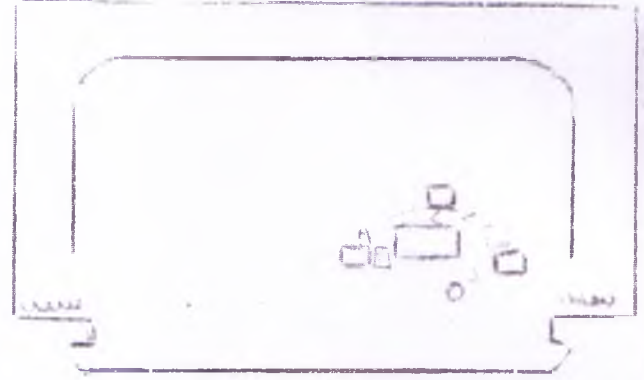
ÇAYCI: (9) Napalım ustacığım yani ya beni bu hayat harcadı.

M. US: Nerden öğrenirsin bu saçma lafları bilmem ki?

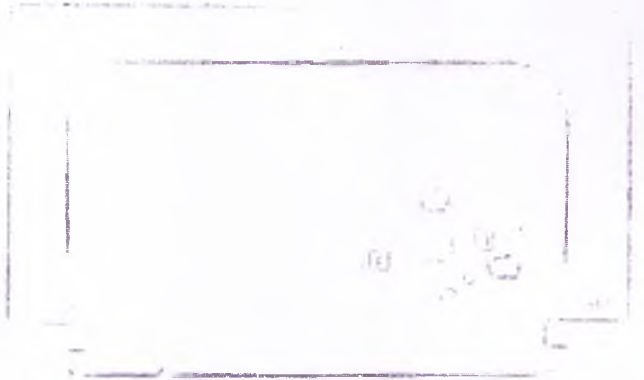
- 1) Ferit bey sol kulisten klasik memur tavrıyla girer.
- 2) Çaycı Ferit beye yer gösterir. Ferit ustanın karşısına oturur.
- 3) Usta ayağa kalkar Ferit'in yanına gider tokalaşır yerine döner.
- 4) Usta çaycıya çıkışır.
- 5) Çaycı alay ederek l.sol kulisten çıkar.

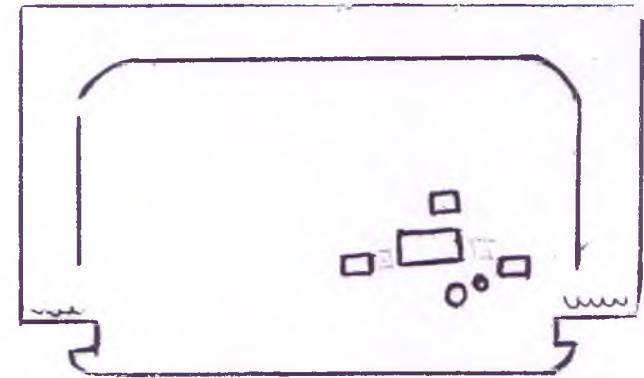
10-11

12-13

14

15-29

- 5) Usta işin zorluğundan yakınıır, Ferit beye.
- 6) Ferit bey geçmiş özlemiyle konuşarak mesleğini över.
- 7) Usta Ferit beyin lafına bozulur, memuriyeti yerer.
- 8) Ferit bey durumu kurtarmaya çalışır.
- 9) Usta kendi işini özene bezene anlatmaya başlar. Elerini kullanarak anlattıklarını tarif eder.

F. BEY: (10) (Girer) Selamünaleyküm.

M. US : Aleykümselam.

ÇAYCI : (11) Hoşgeldin damat Ferit bey amca. Öpeyim elinizi. Biz ustayla şakalaşıyorduk da.

F. BEY: İyi iyi.

M. US : (12) Hoşgeldin Ferit bey. Oturun şöyle.

F. BEY: Sağol.

M. US : (13) Lan sen gidiyormusun?/

ÇAYCI : (14) Eyvallah damat Ferit bey amca. (çıklar)

M. US : Defol git serseri. /

F. BEY: Bırak yahu şunu. Çok önem veriyorsun bu oğlanın sözlerine sen de. Azıcık deli yahu şu oğlan.

M. US : Deli.

F. BEY: Her neyse, senin işlerin nasıl usta, iyimi?

M. US : (15) Artık zanaattan anlayana kalmadı Ferit beyciğim. Böylesi güzel işler çok az düşüyor elimize.

F. BEY: (16) Doğru doğru. Nerede eski mezarlar, eski törenler. Aman efendim bizim zamanımızda bir olay olurdu birinin ölümü. Şimdi öylemi ya, atıyorlar adamı mezara, bide başına uyduruk bir taş dikiyorlar/ Canım sizin gibi zanaatçı mezar taşıları kaç tane kaldı ustacığim?

M. US : (17) Vallahi doğru ben işimi hiç bir zaman kaytarmam Ferit beyciğim zanaatçılıkta memuriyete benzemez.

F. BEY: (18) Memuriyetin de zor yanları vardır hani.

M. US : Öyle de, sizin gibi vefakar memurlar kaç tane kaldı Ferit beyciğim.

F. BEY: Doğru. /₂Şey. /₂ ben. /

M. US : (19) Bi tane kaldı. Şikayet gibi olmasın ama bizim işimiz zordur. /₂Önce bomboş taşın üzerine yazıyı karalamasına çizecen. Sporcuysa bir boks eldiveni, trenciysa bir lokomotif. Eğer adam

- (20) Birden ustanın aklına bir şeytanlık gelir. Ferit beyi ürkütmek ister. Gizemli gizemli konuşur.
- (21) Ferit birden irkilir. Korkmuştur. Usta amacına ulaşmıştır, gizlice gülümser.
- (22) Usta Ferit'in durumundan korkar. Sakinleştirmeye çalışır Ferit'i. Duraktan sonra Ferit'e imalı sorar Ferit kendini yoklayarak itiraz eder.
- (23) Ferit merakla soar ustaya. Şüphelenmiştir, umursamaz görünmeye çalışarak nabız yoklar.

trafik kazasında ölmüşse, bir tane oto-
mobil çizecen, onu şöyle taşın başına
yerleştirecen.

F. BEY: [Usta Kızılcıhamamda kadınların mezarı-
na yenge mezarı denirdi. Kadının biri
öldüğünde, mezarın başına beş kollu
yaba gibi bir şey dikerlerdi. Hiç unut-
mam babamın atasını orada gömmüştük de.

M. US : Allah rahmet eylesin. Yalnız bu adetler
her tarafta değişir. Mesela benim
İçel'li bir müşterim vardı. O dediydi
ki bizim orda kadınların mezarına be-
liği, erkeklerin mezarının başına da
serpuş resmi kazılır dediydi.

F. BEY: Ya Allah gecinden versin. Her tarafta
tүrlü tүrlü adet var.]

M. US :(20) Bilmem bilirmisiniz, bizim oralarda
birinin öleceğini şıp diye anlarlar.
Bilhassa ihtiyar kadınlar, şu adam
ölecek dedilermiydi artık o adandan
hayır bekleme.

F. BEY: Bizim memlekette de bilirler. Adamın
vücudu şişmeye başlayıp bi de doğduğu
yerlere gitmek isterlerse, tamam
derler bu adam gidici! Hayret nasıl
da bilirler, o adam essahtan da gider
sonra..(21) Tövbe tövbe geçenler bizim
köyü gördüm düşümde usta.

M. US : Hayrola?

F. BEY: Bir tuhaf oldum. Bendemi gideceğim
dersin?

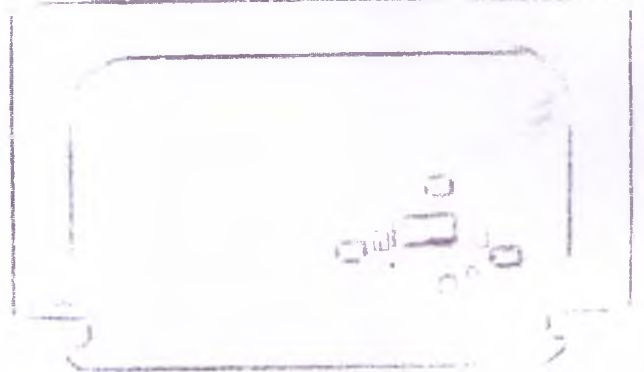
M. US :(22) Söylediğin şeye bak bu yaşta, kolunda
bacağında bir şişlik var mı?...

F. BEY: Yok canım.

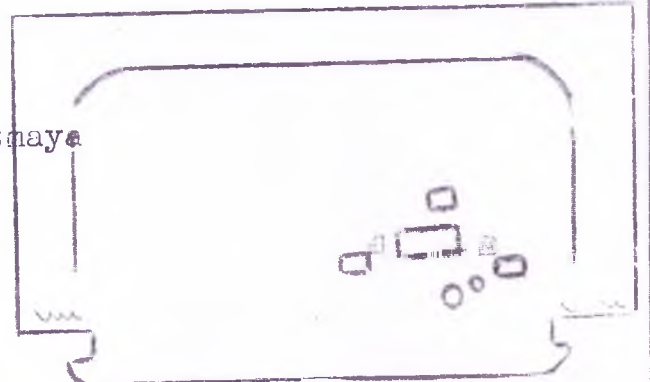
M. US : Öyleyse ne demeye meraklanıyorsun?

F. BEY: (23) Ustacığım/demin bizim oralarda da
birinin öleceğini bilirler demiştin.
Oralarda nasıl anlarlar usta?

- 4) Usta ballandıra ballandıra anlatmaya başlar. Sesini etkileyici yapmaya çalışır.
- 5) Ferit bey ustaya doğru eğilir. Dikkat keşilerek dinler.
- 6) Ferit etrafına bakınır, çok gizli birşey anlatıyormuş gibi olayı anlatmaya başlar. Kaynanasını taklit eder. Keyiflidir.
- 27) Usta Ferit'e doğru eğilir, kulağına usulca söyler.
- 28) Ferit hınzırca dinler.
- 29) İkisi de zevkle gülüşür.
- 30) Çaycı sol kulisten sessizce girer.
- 31) Usta ile Ferit çaycıyı farketmez. Konuşmalarına devam ederler.
- 32) Çaycı ustanın arkasına dolanır, çayını bırakır. Usta birden irkilir. Ama bozuntuya vermeden büyük bir ciddiyetle konuşur.

30-32

33-40

- 33) Çaycı ustanın sağındaki sandalyeye tersinden usulca oturur. Ustaya ellerini kullanarak vasiyetini anlatmaya başlar. Özlemlerini dile getirir aynı zamanda.

M. US : (24) Bizim oralarda adamın bedeni soğumaya başlarsa, bide gaipten sesler duyup da birinin onu çağırıldığını söylerse, artık o adamdən hayır bekleme.

F. BEY: Usta bu kadınlarda da böylemidir?

M. US : Bu kadın erkek farketmez, aynıdır.

F. BEY: (25) Şunun için sormuştum.

M. US : Ne için sormuştun?

F. BEY: (26) Bizim hanımın annesi geçenlerde odasından çıktı, Beni mi sordun evladım dedi. Ben de yok valla anneciğim seni niye çağırayım dedim, inanmadı. "Yok sen beni çağırıyorsun, sonra da çağırmadım diyorsun," diye söylene söylene gitti.

M. US : (27) Sen hiç kimseye söyleme/eve gidince şöyle usuldan elini tut...

F. BEY: (28) Eğer buz gibi soğuksa... (gülüşürler) (29) (çaycı girer) (30)

ÇAYCI : → Allah artırsın muhabbetinizi. Ne konuşuyorsunuz böyle gizli gizli?

F. BEY: (31) Hayırlı bir iş konuşuyorduk.

ÇAYCI : Usta/o avcı kendini mi vurmuş?

M. US : (32) Ne kim kimi vurmuş?

ÇAYCI : Taşına yazı yazdığı adam.

M. US : Sen nerden bildin onun avcı olduğunu?

ÇAYCI : Baksana attığını vururmuş.. falan filan dağlarda tüfekle dolaşan imam olacak değil ya?

M. US : Oğlum ölüyle alay edilmez, ölüm alay kaldırmaz.

ÇAYCI : (33) Usta be ben ne istiyorum biliyormusun? Usta mezar taşıma şöyle süslü bir çay tepsisi, gerçi üniversiteye gidemedik ama tepsinin üzerine kurdelalı bir diploma, bir de bayrak yap. Bayrağın bir tarafı ay yıldız, bir tarafı Beşiktaş bayrağı siyah beyaz olsun.

F. Bey: Sen bu yaşta bunları ne düşünüyorsun Ali

Usta kızgın bir tavrıyla sorar, Ferit'de onu destekler. Çaycı alaycı bir tavrıyla Ferit'e soruyla karşılık verir. Ferit lafı ustaya çevirir, bilmediği için bozulmuştur.

34) Usta çok bilmiş bir tavrıyla konuşur. Çaycıya akıl verir. Ferit yine ustayı destekler.

35) Çaycı çaktırmadan ustayı işletmeye başlar.

36) Çaycı alaycı tavrını Ferit'e karşıda sürdürmeye devam eder.

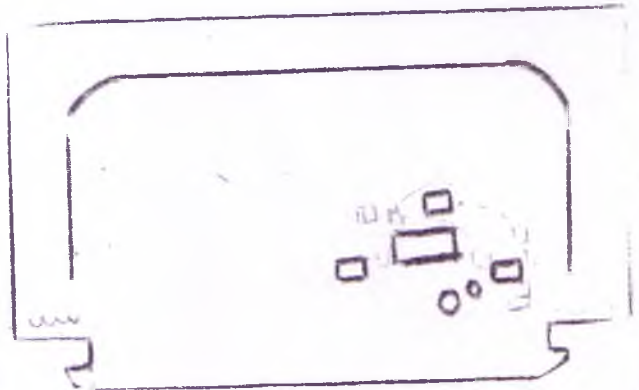
37) Ferit alayı farketmez. Çaycıya ustanın tavrı ile akıl vermeye çalışır.

38) Usta bundan da kendine pay çıkarır. Ferit beyi tasdikler.

39) Çaycı Ferit beyi çok kötü sıkıştırmıştır.

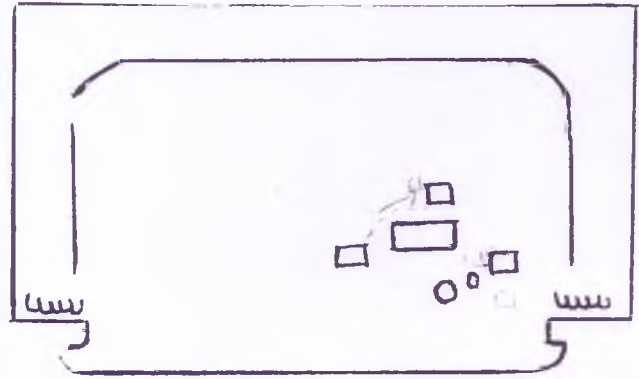
40) Ferit bey bozulur. Gitmek için kalkar.

41) Usta kalkar gitmek isteyen Ferit beyi tutar. Öfke ile çaycının üzerine yürür.

- ÇAYCI : Doğru ya hani ölüp gitsek açıkta kalma-
yız, ama güzel olsun istiyorum mezar
taşım/ Aman usta gözüm arkada kalır
bilesin.
- M. US : Sen o ettiğin lafın ne demek olduğunu
biliyormusun?
- F. BEY: Ha biliyormusun?
- ÇAYCI : Sen biliyormusun damat Ferit bey amca?
- F. BEY: Canım neydi şu laf anlat usta.
- M. US : (34) Gözüm arkada kalır lafı gözü örtmeyle
ilgilidir. Adamın gözünü örterler, niye?
- F. BEY: Niye?
- ÇAYCI : Niye?
- M. US : Arkasından birini götürmesin diye.
- ÇAYCI : (35) Peki çenesini niye bağlarlar adamın?
Zaten gittiği yerde kiminle konuşacak
zavallı?
- F. BEY: Tabi oğlum, ölünün içine şeytan girme-
sin diye bağlarlar.
- ÇAYCI : (36) Usta be ben kefenimi bizim takımın
renklerinden yaptırmak istiyorum. Olur-
mu dersin?
- F. BEY: (37) Sen kefeninin renklerini düşüneneğine
şimdiden bi yana birkaç kuruş koy. İn-
san hiç kimseye muhtaç olmamalı, değil-
mi usta?
- M. US: (38) Haklısın Ferit beyciğim. Benim kefenim-
de mezarımda hazır, öyle kimseye muhtaç
olmam.
- F. BEY: İşte Aliciğim sende kimseye muhtaç ol-
mamak için birkaç kuruş koy.
- ÇAYCI : Damat Ferit beyamca...
- F. BEY: Efendim Ali?
- ÇAYCI : (39) Sen de şu çay borçlarını verirsiniz,
köşeye birkaç kuruş koymuş olacağım
değilmi ama?
- F. BEY : (40) Öyle mi Ali. Peki öyle olsun. Hadi usta
ben gidiyorum artık.
- M. US : (41) Allah aşkına otur/ Öyle denmez evladım.

- 2) Çaycı sandalyesini alır. Sahnenin sağ önüne oturur. Usta yerine oturur. Ferit sandalyesini ustaya.
- 3) Çaycının anlattığı ustanın ilgisini çeker.
- 4) Çaycı Ferit ile ustanın ilgisini görünce çaktırmadan dalga geçer.
- 5) Ustanın ilgisi daha da artar. Biraz daha dikkat kesilir.
- 6) Usta anlatılandan hoşnut gülümser.
- 7) Çaycı ayağa kalkarak sağ elini alnına koyar. seyir yerinin bir noktasına bakarak konuşur.
- 8) Usta iyice meraklanır. Çaycıya sorar.
- 9) Usta kendinden bahsedilmesinden çok hoşnut olmuştur.
- 50) Çaycı ustayı illüzyona sokar, sesi etkileyicidir.
- 51) Usta saf saf konuşarak kendince yorumlar yaparak çaycıyı onaylar.
- 52) Usta birden bozulur. Rüyanın sonunu tahmin eder gibidir.
- 53) Çaycı elleriyle yere doğru indirme hareketi yapar.
- 54) Usta Ferit'e döner şaşkın ve korkuludur.

42-57

- ÇAYCI : Ne dedim yahu?
- M. US : Aldırma sen deli ya bu. $\frac{1}{2}$ Şuraya da bir gül koyacağım.
- ÇAYCI : (42) Usta be dün akşam garip bir rüya gördüm. Sen de vardın.
- F. BEY: Gündüz niyetine anlat bakalım.
- M. US : (43) Hayırdır inşallah, hayırdır de lan.
- ÇAYCI : (44) Valla inşallah hayırdır. Sabah nineme sordum, hiçbirşey demedi. Üdasına girdi. Sessizce dua etmeye başladı.
- M. US : (45) Hayırdır inşallah, ben de varım he mi? Anlat bakayım.
- ÇAYCI : Ustacığım rüyamda yemyeşil, ağaçlık bir yerdeyiz.
- M. US : (46) İyi iyi. Yeşillik iyidir. $\frac{1}{2}$ Sonra?
- ÇAYCI : (47) Aaa bir bakıyorum, bir kalabalık ağaçlar arasında yürüyüp gidiyorlar.
- M. US : (48) Ablanı evlendiriyoruz galiba? Ben de varım öyle mi? Anlat bakalım.
- ÇAYCI : Sen de varsın tabii, sensiz olurmu hiç.
- M. US : (49) ...Doğru kanbersiz düğün olur mu. Baban da beni çok severdi.
- ÇAYCI : Tabi ya zaten sana en yakın olan babamdı.
- M. US : Görüyorsun düşünde bile dost olduğumuz belli. $\frac{1}{2}$ Eee nereye gidiyoruz.
- ÇAYCI : (50) Yalnız usta ben de bunu sana soraçaktım, Onlar yürüyorlar ama sen yürümüyorsun.
- M. US : (51) Ağaçların dibine oturmuşum ne. $\frac{1}{2}$ Oturmuşumdur.
- ÇAYCI : Hayır usta sen oturmamışsın. $\frac{1}{2}$ Böyle uzanmışsın.
- M. US : (52) Herkes yürüyorda ben niye uzanmışım? Ne biçim rüya bu, ee sonra.
- ÇAYCI : (53) Sonra seni indiriyorlar.
- M. US : (54) Ne biçim rüya. Hani ben uzanmıştım?

(55)Çaycı hedefine ulaşmanın coşkunu-
luğu içinde devam eder alayına.

(56)Usta donar kalır.Elindeki çay
bardağı düşer.

(57)Çaycı ustanın durumundan korkar,
gönlünü almaya çalışır.

(58)Usta ağır ağır doğrulur,önündeki
sandalyeyi aniden kapar.Havaya
kaldırarak çaycının üstüne yürür.
Çaycı olayın ciddiyetini anlar.
Mermer taşı,sandalye ve Ferit'in
etrafında bir tur bağırarak ko-
şarlar.Çaycı önde,usta arkasında
sandalye ile,Ferit de ustanın
arkasından bağırarak 1.sol kulis-
ten çıkarlarken sunucu aynı ku-
listen girer.Sahnenin sol önüne
gelerek seyircilere hitap eder.

(59)Sunucu sözlerini sürdürürken o-
yuncular girerek dekorları 1.sol
kulisten çıkarlar.

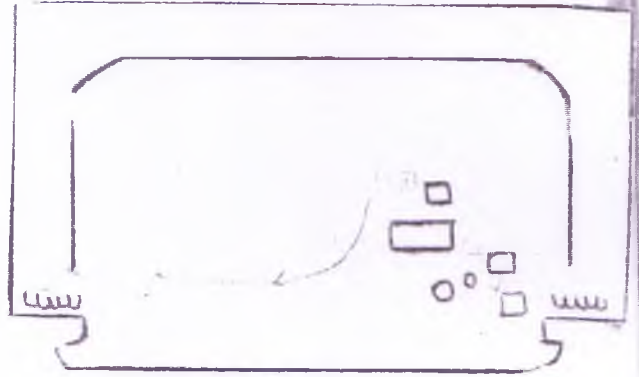
DOĞUM

(1)Oyuncular dekorları taşır,seyir-
cilerin önünde giyinirler.

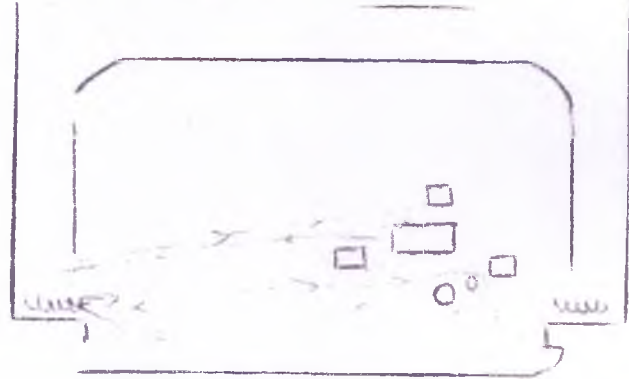
(2)Sunucu döner sahnedekilere seslenir

(3)Sunucu Osman'ı sorar,telaşlanır.
Osman'ı kulisten çağırırlar.Os-
man gelmez.

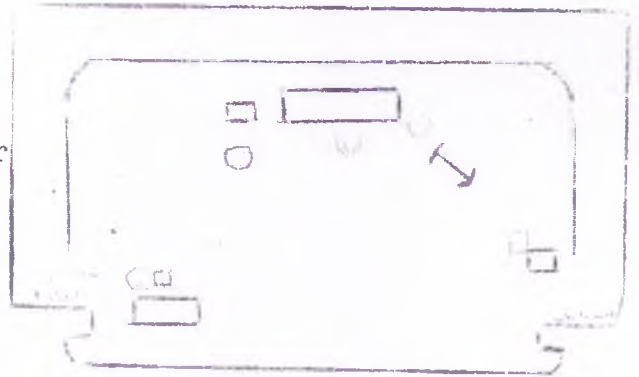
(4)Sunucu seyircilere Osman'ı alkış-
lamalarını söyler.Osman 1.sol ku-
listen girerken sunucu aynı ku-
listen çıkar.

58

59

1-5

- ÇAYCI (55) Evet onların omuzlarına uzanmıştın.
Seni toprağa indiriyorlardı / Ya usta,
hani korkmam diyordun (usta donar) (56)
(57) Usta ne oldu? Yav şaka yapalım dedik
yav. (58) (usta sandalyeyi kapar kovalar
çıkarlar) (59)

DOĞUM

- SUNUCU : (1) Hoşgeldiniz... Bugün sizlere genç yaş-
ta yitirdiğimiz Fakültemiz öğretim ü-
yelerinden S.V.Örnek'in Halk Bilimi
adlı kitabından yararlanarak oyunlaş-
tırdığımız gösterinin Ölüm bölümünü
sunduk.S.V.Örnek yaşamı boyunca tüm
gücünü halkımızın ürettiği kültür ü-
rünlerinin derlenmesi,yorumlanması ve
sonuçlandırılmasına adayan bir bilim
adamı.Bir ülkenin ya da etnolojik fark-
lılaşmanın yol açtığı grupların bağlı
buldukları ve düşüncelerini açıkla-
yan,tüm gelenek ve yaratılarını ince-
leyip çağdaş yaratı ve özgün yaratı-
lara yol açan halkımızın bu genç emek-
çisini bir kez daha sizlerle anmak is-
tedik.Arkadaşlar hazır mıyız?(2)

- Hazırız.

- SUNUCU : (3) Eee hani Osman nerede?

ESMA : Kuliste.

- SUNUCU : Ne işi var orada,arkadaşlar çağırın
da gelsin.Artık başlıyoruz.

ESMA : Valla bir de sen söyle istersen gelmen
diyor.

- SUNUCU : Nedenmiş o,hani bize saz çalacaktı?

B.GELİN: Salonda benden daha iyi saz çalanlar
vardır,ben saz çalıyorum diye ortaya
çıkmam diyor.

- SUNUCU : (4) Ben onu önceden dinledim,pek kötü çal-
mıyor oysa ki.Hem kürsüde ondan başka

A5 B4 A8 C3
B3 bütün bi-
lüm boyunca de-
vam eder.

Osman sazi ile gelir, 1. sol kulisten girerek sahnenin sağ önünde bulunan sandalyeye oturur. Bu bölüm boyunca yerinde oturur.

Osman saz çalarken sahnedeki oyuncular bir yandan seyircinin gözü önünde giyinirlerken bir yandan da Löberde türküsünü söylerler. Türkü bitince Nineve Ümmü sedire, büyük gelin beşiğin yanına, Esmâ sedirin sol tarafına yere oturur.

5) Nine diğer oyuncuları meraklandıracak bir dille anlatmaya başlar

6) Ümmü anlatılanlardan etkilenmiştir. Merakla sorar.

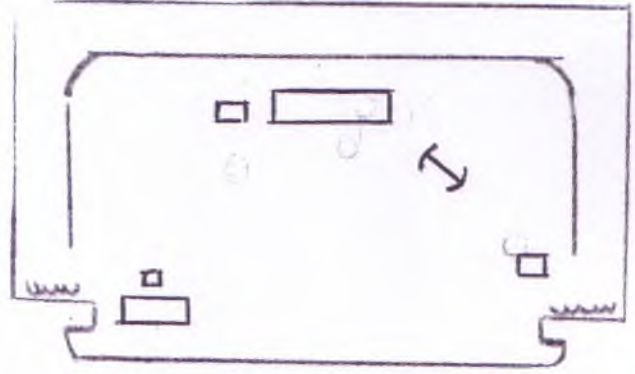
7) Nine el kol hareketleri ile ballandıra ballandıra anlatmaya devam eder.

8) Esmâ anlatılanlardan hoşlanmamış, adeta tiksinişmiş bir tavır takınır.

9) Nine Esmâ'ya kızar. Kinayeli konuşur. Sonra ona boşveriyormuş bir tavırla devam eder konuşmasına.

10) Ümmü Esmâ ile alay eder. Ona acı bir tutum takınır.

11) Ümmü ile Esmâ tartışmaya başlarlar. Büyük gelin Esmâ'yı avutur, Ümmü'ye kızar.

6-13

saz çalan da bulamadık. Napıcağız. Hah buldum herhalde. Seyircimiz şöyle bir alkışlarsa dayanamaz bizim Osman.

(Osman girer)

(Löberde türküsü)

Makaram sarı bağlar

Kız söyler gelin ağlar

Niye ben ölmüşmiyim

Yarım karalar bağlar.

Löberde zülfün yüzüme perde

Devriyeler sardıda bizi

Meğer kaderim böyle.

NİNE : (5) Ya kızlar işte böyle.

ÜMMÜ : (6) Deme nine, öyle olunca ne olurmuş peki?

B.GELİN: Dur kız az bekle helem

NİNE : (7) Evvelce iricene bir kazan alacan içi-
ne türlü türlü otlar, hayvan gübrele-
ri atacan. İyicene kaynatacan.

ESMA : (8) Deme nine onu içecekmi kadın. Ben
çocuksuz kalmaya razıyım.

NİNE : (9) Ee öyle senin gibi kendiliğinden ol-
madıymıydı böyle şeyler yapmak lazım
gelir. Ondan sonra kısır kadın bu
kaynayan suyun buğusuna bir güzel
oturtulacak.

ÜMMÜ : Amanın adamı yakmaz mı?

ESMA : Aman ne zor işmiş çocuk yapmak.

NİNE : Sus kız ağzından yel alsın, $\frac{1}{2}$ Ondan son-
ra kısır kadın bu kaynayan sudan on
gün süre ile bardak bardak içer.

ÜMMÜ : (10) Abov midem kalktı. Kız gübreyi bardak
bardak içecekmişsin.

NİNE : İçecek içecek...

B.GELİN: (11) Çok varmayın kızın üzerine. Daha yeni
gelin, İki ay olmadı. Yanaklara bak
kan damlıyor. Üzme canını kızım sen.
Gübresiz mübresiz doğurursun. İnşallah
senin de böyle bir oğlun olur.

(12) Ümmü umursamaz bir tavırla Esmâ ile alayını sürdürür. Ninenin tutumu Ümmü'yü destekleyicidir.

(13) Esmâ artık iyice kızmaya başlamıştır.

(14) Esmâ kalkar Ümmü'nün üzerine yürür. Saçsaça başbaşa döğüşürler. Büyük gelinle nine kalkar ayırır.

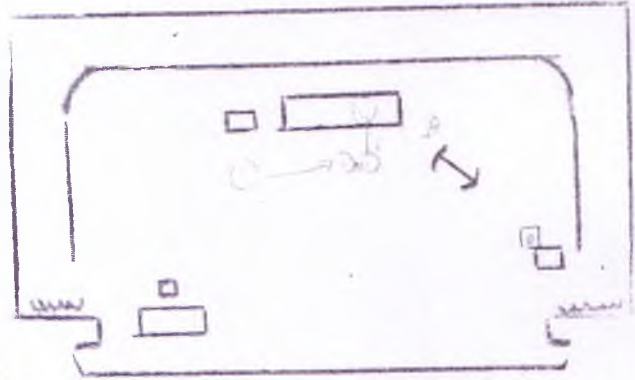
(15) Hırsla, kavgaya oturdukları yerden bağırarak devam ederler.

(16) Nine Esmâ'ya kızar. Büyük gelin çocuğu uyandırdılar diye söylenir.

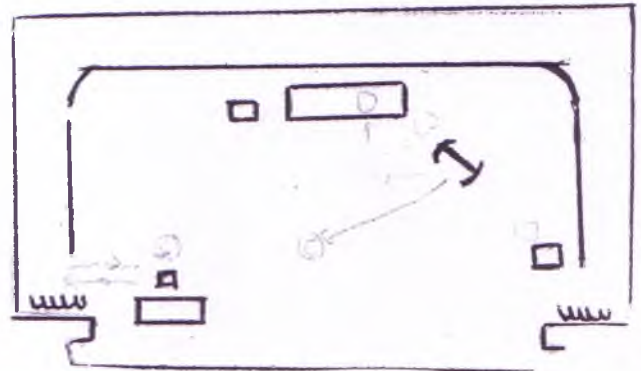
(17) Esmâ kalkar uyanan çocuğu alır, sahnenin önüne gelir türküsünü söyler.

(18) Türkü bitince sunucu 1. sol kulisten girer seyircilere hitap eder. Esmâ çocuğu annesine verir, yerine oturur. Sunucu aynı kulisten çıkar.

(19) Büyük gelinle Ümmü sedire uzanmış Esmâ'yı ayak ve kollarından çekiştirirler. Nine sedirin arkasında ayakta buyruklar verirken söylenen Esmâ'ya kızar biryandan da.

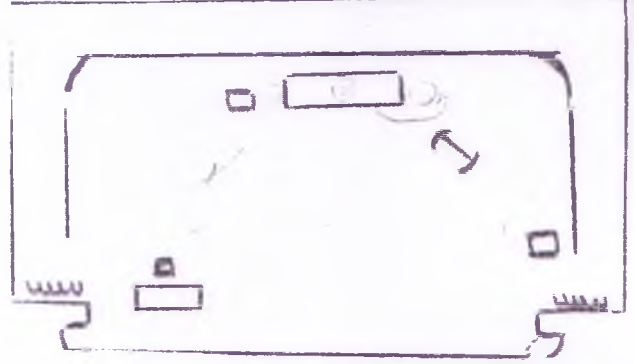
14-18

19

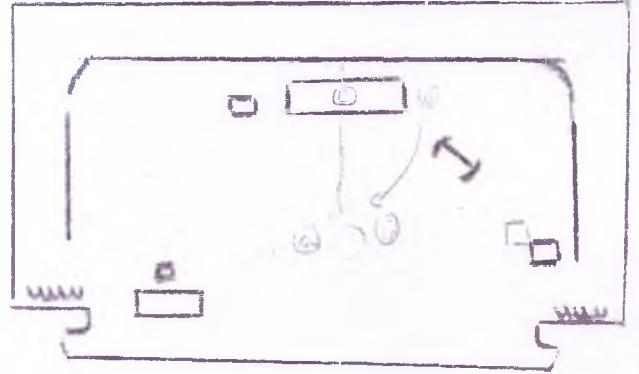
- ESMA : Sağol abla.
- ÜMMÜ : (12) Kız Esmâ/sen o gübreyi bardak bardak içerken kimse senin yanına yaklaşamaz kız teke gibi kokarsın sen.
- ESMA : Bana bak Ümmü senin de isteyenin var. Bakarsın seneye de sen yuvarlıyon bardak bardak.
- ÜMMÜ : Hadi ordan kız bizim sülalede kısır yok
- ESMA : (13) Yok benim sülalemde vardı. Sen nerden biliyon da sülalemi ötüyon dudu kuşu gibi.
- ÜMMÜ : Nerden bilelim senin sülaleni bilen mi var buralarda.
- ESMA : (14) Bana sülalesi belli değilmi demek istiyorsun sen kız. (Dövüşürler)
- ESMA : Sen bir daha konuş Mustafa'ya demezsem.
- ÜMMÜ : (15) Ağbime fiştikleyecen, o da beni dövcek. Güleyim bari.
- ESMA : O dövmezse ben döverim.
- NİNE : (16) Gelin gelin sen ne dediğini duyuyon mu. Otur oturduğun yerde.
- B.ĞELİN: Aman çocuğu da uyandırdınız.
- ESMA : (17) Ver abla ben uyutayım.
(türkü)
Bir oğlum olsada gitse hocaya
Okuya okuya çıksa heceye
Muştucular gelse bizim bacaya
Neyleyim neyleyim elleri neyleyim
Nenni nenni demeyen dilleri neyleyim.
- SUNUCU: (18) Evet Amasya'nın Gümüşhacı köyünden çocuğu olmayan bir kadının başına bunlar geliyor. Halkımız arasında epey yaygın olan bu tehlikeli yöntemlerden biri de Bilecik Gölpazarı yöresinde uygulanıyor. İzleyelim.
- NİNE : (19) Çekin kızlar çekin. Ümmü kızım sargı bezlerini hazır ettin mi?
- ÜMMÜ : Tamam nine tamam.

(20) Esma sinirli sinirli nineye karşı çıkar. Nine Esma'nın söylediklerine dudak bükerek, inanmaz. Kendi yaptırdıklarının doğruluğuna inanmış ve çok bilmiş bir insan tavrı ile kendi bildiklerini uygular. Büyük gelin 1. sol kulisten çıkar kuşak alarak aynı kulisten geri gelir.

20

(21) Esma'yı sedirden kaldırırlar. Oyuncular sahne ortasına gelirler. Büyük gelinle Ümmü Esma'ya kuşak sararlar. Büyük gelin biraz alaycı biraz da suçlar bir tavırla nineye karşılık verir.

21-22

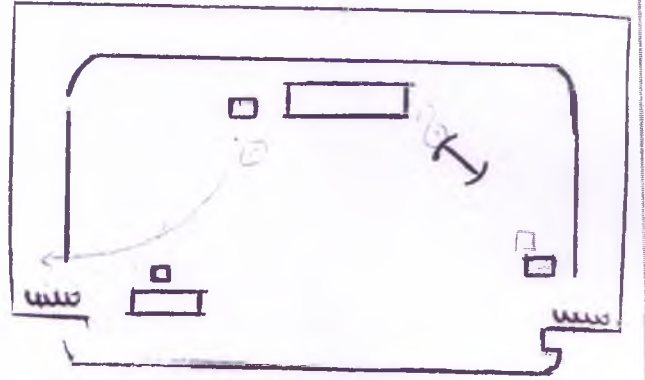
(22) Nine Esma'nın şikayetlerine aldırmaz, aksine yaptıkları kocakarı işlemlerinin kendi tabiriyle tuttuğunu sanar.

- ESMA : Uy bellerim kopacak.
- B.GELİN: Sus kız şimdi bitiyor.
- ESMA : Bana ne garaziniz vardı da böyle edersiniz?
- NİNE : Sus kız. Çocuğum olmuyor diye zır zır ağlayan sen değilmiydin?
- ESMA : (20) Bendim ama anamların köyünde bir kız vardı. Onu şehre doktora götürmüşler. O niç böyle şeyler yapmamış.
- ÜMMÜ : Belini çekmişler mi?
- NİNE : Belini çekmemişler, karnını şöyle iyice bir sarıp sarmalamışlar da ne etmişler?
- ESMA : İlaçlar falan iyi etmiştir. Şimdi dört dene çocuğu var.
- NİNE : İnanmayın kızlar inanmayın. Kadının doğuracağı varmış da doğurmuş. Çekin kızlar çekin.
- B.GELİN: Sus kız çocuğu uyandıracan.
- ÜMMÜ : Kız amma da yaygara ettin ha. Duyan da çocuk doğuruyor sanır.
- ESMA : Bana bak kız, tepeme çıkıp salak salak konuşma. Zaten canım çıkıyor. Hıncımı-senden alırım ha.
- NİNE : (21) Kaldırın şunu bir de saralım bakalım.
- ESMA : Çok sıkmayın nefes alamıyorum.
- NİNE : Sus kız herkesin canı yokmu. Bak bu kıza da böyle yaptıydım da gık sesi-ni çıkarmadı.
- B.GELİN: Ya ben gık sesimi çıkardımmydı. Büyük-anna bana da yaptıydı böyle, meğer o vakitler hamileymişim bir güzel çocuğumu düşürdüm böyle sarmalana sarmalana.
- NİNE : Kız sen ne kindar şeymişsin. Durup durup bunu söylersin.
- ÜMMÜ : Susun kız nefes alamıyor. Mosmor kesildi.
- NİNE : (22) Mosmor mu kesildi? Tamam bu sefer de

Esma çok bunalmıştır. Sabaha kadar kuşağa sarılı kalacağını duyunca düşüp bayılır. Büyük gelin ile Ümmü yerden kalkmasına yardım ederler. Esma 1. sol kulisten çıkar, diğerleri yerlerine otururlar.

Sazcının Türküsü.

- (23) Sazcının türküsü bitince sunucu 1. sol kulisten girer. Seyircilere gebe kadının toplum içindeki yerini anlatır. Oyuncular yeni sahne için yeni durumlarını alırlar. Esma 1. sol kulisten girer, sunucu aynı kulisten çıkar.

23-26

- (24) Büyük gelinle Ümmü beşik yanında, nine sedirde, Esma eski yerinde oturmuş konuşuyorlar havadan sudan

- (25) Esma 1. sol kulisten Hanım kız'ı çağırmaya giderken ninenin söylediklerine aldırılmaz, terslenir.

- (26) Nine gelinin konuşmasını ayıplar. Ümmü'ye onun gibi olmamasını ö-

tuttu. Kızım seni yarın sabah ezanında bir de Lohusa sultan türbesine götürdükmüydü sen artık bahara doğurursun.

ESMA : Ay ben yarın sabaha kadar böylemi kalacağım?

(Sazcının türküsü)

Ay bulutta bulutta

Mendilim kaldı dutta

Geleceksen gel gayrı

I7 benli şaziyem

Daha gönlüm umutta.

SUNUCU:(23) Kadın gerek lohusa gerek hamileliği sırasında bir çeşit hasta olarak kabul edilir ve ona göre işlem görür. Bir başka söyleyişle gebe kadının bağlı bulunduğu gurup ve cemaatin kültür değerleri onu hasta kategorisine sokup o gözle bakarlar ve ondan bu değerlere uygun hareket etmesini ve rolünü üstlenmesini ister.

NİNE : (24) Sarı kızı aldın mı gelin?

ESMA : Aldım nine.

B.GELİN: Yağmur da indi inecek.

NİNE : Rahmettir kızım rahmettir.

ÜMMÜ : Nine, sarı kız ne zaman buzağılar?

NİNE : Koç katımına doğru.

ÜMMÜ : Hanım kız ne zaman doğurur?

NİNE : Onu ben bilmem kızım o Allahın işidir.

B.GELİN: Kız hanım kızla sarı kızı aynı kefeye koyduğunu duymasın kocası.

NİNE : Niye, komşuların beneklisi doğurduyduda kendi kızları doğurdu gibi bayram ettilerdi ya.

ESMA : Nine Hanım kızı çağırayım mı, evde tek başına oturup durur.

NİNE : Çağır kızım çağır. Esmâ anasına bir yol sor emi.

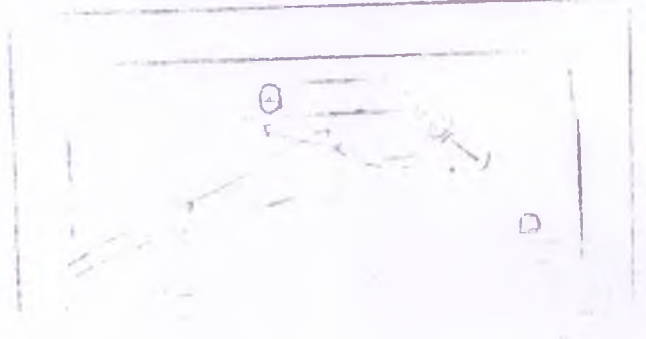
ESMA :(25) Aman yol yordamı sanki yeni mi öğreneceğiz?

NİNE : (26) Allah ezanı versin senin. Bu yeni gelinler de bi dilli oluyor pek...

ğütler.Ümmü biraz yağcı bir tavırla cevap verir.

(27) Esmâ ile Hanım kız l.sol kulisten girerler.Hanım kız büyükten başlayarak tek tek el öper.Ninenin sağına sandalyeye oturur.

(28) Hanım kız bir çeşit üstünlük duygusu ile kendine merakla sorulara cevap verir.

27-32

(29) Mine Esmâ'nın büyük,küçük demeden yüksek sesle uluorta konuşmasına kızarak onu ayıplar.

(30) Büyük gelin alaylı alaylı ninenin söylediklerini eleştirir.Ninenin daha önce anlattıklarıyla şimdi konuştuklarının arasındaki tutarsızlığı yüzüne vurur.

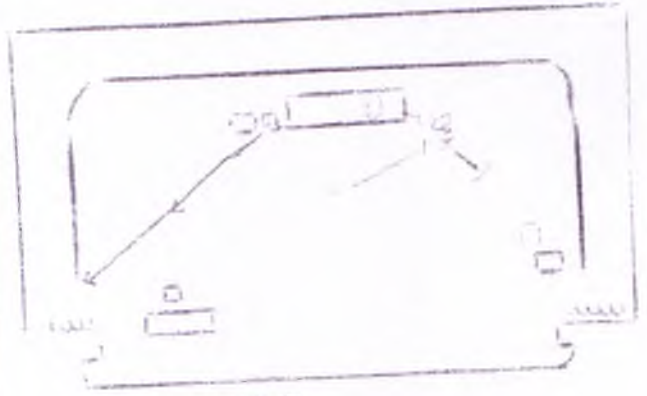
- Ümmü kızım...
- ÜMMÜ : Nineem.
- NİNE : Sen evlendiğin vakit kocanın anasına böyle şeyler söyleme. Olur mu kızım.
- ÜMMÜ : Olur ninem.
(Esmâ ve Hanım kız girerler.)
- NİNE : Hoşgeldin hanım kız hoşgeldin.
- B.GELİN: Hoşgeldin.
(27) (Hanım kız tek tek el öper.)
- NİNE : Geç şöyle yamacıma. Anneler nasıllar?
- H.KIZ : (28) İyiler büyükhanım, selam ederler.
- NİNE : Ee senin ki nasıl bakalım?
- H.KIZ : Nasıl olsun, allahın verdiği büyüyür işte.
- ESMA : Kız neye aşeriyon?
- ÜMMÜ : Mısıra mı ayvaya mı?
- B.GELİN: Susun kız, hamile kadının yanında böyle şeylerden sözedilmez.
- ÜMMÜ : Niyeymiş?
- B.GELİN: Hadi canı çekti, nerden bulucan bu mevsim mısırı neyi.
- NİNE : Kızlar dedeniz içerde, duyar da ayıp olur.
- ESMA : Ee Hanım iki ay içinde orta kata misafir getirdin.
- NİNE : (29) Sus kız. Ben sana erkekler duyar da ayıp olur demedim mi?
- ÜMMÜ : Aman nine kocası bilmiyor mu sanki?
- NİNE : Bilir kızım bilir de bilmezden gelir.
- B.GELİN: Ee iki canlısın, artık inşallah oğlan olur.
- H.KIZ : İnşallah.
- NİNE : Niye kızım, çocuğun hayırlısı.
- B.GELİN: (30) Niye nine, sen Ümma doğunca on gün on gece ağladım diyordun ya.
- NİNE : Öyleydi amma allah sonradan bana iki tane aslan gibi erkek torun verdi de onun üzüntüsünü aldı.

31) Hanım kız büyük bir inaçla erkek çocuk olması için neler yaptıklarını, büyü ve alışkıları anlatmaya başlar. Hocanın takması için ona verdiği muskayı göstermek ister. Nine engeller onu. Günah olacağını söyler. Bundan sonra bu gibi adetlerin doğruluğuna inanarak kendi aralarında konuşurlar. Esmâ onlardan biraz daha az inançlıdır bu konularda. Onların konuşmaları ile belli belirsiz alay eder.

32) Ümmü gördüğü olayı çok iyi gözlemlemiştir. Büyük bir zevkle anlatmaya başlar gördüğünü. El ve kolları ile tarif ederek anlattıklarını pekiştirir. Nine ile büyük gelin yalandan kızarlar. Anlattıklarını merakla dinlerler. Hanım kız meraklanır, iyice öğrenmek ister nasıl yaptığını. Esmâ daha gerçekçidir. Ağaçlara acır bir tonla konuşur.

- B.GELİN: İyi ya işte. Ben de Hanım kız on gün on gece ağlamasın diye inşallah oğlan olur diyom.
- ESMA : Naptınız oğlan diye?
- H.KIZ : (31) Kurban kestik. Adak adadık da anamlar yatıra götürdüler. Sonra dağ köyünden bir hoca muska yazdı. Aha.
- NİNE : Gösterme kızım günahtır. Sok içine.
- B.GELİN: Sonrada yatağına oğlan çocuk yuvarladılar mı?
- H.KIZ : He onu da yaptılar. Muhtarın oğlanı yuvarladılar yatağımda. Hem oğlan olsun hem de büyük adam olsun diye.
- ÜMMÜ : Ya bide düğün günü kucagında oğlan çocuk vardı.
- NİNE : Ya tabi, gelinin kucagına oğlan çocuk verirler ki, ondan sonra gelin hep oğlan çocuk doğursun, hep.
- H.KIZ : Hep.
- ESMA : Aman allah işini biliyor canım. Kadınlar böyle büyülere inanıp hep oğlan doğursalardı, şimdi dünyanın sonu gelirdi.
- NİNE : Niyeymiş o?
- ESMA : Eee ortada oğlan doğuracak kadın kalmazdı da ondan.
- ÜMMÜ : (32) Hani şu Naciye abla var ya aşağıdakilerden, dün suya giderken onu ağaç taşlarken gördüm.
- NİNE : Kız sen suya giderken onu bunu mu gözlüyon?
- B.GELİN: Biz de su bekleyelim ki çocuğa yemek vereceğiz diye.
- ÜMMÜ : Aman bi kere gördüm n'olmuş?
- H.KIZ : Napıyordu ağaca?
- ÜMMÜ : İri iri taşları almış karşiki ağaca bi atıyordu bi atıyordu. Bi yandan da bağırıyordu, "Kızı boşladım, oğlana başladım" diye.
- H.KIZ : Hangi Naciye bu? Taşlı tarlanın öte-

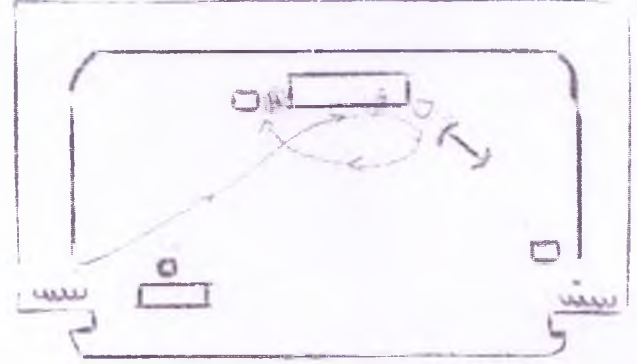
33) Sunucu 1. sol kulisten girer. Sahnenin sol önüne gelerek seyirciye T.Halk Bilimi kitabından alıntılar okur. Bu arada Hanım kız 1. sol kulisten çıkar. Esmâ Ümmü'nün yanına, büyük gelin ninenin yanına sedire oturur. Sözlerini bitiren sunucu aynı kulisten çıkar.

33

- sinde oturan Naciye mi?
- B.GELİN: Niye sordun, gidip öğrenece mi ağaç taşlamasını?
- H.KIZ : Yok canım öyle sordum işte.
- ÜMMÜ : Ben ~~sona~~ öğretirim nasıl olduğunu. Taşı alacan atacan.
- H.KIZ : Dalina mı? Gövdesine mi?
- ESMA : Kız hanım sen iyice aklına koydun ağaç taşlamayı. Yazıktır kız körpe ağaçlara vurmayasın.
- B.GELİN: Zaten keçiler yiyor filizleri, bir de çocuk isteyen kadınlar taşlarsa daha bizim köy çok cıvıl kalır.
- SUNUCU:(33) Evet kız çocuğu konusunda yaygın olan bir düşünceyi yanılısamaya çalıştı arkadaşlarımız. Şimdi hocamız S. V. Örnek'in Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerimizde yaptığı bir anketten sonuçlar sunmak istiyoruz size. "Hiç kimse kız çocuğu istemez bizim köyde. Çünkü kız çocuğu belalıdır, yani korunma muhtaç, az iş yapan kişilerdir. Tunceli, kızı çok sevmeyiz ki doğurmak için çareler arayalım. Kız elalemin ocağını tütürür. Bizim ocağımızı oğlan çocuğu tütürür. Kız tüketicidir. Gene Tunceli'nin Pülümür köyü, kızı olmayan bir kadın kocası tarafından makbul sayılır. Oğlan anası diye çağrılır. Hep kızı bir baba kız babası diye çağrılır. Hekimhan, Malatya. Bütün bunlar kırsal alanlarımızda ve ne yazık ki şehirlerimizde birçok kadın ve erkek arasında kendini gösteren istekler. Biz kız çocuklarının kendilerini korumak zorunda bırakılmasını, hangi eve giderse gitsin, orada üretime katılan bir ucuz işçi, alınıp satılan mal gözüyle bakıl-

(34) Hanım kız çocuğu ile 1. sol kulisten girer. Büyükten başlayarak tek tek el öper. Ninenin sağına sandalyeye oturur. Biraz öğüne- rek biraz da kendini tutarak ko- nuşur. Bir çeşit ü.tünlük vardır tavırlarında. Tıpkı hamileyken oturmaya geldiği zamanki gibi.

34 - 42

(35) Nine merakla sorar. Hanım kız si- nirlenerek anlatmaya başlar. Yapılanların doğruluğuna inanan fakat kendi dediğinin yapılmadı- ğı için kızan bir insan tavrı ile.

(36) Çok saf ama son derece inanmış bir halde nineye sorar. Son dere- ce etkilenmiştir konuşulanlardan.

(37) Büyük gelin onu teselli etmek için konuşur.

masını kınıyor. ve devam ediyoruz. Komşu Hanım kızın bir çocuğu oldu ve daha haftasını doldurmadan kaptığı gibi komşulara şöyle bir oturmaya geldi. Bakalım bebegın adı ne olacak?

H.KIZ : (34) (Girer) [Tek tek el öper]

NİNE : Allah başa kadar büyütsün kızım.

B.GELİN: Ağız tadıyla büyütesin kardeş.

ÜMMÜ : Hayırlı uğurlu olsun.

ESMA : Allah nasibini bol etsin.

H.KIZ : Sağolun.

NİNE : Bundan sonrası allahın işi.

H.KIZ : Ne diyon nine sen, vallaha sabaha kadar uyutmuyor. Kör şeytan diyor kaldır pencereden at aşağı.

B.GELİN: Ne diyon kız sen. Asıl kırkıandan sonra azar bunlar.

H.KIZ : Ne diyon abla sen, o zaman bunu değil kendimi atarım pencereden aşağı.

NİNE : (35) Sen onu bunu bırak da çocuğun göbeğini nettiniz?

H.KIZ : Ben kuyuya atak dedim, çocuğun göbeğini suya atarsan hem huyu temiz olur derler, hem de kısmetini ^{dışarıda} arar. Ama dinleyen kim?

NİNE : Ananlar nettiler?

H.KIZ : Anamlar değil, aha o dayım var ya...

NİNE : Mustafa.

H.KIZ : He Mustafa. Terzi olsun, büyüyünce yanıma alıp çalıştırırım diye çocuğun göbeğini dikiş makinesinin gözüne koydu

B.GELİN: Biz, benimkinin göbeğini okulun bahçesine gömdük, okullarda okusun, büyük adam olsun diye.

H.KIZ : (36) Şimdi benimkisi akılsız mı olur nine?

NİNE : Bilmem kızım. Hem o allahın işi.

H.KIZ : Ben dediydim zaten alın şu çocuğun göbeğini okula mokula gömün diye ama dinlemediler.

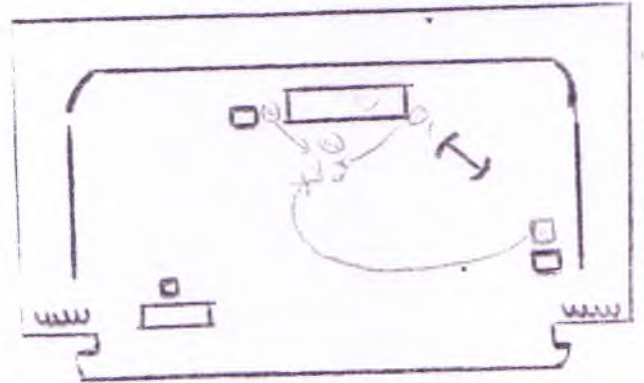
B.GELİN: (37) Ne üzölüyon kız, ya şehir hastenesin de doğursaydın da çocuğun karışsaydı

1) Hanım kız büyük gelinin a.lattıkları ilgiyle dinlemiştir. Başına böyle birşey gelmemesi için kulagını çeker. Konuşulanlar son derece ciddidir kendi aralarında. Hanım kız hayıflanır çocuğu alelade bir günde doğdu diye. Esmâ özlemlili aka apayrı bir düşünceyle...

Ümmü Esmâ'nın söylediklerini beğenmemiş bir tutumla, alaycı bir tavırla. Büyük gelin de Ümmü ile birlik olur Esmâ'yı iyice kızdırırlar. Nine yine kendine nasihat vermek için sebep çıktı diye hemen onlara katılır.

- o zaman ne yapardın?
- H.KIZ : (38) Ya/ onu ben de duydum. (kulağını çeker)
- NİNE : Ya onun için biz kırkı çıkmadan bebele-
ri biraraya getirmeyiz, sonra karişır
marışır bulamayız.
- ÜMMÜ : Hanım kız adını ne koycaz?
- H.KIZ : Valla şimdi herkes bir şey söylüyor
ama, daha ismi konmadı. Nüfusu çıkar-
tılırken aceleyle konur herhal.
- ESMA : Allaaah şu çocuk bir on gün bekliyeydi.
- UMMU : Niye kız?
- ESMA : Bayrama dek gelirdi de adına Bayram
koyardınız, değil mi?
- H.KIZ : Asılım asılım Kadir gecesi doğucaktı
ki, hem adı Kadir olurdu. Hem de mü-
barek çocuk olurdu. Ama böyle alalade
bir günde doğdu, namıssız.
- B.GELİN: Benim ablam mevlüt ayında doğmuş da
babam Mevlüde koymuş adını.
- ESMA : Benim bir oğlum olsa şahin, kızım
olsa Turna koyardım.
- ÜMMÜ : (39) Kız bula bula hayvan adlarınıımı koydun'
- ESMA : Niye kötü mü?
- ÜMMÜ : Artık ona Turna mı derler, kurnamı
derler...
- B.GEL. : Zurna mı?
- ÜMMÜ : Belli olmaz.
- ESMA : Amaan sizinle de hiç konuşulmuyor ki.
- NİNE : İşte Hanım kız sonradan böyle alaya a-
linacak isimler koymayasın bebeğine.
Satılmışın, Durmuşun, Ramazanın, Şabanın
suyu mu çıktı? Koy bir tanesini bebeğin
- H.KIZ : Benim görüncem de bir dergiye abonmane
illa o derginin adını koyalım bebeğe
diyor.
- ÜMMÜ : Hıı çok güzel bir dergi. Bana da verdiy
di.
- NİNE : Neymiş adı?
- H.KIZ : Yelpeze.
- ÜM-ES.: Hıı çok gozel.

- (40) Merkez büyük bir ciddiyetle ah-
lar vahlar.
- (41) Sunucu 1.sol kulisten girer.Oyun-
cuları susturur.
- (42) Hanım kız şımarık bir tavırla ce-
vap verir.Oyuncular telaşlanır.
- (43) Sunucu sahnenin sağ önünde otu-
ran Osman'dan Hanım kız'ın koca-
sını yansılamasını ister.Osman
olmaz deyince yalvarır.Osman ra-
zı olur.Kalkar oyun yerine gelir.
- (44) Hayali bir kapıyı çalar Osman.
Ümmü kalkar kapıyı açar,şaşıırır.
Osman Hanım kız'a çıkışır.Onun
havaya girdiğini söyleyen oyun-
culara umursamaz cevap verir.

43-45

- NİNE : Niye hımlıyorsunuz kız, ne demekmiş yelpaze?
- B.GEL.: Şimdiki isimler böyle oluyor nene.
- ÜMMÜ : Bir de şimdi devlet büyüklerinin ismini koyuyorlar çocuğa.
- ESMA : Hı ben birini duydum. Büyük adam olacak diye bekliyorlar ama, şimdilik toz toprakla oynuyor çocukcağız.
- B.GEL.: Git kız delimi çıktın, evvelki yıl anamların köyünde hükümetin büyüklerinin birinin ismini koydular eniğe, herif güm medek düştü de mahkeme mahkeme dolaştılar ismini değiştireceğiz diye.
- ÜMMÜ : Sonra ne koymuşlar abla?
- B.GEL.: Sonra YSE nin müdürünün adını koymuşlar çocuğa. Şimdi bilmiyom nasipsiz oğlan ne olduysa? (Herkes ahlara vahlar) (40)
- SUNUCU: (41) Arkadaşlar, arkadaşlar. Bu işimiz fazla sarpa sardı. İyisini keselim bu tartışma yı
- H.KIZ : (42) Ama kocam gelip beni alacaktı. Hani bana koca?
- SUNUCU: İyi ama sonradan sana koca hazırlamayı unuttuk.
- H.KIZ : N'apıcağız şimdi?
- SUNUCU: (43) Osman'a soralım.. Osman sen yansılarmısın
- OSMAN : Cık..
- SUNUCU: Bak Müjgan burda kaldı ne olursun.
- H.KIZ : Hadi Osman burda kaldım.
- OSMAN : (Sunucuya) Edibe napcam şimdi?
- SUNUCU: Kapıyı vuracaksın, Hanım Hanım haydi eve diyeceksin. O kadar.
- OSMAN : (44) Tak tak
- OYUNCULAR: Osman havaya girdi.
- OSMAN : Tak tak dedim yav..
- NİNE : Kalk kız kapıyı aç.
- OSMAN : Sen ne arıyon kız burda?
- H.KIZ : Şimdi gidiyordum.
- B.GEL.: Ruhi abi çocuğa isim düşünüyorduk da.
- OSMAN : Biliyorum.

5) Osman oyuncuların illüzyonunu bozar. Sunucu Osman'ı ikaz eder.

6) Osman sahneden çıkmayı reddeder. Oyuncular şaşırır. Edibe'yi de çağırır Osman, hep beraber türkü söylemek ister. Sunucu (Edibe) sedirin arkasına geçer, Osman sedire oturur saz çalar. Diğer oyuncular sahnenin önünde halay çekerler. Halaydan sonra oyuncular dekorları toplar.

EVLENME

1) Sunucu sahnenin önüne gelerek seyircilere oğün bölümünün açıklamasını yapar. Arkada oyuncular hazırlıklarını yaparlar. Esmâ sedirin sağında ayakta, Büyük gelin beşiğin yanında, nine sedirin arkasında duruyor. Ümmü sahnenin ortasında yeri süpürüyormuş gibi durur.

2) Ümmü hafifçe doğrulur çevresine bakınır, söylenir. Anne Ümmü'ye nasihatla karışık kızar.

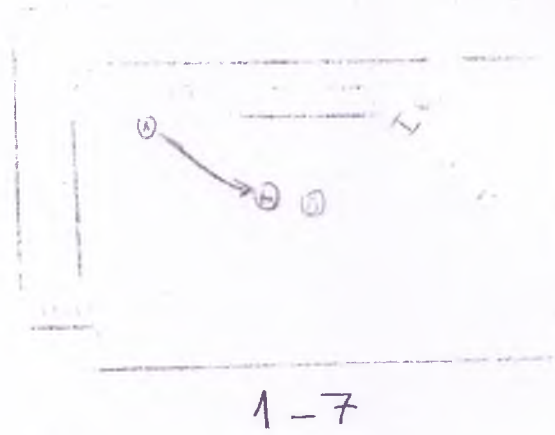
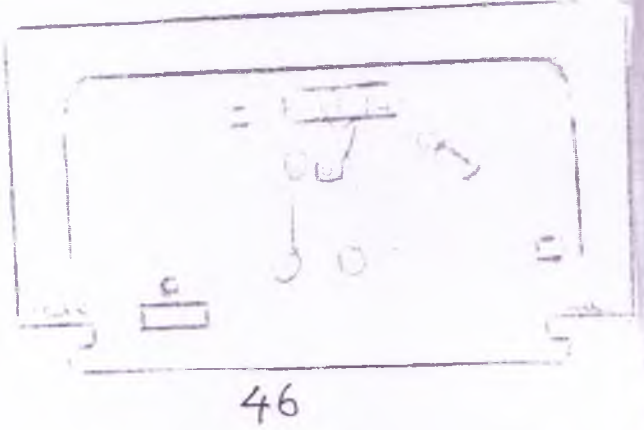
3) Nine konuşarak Ümmü'nün yanına gelir.

4) Nine döner sandalyelerin yanına gelir.

5) Anne sandalyelerin arasından geçerek Ümmü'nün yanına gelir öğüt verir.

6) Büyük gelin Ümmü'ye bakarak konuşur.

7) Esmâ alaycı bir tavırla Ümmü'yü kızdırır.

OYUNCULAR: Nerden biliyorsun?

OSMAN : (45) Yahu deminden beri şurada oturup sizi seyrediyorum ya.

SUNUCU: Osman karını alıp çık yoksa seyircilere kendimizi hiç affettiremeyeceğiz.

OSMAN : (46) Hayır çıkmıyorum.

OYUNCULAR: N'apacağız?

OSMAN : Türkü söyleyeceğiz. Hadi Edibe sende gel

OYUNCULAR: Ne söyleyelim? Gülinazı oynayalım.

(Halay çekilir)

Bercalan yaylaları severim buraları

Eğer Gülinaz gelmezse terkederim burala

Hey hey Gülinaz Gülinaz

Yalvarırım gel etme naz.

-DÜĞÜN-

SUNUCU: (1) Evdeki telaşın nedenini merak etmişsinizdir. Ümmü'yü istemeye gelecekler.

Telaşın nedeni bu. Az sonra erkek evinden bir, komşu kadınlardan bir kadın Ümmü'yü görmeye gelecekler. Bu örneği Sivas'ın Bağköyü'nden aldık. Kolay gelsin arkadaşlar.

ÜMMÜ : (2) Amanın gelin artık kan beynime hücum etti, gelin artık.

ANNE : Bizim canımız yok muydu kız? Biz de böyle çıktık görücüye.

NİNE : (3) Ümmü kızım ne yapacağını ezberledin mi?

ÜMMÜ : Aman on gündür ezberliyorum ya nine.

NİNE : (4) Ezberle kızım ezberle.

ANNE : (5) Bana bak sakar bardakları ocağın ardındaki yeni tepsiye koy tamam mı?

ÜMMÜ : Hadi gelin artık belim tutuldu.

B.GEL.: (6) Kız Ümmü sen niye başaşağı duruyon?

ÜMMÜ : Ençok burayı süpürdüm, aniden geliverirlerde nereyi süpüreceğimi bilemem diye

ESMA : (7) Kız Ümmü bir de evlenmekte gözüm yok derdin, şuna bak sabahtan beri bel vermiş kavak gibi dikilip duruyon orda.

: P₁ A₄ B₇ B₈ C₅

A₅ A₈ B₄ B₃ C₃

.C₂ A₃ A₂ A₁

A₅ A₆ A₇ B₁ B₂ B₅

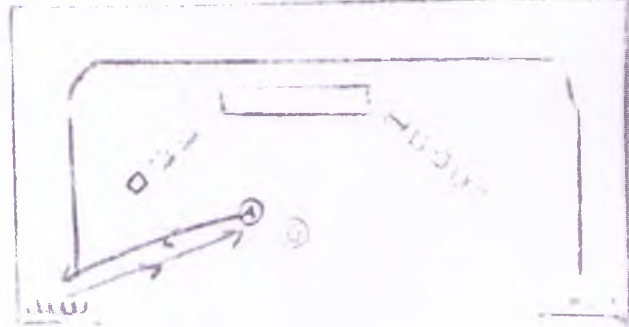
B₆ C₁ C₄ lokal

olarak bütün bölgenin

boyunca devam

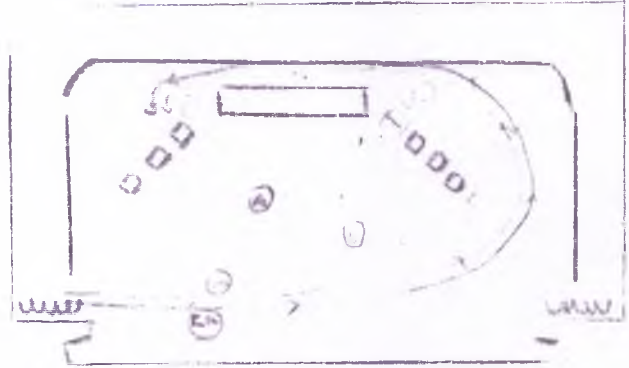
eder.

8) Nine Esma'ya sert bir şekilde bakarak çıkar. Anne l.sol kulisten çıkar. Büyük gelin Ümmü'yü kızdırmaya devam eder.

8-9

7) Anne l.sol kulisten girerek sahenin ortasına yürür, Ümmü'nün karşısında durup ona talimatlar verir.

10

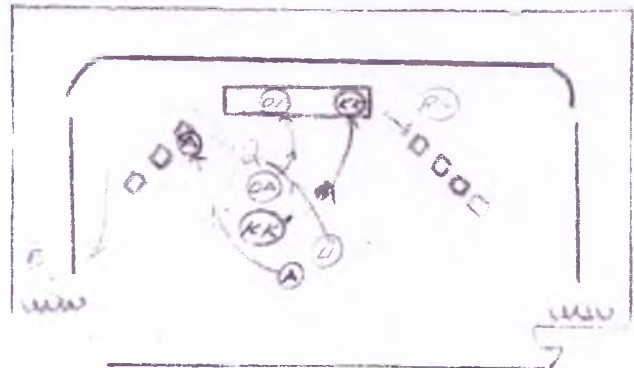
10) Oğlan anası ve komşu kadın l.sol kulisten girerler ve oyun alanının etrafında bir tur atarlar. bu arada nine l.sol kulisten çıkar.

11) Ümmü gelenlerin farkında değildir. Esma'nın kendisi ile alayı sürdürdünü sanarak elindeki süpürgeyle, öfke ile Esma'nın üzerine yürür. Tam bu sırada içeri girmekte olan görücüleri ile çarpışır. Hemen geri kaçar. Anne vaziyeti kurtarmaya çalışır. Otururlar.

12) Nine l.sol kulisten girer. Ümmü el öperek sol kulisten çıkar. Nine sedire oturur, kadınların yanına.

13) Mutfaktan (l.sokulis) kırılan eşya sesi gelir. Oğlan anası mutfığa doğru bakar. Ümmü'nün sakarlığı te- dirgin eder içerdekileri.

14) Hal hatır sorma faslı başlar.

11

- ÜMMÜ : Nineee şu şeytana birşey desene.
 NİNE : (8) Gelin gelin ne dediğini kulağın duyuyo mu senin.
 B.GEL.: Bana bak Ümmü, geçende yaptığın gibi yapma.
 ÜMMÜ : Ne yapmışım?
 B.GEL.: Çayları benim üstüme döktüydün ya. Bi daha dökersen evde kalırsın ha.
 ÜMMÜ : Anaaa şu gelinlerine bişey de benimle alay geçiyorlar hep.
 B.GEL.: Ona alay geçiyolar denmez, alay ediyolar denir.
 ÜMMÜ : Anaaaa
 ANNE : (9) Kız sakar, bardakları hazırladım, tepsiye dizdim, sakın ha kırmayasın.
 ÜMMÜ : Aman olmuş bir kere iki tabağınlan üç bardağını kırdıysam?
 ANNE : Az mı kız.
 ÜMMÜ : Mutfak o kadar küçük ki.
 ANNE : Aman Ümmü kızım öyle deme se bu sakarlık varken yalakta da yıkasan kırarsın.
 ESMA : (10) Ümmü geliyorlar.
 ÜMMÜ : Get gene gandırıyor de mi?
 ESMA : Başla kız süpürmeye, eşiğe kadar geldi görücülerin.
 ÜMMÜ : (11) Kız sen her geliyolar dediğinde süpürseydim, uyyy.....
 ESMA : Allah belanı versin kız, evde kalacan, başımıza bela olacan.
 (Ümmü elinde süpürge ile Esma'yı kovalar, kapıda görücülerle karşılaşır)
 ANNE : Hoşgeldiniz.
 OĞ.AN.: Büyükanne neredeler?
 ANNE : Evde evde, şimdi gelir.
 NİNE : (12) (Girer) Hoşgeldiniz. Bu kadın kim?
 OĞ.AN.: Komşu.
 K.KA. : (13) Hadi kızım su getiriver.
 (Mutfaktan kırılma sesi duyulur)
 ANNE : (14) Büyükamca nasıllar?
 OĞ.AN.: İyiler hamdolsun.
 ANNE : Allah iyilik versin.

- (15) Ümmü l.sol kulisten elinde tepsi ile gelir ve konuklara su verir. Ortaya gelir bekler.Oğlan anası ve komşu kadın sularını yavaş yavaş içerken Ümmü'yü tepeden tırnağa süzerler.Ümmü bardakları toplar l.sol kulisten çıkar.Oğlan anası ve komşu kadın kalkar bir tur atar yerlerine oturur.
- (16) Sunucu seyirciye hitap eder,çıkartır. Kız babası l.sol kulisten girer annenin yanına oturur.Oğlan anası babaya bakarak konuşur.Oğlan anası ve komşu kadın damat adayını överler.
- (17) Ümmü l.sol kulisten girer tek tek el öper.l.sol kulisten çıkar.

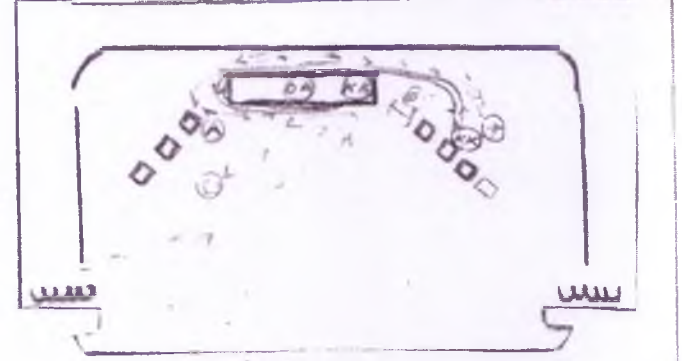
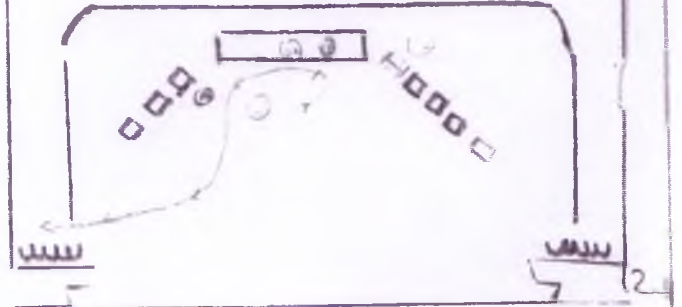
(18) Oğlan anası ve komşu kadın kalkarlar ve l.sol kulisten çıkarlar.

(19) Sunucu l.sol kulisten girer,seyircilere açıklamalar yapar,örnekler verir l.sol kulisten çıkar.

(20) Esmâ l.sol kulisten sahneye girer anaya sorular sorar tekrar l.sol kulisten çıkar.

(21) Ümmü telaşlı,koşarak l.sol kulisten girer sahne ortasında durur. Anneye sorular sorar."ileziği tembih eder.

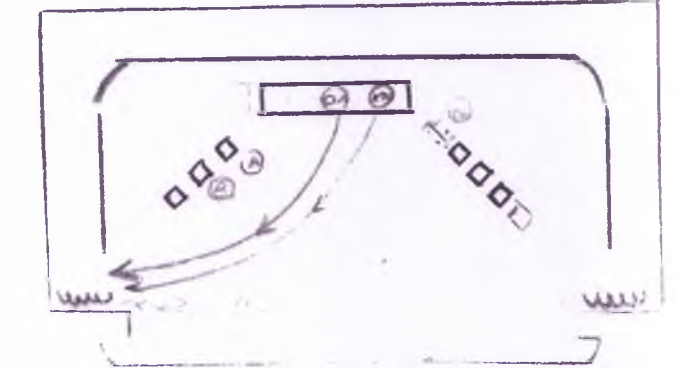
(22) Ümmü hızla l.sol kulise giderken l.sol kulisten giren babasına çarpıp.Ümmü l.sol kulisten çıkar,baba sahnenin ortasına yürür.

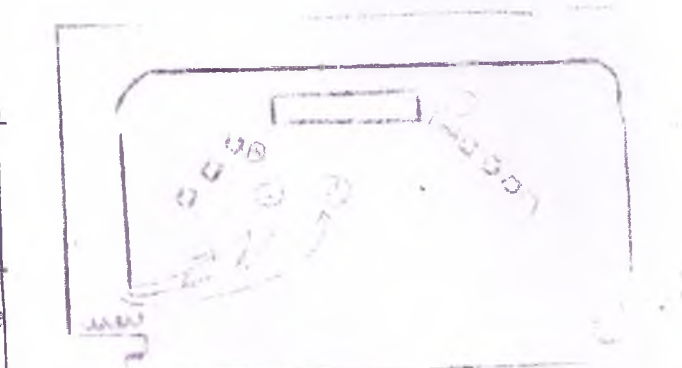
15

16-17

18-19

20-21

SUNUCU: (15) Sular ağır ağır içilir. Kız iyice bir süzülür... Kesin bir yargıya varmadan önce bilgi toplama ve bu bilginin değerlendirilmesi için bir zaman bırakılır. Eğer sonuç olumlu ise aynı kadınlar kız istemeye tekrar gelirler.

OĞ.AN.: (16) Allahın emri peygamberin gavli ile kızını oğlumuza istemeye geldik.

BABA : Valla ne diyelim?

OĞ.AN.: Evine işine düşkündür.

KOM.K.: Mahallede de hepimiz iyi tanırız. Maşallah pek çalışkandır.

BABA : Biliriz biliriz.

OĞ.AN.: Gönlünüz varsa çıkalım ortaya deriz.

BABA : (17) Allah yazdıysa bize de söz düşmez.
(Ümmü gelir el öper)

KOM.K.: Eee hayırlı cuma akşamı söz kesmeye geliriz artık.

BABA : (18) Buyrun bekleriz.
(Çıkarlar)

SUNUCU: (19) Geleneksel kesimde evlenme işine girişme, kız kız soruşturma ile başlar. Eğer görücüye çıkan kız beğenilirse, kararlaştırılan bir gece erkek tarafı tekrar sözkesimi için gelir. Bu aşamayı da Erzurum yöresindeki biçimiyle örnekleyelim.

B.GEL.: Hadi nerdeyse gelirler.

ESMA : (20) Ana şekerleri nereye koydun?

ANNE : Çocuklar yemesin diye dolaba kaldırdım, bakıver bakalım.

ÜMMÜ : (21) Ana nasıl bu elbise iyi olmuş mu?

ANNE : İyi iyi.

B.GEL.: Kız bunlar ne, yeni terliklerini giysene.

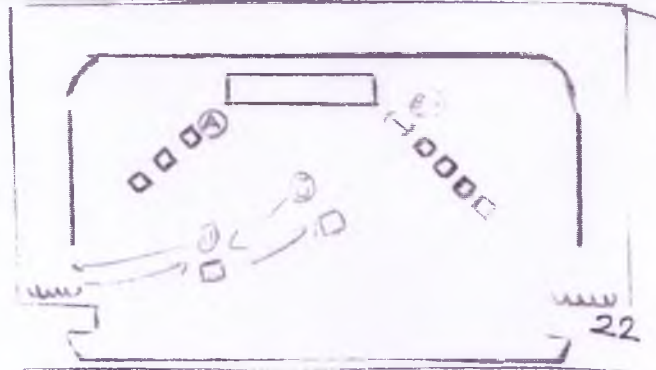
ÜMMÜ : (22) Amaan az kalsın takunyaylançıkacaktım
(Ümmü babaya çarpar)

BABA : Ne dolaşıyorsunuz kör beygirler gibi!

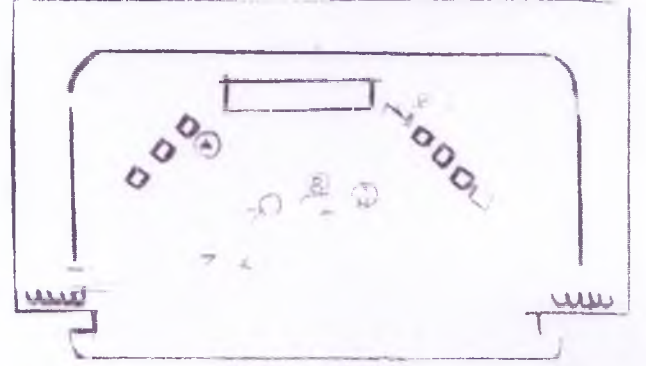
NİNE : Ey sen de böyle ayak altında dolaşma

BABA : Allahallah.

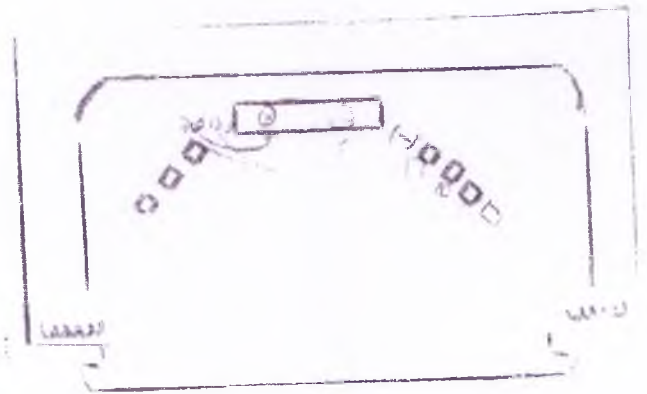
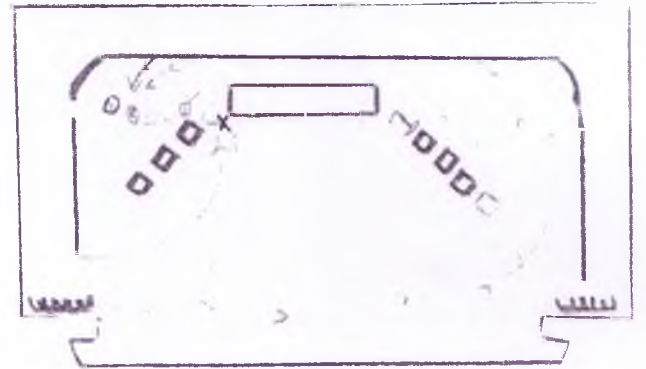
(23) Ümmü l.sol kulisten girer,baba aynı kulisten çıkar.Ümmü istediği bileziği göstererek tarif eder.Esma Ümmü'yü biraz alaylı uyarır.

(24) Ümmü başörtüsünü yoklar elleri ile.Sahne ortasından geri döner koşarak l.sol kulisten çıkar.

(25) Baba düşünceli l.sol kulisten girer.Büyük gelin kalkar,geriye bakar.Evde telaş olur.Oğlan babası,Kasap,Manifaturacı,damat,onların arkasından da oğlan annesi ile komşu kadın girerler.Sahnenin çevresinde dolaşırlar.Oğlan babası kız babasına doğru yürür öpüşürler.Gelenler ninenin elini öperler.Kasap,manifaturacı,damat sedirin sağ tarafına dizilmiş olan sandalyelere,oğlan babası en baştaki sandalyeye,kız babası eski yerlerine otururlar.Bu arada kız annesi kız babasının yanındaki sandalyeye,Komşu kadın ile oğlan annesi ninenin yanına sedire otururlar.Kız babası tek tek hatır sorar.Oğlan babası beraberindeki kişileri tanıtmaya başlar.

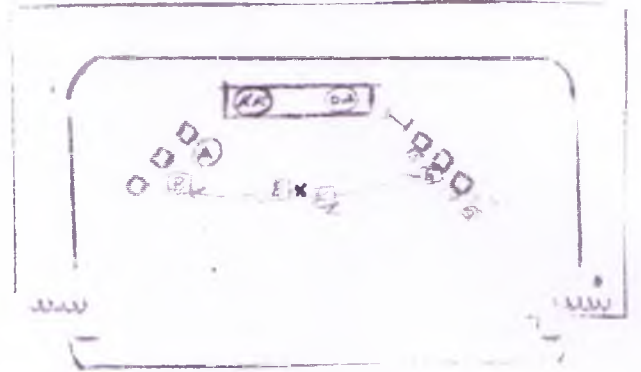
- NİNE : (23) Kapıda bekle. (Ümmü girer)
- ÜMMÜ : Ana hediyeleri konuşmayı unutma.
- NİNE : Biz biliriz kızım, anan baban bilirler.
- ÜMMÜ : Ana o bilezikleri de konuşmayı unutma emi. Dört parnak galınlığında.
- ESMA : Sen onu düşüneneğine get başının örtüsünü düzelt.
- ÜMMÜ : (24) Anam başörtüm.
- B.GEL.: Ana büyüklerden kimi getirecekler acab
- ANNE : Valla Tohumcu Kemal efendi tanıdıklarıymış. Sonra oğlanın anasının hisımı mıymış neymiş, o da gelir herhal.
- ESMA : Amaan koca malmüdürü gelir miymiş hiç?
- ANNE : O niye kız, sokaktan kız almıyorlar, gül gibi kızımızı veriyoruz.
- BABA : (25) Hişt geliyorlar.
- B.GEL.: Kız Ümmü yaşadın arabaylan geliyorlar.
- ESMA : Amaan kasabadan kiralamışlardır.
(Evde telaş. İçeri girerler, otururlar, büyükannenin elini öperler)
- BABA : Hoşgeldiniz.
- OĞ.BA.: Hoşbulduk efendim.
- BABA : Hoşgeldiniz.
- K.COŞ.: Hoşbulduk.
- BABA : Hoşgeldiniz.
- S.KARA: Hoşbulduk.
- BABA : Sen de hoşgeldin evladım.
- DAMAT : (Başını eğer)
- BABA : Merhaba
- OĞ.BA.: Merhaba.
- BABA : Merhaba.
- K.COŞ.: Merhaba.
- BABA : Merhaba.
- S.KARA: Merhaba.
- BABA : Merhaba evladım.
- DAMAT : (Gene başını sallar)
- BABA : Nasılsınız Osman ağa iyimisiniz?
- OĞ.BA.: Allah razı olsun, çok iyiyiz efendim. Siz nasılsınız?
- BABA : Valla hamdolsun.

(26) Kasap kalkar, baba ile kasap ortaya yürür. Tokalaşıp yerlerine otururlar.

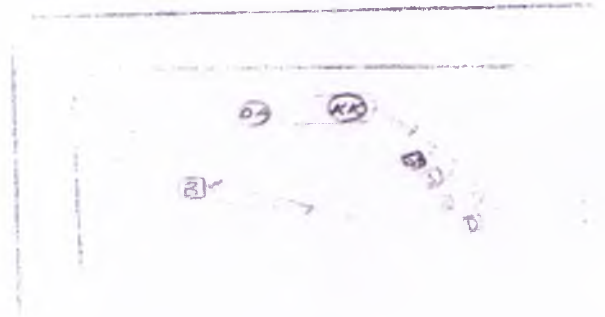
(27) Aynı şekilde manifaturacı ile tanışılır. Manifaturacı kartını verir. Nine tanıdık biri olduğunu vurgular.

(28) Damat kalkar babanın elini öper. Sunucu 1. sol kulisten girip, sahenin sol önüne gelip seyirciye hitap eder. Kadınlar arasında havadan sudan bir konuşma geçer. Erkekler öksürükle sustururlar.

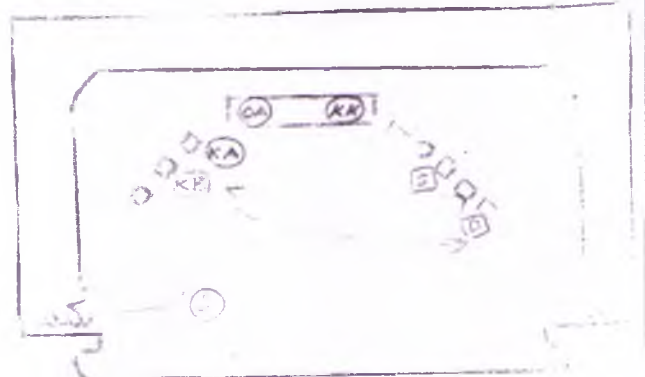
(29) Oğlan babası kız babasına bakarak konuşur. Biraz kendini övme sezilir konuşmalarında.

26

27

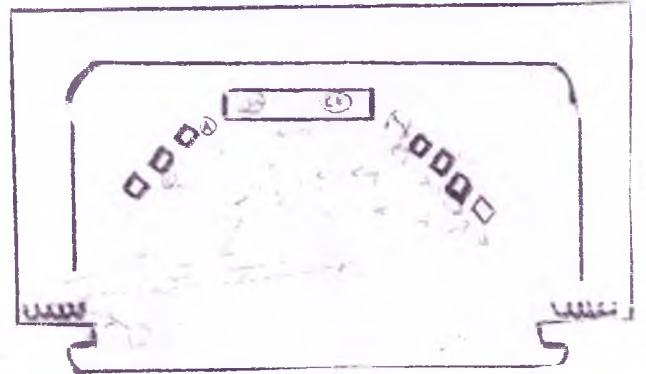
28-31

- OG.BA.: Allah afiyet versin.
- BABA : Siz nasılsınız?
- K.COŞ.: Allaha şükür.
- BABA : Siz nasılsınız?
- S.KARA: Çok şükür,siz de iyimisiniz?
- BABA : Hamdolsun.
- BABA : Sen nasılsın bakim evladım?
- DAMAT : (Başını öne eğer)
- OG.BA.: Efendim,gerçi çarşıda,pazarda,camide biraradayız emme gene ismin bi tanışalım.
- BABA : Ya iyi olur.
- OG.BA.: (26)Efendim kasabamız kasablarından Kazım Coşkun. Kendisinin et galerisi var.
- BABA : Ne et galerisimi?
- OG.BA.: (27)O'nun arabasıyla geldik. Selahattin Karakaş.
- NİNE : Hıdır'ın oğlu
(Ayaga kalkar tokalaşırlar.)
- S.KARA: Size ben kartımı takdim edeyim,beklerin
- OG.BA.: (28)Efendim mahdum.(Damat kalkar baba'nın elini öper.)Kabzımal Memet bey de gelecekti fakat bir mania çıktı gelemediler.Çok selamları var.
- BABA : Sağ olsun getiren gönderen.
- SUNUCU: Örnektende anlaşıldığı gibi,söz kesmeye gelenlerin varlıklı ve tanınmış kişilerden olması erkek evini önemsetir, kız evi üzerinde iyi etki bırakır.
- ANNE : Havalarda iyi gidiyor maşallah.
(Kadınlar arasında havadan sudan bir konuşma geçer. Erkekler öksürükle sustururlar.)
- BABA : Eee işler nasıl Osman ağa?
- OG.BA.: (29)Vallaha nasıl deyim Osman ağa iyi gidiyo işte.Biliyormusunuz daha önce-leri ufak çapta alım satımla uğraşıyordum,fakat artık karar verdim işi genişleteceğim.

(30) Oğlan babası kalkar tek ayağının üzerine oturur. Kız anası kocasını dürtükleyerek onun da işi büyütmesini söyler. Biraz kıskançlık sezilir hareketlerinde. Baba kızarak susturur onu. S. Karakaş damat adayını metheder seçecek bir tavırla.

(31) Kız babası da kalkar ayağının üzerine oturur. O da kızını övmeye başlar. Karısına da onaylatır sözlerini.

(32) Anne Ümmü'ye seslenir. Ümmül. sol kulisten gelir elinde tepsi içinde sivepsler vardır. Oğ. babası, kasa, manifaturacı, oğ. annesi, nine, komşu kadinkız annesi, kız babasına en son damata verir. 1. sol kulisten çıkar. Şivepsler içilir, Ümmü 1. sol kulisten girer aynı sırayla bardakları toplar, çıkar. Anne önemsemez

BABA : Ne gibi?

OĞ.BA.: (30) Daha geniş sahada iş yapacağım. Allah izin verirse bu işin sonu ihracata kadar gider.

ANNE : Sen de büyüksene.

BABA : Sen sus..Oğlana ne iş düşünüyorsunuz?

OĞ.BA.: Oğlani yanıma alacağım. Onu kendime iş ortağı edecem.

S.KARA: Pek yerinde Osmancığım.Evini bilir, işini bilir değilmi Ahmet bey?

OĞ.BA.: Benim üç tane oğlum vardı, ikisi hayır-sız çıktı, içlerinde en iyisi bu. Askerliğini de yaptı geldi.

BABA : Yahu bu pek te utangaç bir şeye benziyor., be.

S.KARA: Büyüğünü küçüğünü pek bilir amcası.

OĞ.BA.: Ahmet ağa sizin kızın methini de çok duyduk ha.

BABA : (31) Osman ağa bizim Ümmü çalışkandır, güçlü kuvvetli kızdır. Bizim evi kim çevirir?

ANNE : Ümmü her işi o yapar.

OĞ.BA.: Biliyorsunuz benim hanım bu hususta müteattit defalar geldi konuşuldu, görüşüldü. Ben derim ki artık bu işi bir karara bağlayalım.

BABA : Vallaha siz nasıl uygun görürseniz.

OĞ.BA.: Öyleyse allahın emri peygamberin kavli ile kızınızı oğluma istemeye geldim.

BABA : Allah yazdıysa bize de artık söz düşmez.

ANNE : (32) Kız Ümmü şivesleri getir.

(Ümmü girer şivepsleri dağıtır, en son damada verir, çıkar.)

(şivepsleri toplar.)

OĞ.BA.: Soğukluklarımızı da içtik. Ahmet ağa diyorum ki bu nişan, düğün işini de bir an önce yapıp ortadan kaldıralım.

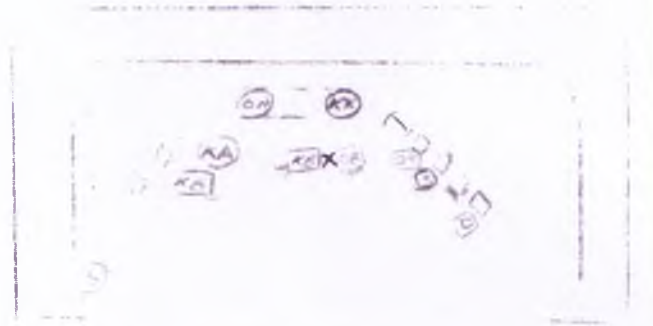
görünmeye çalışarak söze karışır. Babanın kulağına fısıldayarak elleri ile tarif eder. Baba susturur onu.

(33) Oğlan babası ile kız babası ağır ağır kalkarlar, yavaş ya aş yürüyerek ortaya gelir satış tokası yaparlar. Sunucu 1. sol kulisten girerek seyirciye hitap eder.

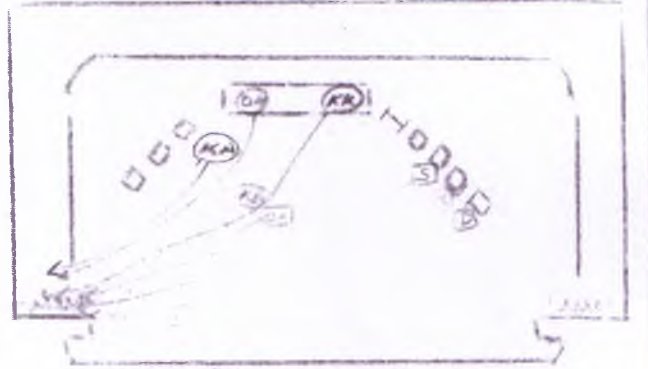
(34) Oyuncular 1. sol kulise yürüyerek çıkarlar. Davulcu, sazçı aynı kulisten girerler. Davulcu düğünü ilan eder. Kızlar halay çekerek sağ kulisten çıkarlar. Sazçı sedire oturarak saz çalar.

(35) Aynı anda davulcu sözlerine devam eder.

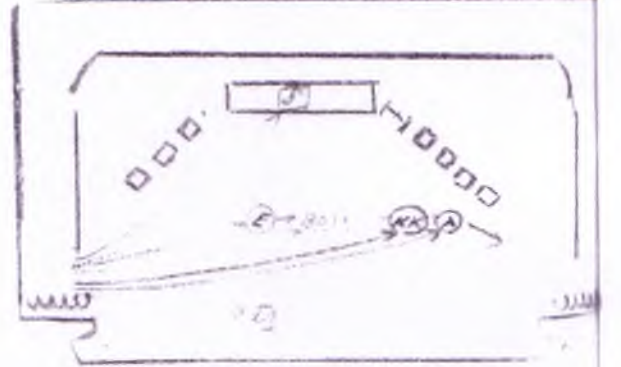
(36) Gelin sol kulisten girerek sahne ortasına yürüyerek oturur türkü söyler, bu arada baba sol kulisten girerek gelinin yanına gelir. Büyük gelin, Esma, nine, anne, gelinin etrafına 2. sol kulisten getirdikleri çeyizleri Ümmü'nün etrafına yığarlar.

33

34

35

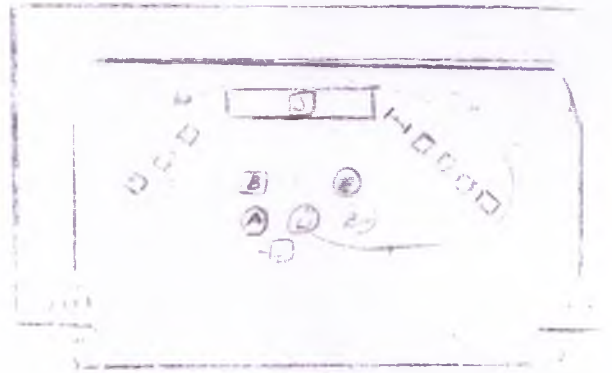

36

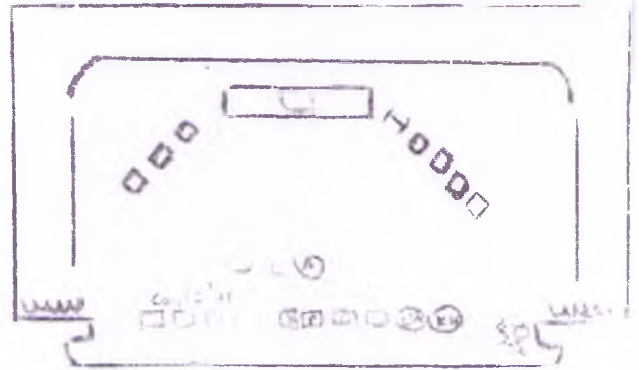
- BABA : Şimdi Osman ağa köyümüzün geleneğine, göreneğine, sizin şanınıza, şerefimize bizim şanımıza şerefimize uygun olarak bu işi yapalım.
- ANNE : Tabii ne takarsanız sizin kendi şerefimize.
- S.KARA: Rica ederim yenge hanım sizin şerefimiz bizim şerefimiz mi var bundan kelli akraba sayılırız. Değil mi Ahmet bey?
- BABA : (33) Eeee... Osman ağa şimdide gelelim asıl meseleye.
(ikiside yerlerinden kalkarlar ortada satış tokası yaparlar.)
- SUNUCU: (34) Onlar için asıl mesele bu olabilir. Bizi pek ilgilendirmiyor. Onları bu pazarlıkta bırakalım, bakalım hocamız S.V. Örnek nasıl sürdürmüş çalışmasını.
(Oyuncular çıkarlar.)
(Sazcı ve davulcu gelir, kızlar halay çeker.)
- DAVULCU: (35) Duyduk duymadık demeyin, sizlere sevinçli bir haberimiz var. Haberlerin en sevinçlisi. Yukarıkkavaklar köyünden Osman oğlu Ömer'i bizim mahallenin ileri gelenlerinden Ahmet kız Ümmü'ye aldık. Duyduk duymadık demeyin düğünleri Ocağın son haftasına yapılacaktır. Kadın, erkek, genç, ihtiyar herkes davetlidir. Çağrılı olan olmayan üç gün üç gece ağır lanacaktır. Bu düğün kırgınlıkları barıştırsın, düşmanlıklara son versin. Duyduk duymadık demeyin.
- (36) (Sahnedede gelin türkü söyler, ev halkı çeyizleri yığar)
Yüksek yüksek tepelere ev kurmasınlar
Aşrı aşrı memlekete kız vermesinler
Annesinin birtanesini hor görmesinler
Uçan da kuşlara malum olsun
Ben annemi özledim hem annemi hem babamı
Ben köyümü özledim

Gelinin türküsü biter bitmez davul sesleri duyulur. Gelinin başına ayna tutulur. Anne gelinin başına buğday serper. Hepsinde bir durgunluk, hüzün sezilir.

(37) Davulcu ve köylüler 1. sol kulisten girerler. Gelin alınır. Çeyizler 2. sol kulisten çıkarılır köylüler tarafından. Sahne etrafında bir tur atarlar. Oğlan evi, mezarlar ziyaret edilir. Düğün alayı sahnede yerlerini alırlar. İmam dualar okur, düğüm çözer. Köylü kadınlar alay ederler. İmam gelinle damadın yüzüne tükürür. Sunucu hareketlere açıklık kazandırarak seyirciye anlatır.

37 a

37 b

(Gelinin türküsü biter bitmez davul sesleri duyulur.)

B.GEL.: Kalk Ümmü geldiler.

ESMA : . Ayna nerde?

ANNE : Bende.

(Gelinin başına ayna tutulur.)

ANNE : Bahtın açık olsun Ümmü.

(Gelinin başına buğday döker.)

B.GEL.: Yeni evini kendi evin bilesin Ümmü.

NİNE : Gittiğin eve bereket getiresin Ümmü.

ANNE : Yumuşak huylu olasin.

(Davul sesleri)

DAVULCU: (37)(BABAYA) Hazır mı gelin bacımız almaya geldik.

BABA : Hazır mı Ümmü?

ANNE : Hazır.

(Düğün alayı yerlerini alır.)

HOCA : Ezü...(Duasını okur gelinle damadın yüzüne tükürür.)

KIZ : Yazık kızın yüzü battı.

B.GELİN: Hişt sus.

KIZ : Ayıp olur diye silmiyordur dimi abla?

B.GELİN: Sus kız.

(Hoca ip düğümler.)

KIZ : Ne yapıyor şimdi?

YETER : Gelinin kısmetini açıyo.

KIZ : Onun kısmeti açılmış açılacağı kadar.

YETER : Açıyom derken kapamasında.

B.GELİN: Susun duyamıyorum.

ESMA : Sanki anlıyonda.

SUNUCU: Ben size söyleyeyim, bu davranışın nedeni nikahlanacak olan güveyin güveylik görevini yerine getirememesi halinde, bunu çözeceğine inanılan kör bir inanç.

YETER : Duydun mu neymiş?

B.GELİN: Kız sen ne terbiyesizmişsin, biz de biliyoruz ne olduğunu.

(38) Hepsi beraber arka tarafa yürürler. Oğlan babası oturur, kalkar, imama bakar para verir. Tekrar oturur yerine.

(39) Oğlan babası damada bakarak konuşur. Kız babasına bakar, kalkar silah atar. Sırayla diğer köylüler de kalkar silah atarlar. Oğlan babası oturur. Kız babası ile oğlan babası kadeh tokuşturur. Bu arada kadınlarda kendi aralarında konuşurlar. Yeter abartmalı bir şekilde kulağını çekişler.

- ESMA : Abla be işleri bu hocaya kaldıysa yan-
dılar.Benim bu hocayı gözüm hiç tutmadı
- YETER : Benim de.
- B.GELİN: Kız sen bu hocaya inanmıyonmu?Senin kıs
metini bağlatayım da gör.
- YETER : Aman abla yapma.
- SUNUCU: Annesi gelinin kucığına oğlan çocuk
verir.Hep oğlan doğursun diye.Kayın-
validesi gelinin ayağını posta sürdü-
rür.Huyu yumuşak olsun diye.Ağzına
bir kaşık bal çalar,dili tatlı olsun
diye.Başına arpa darı dökerler,eve
bereketiyle girsin diye.
(Bunlar söylenirken uygulamaları
yapılır.)
- B.GELİN: Darısı başına.
- KIZ : Darısı başına.
- SUNUCU: İşte bu deyişin anlamı başa dökülen
darıdır.Gelin ölmüşlerin mezarına (38)
götürülür.Damat evinin,ocağının et-
rafını dolandır.Tüm bunlar evlilik ola-
yıyla ilgili dinsel,veritüel kaynaklı
işlemler halkımızın dinsel ve ritüel
kaynakları bugünüme kadar getirme-
si ne kadar sevindirici ise,bu tören-
ler sırasında servetler yapan üfürük-
çü hocalar o denli üzücü bir olaydır.
(Uygulaması yapılır.)
- OĞ.BA.: Lan Ömer sen de aramıza katıldın gay-
ri lan.
- KOMŞU : (39)Ne o lan korkuyonmu yoksa?
(Gülüşürler)
- OĞ.AN.: Geçende Mustafa'nın düğününde de at-
tıydılar da yukarıda ne kilim kal-
dıydı ne sedir.
- KIZ : Yeter,oğlanın babası kurşun murşun
atmaya kalkarsa hemen kendimizi
divanın altına atarak emi?
- YETER : O niye gız,herkes kurşun atıp eyle-
nirken biz ne arıcıymışık divanın
altında.

(10) Herkes kalkar, kadınlar kendi aralarında gelini kaldırıp, erkekler de damadı kaldırıp halay çekip oyun oynarlar. Oyuncular donar. Sunucu sol öne gelir seircilere bakarak konuşur.

- KIZ : Tövbe tövbe kız gasteler yazdı geçenlerde düğünün birinde oğlan tarafı kursun atmış kız tarafından iki tane gül gibi kız annın çatisından yediği gibi orada kalakalmış.
- YETER : Hem de kız tarafından he mi (kulağını çekişler)
- B.GELİN: Kız düğün günü ne konuşuyunuz gara gara?
- YETER : Nerden bildin abla gara gara konuş - tuğumuzu?
- B.GELİN: Deminden beri gulağını çekiştiriyon ya
- YETER : N'olmuş?
- B.GELİN: Kız senin gulağın uzamış.
- YETER : Amaan gördüğ mü sen köylük yerde bi gulağı uzun kız kim alır?
- B.GELİN: (40) Yok gız şaka yaptım.
(Her kes oyuna kalkar)
- SUNUCU: Ele aldığımız Türk Halk Bilimi kitabında halk biliminden ne anlaşılması gerektiği tartışılmakta, araştırma teknikleri ve araçlarına ilişkin bilgiler verilmekte, halk bilimin dün, bugün, sorunları ele alınarak öneriler getirilmekte, bilim adamı, oyun yazarı ve sanatçı olarak halkın özünde yaşadığı değerlerin ortaya çıkartılması alnında uğraşını sürdüren, gönülden sürdüren, sevgiyle yoğuran değerli hocamız Sedat Veyis Örnek'in bizi bağışlaması dileğiyle....

ÖYÜP EKİBİ HOCAMIZ ERGİN ÖRBEY İLE BİRLİKTE

DOĞUM BÖLÜMÜ KIZLARIN HALIYI ELMESİ

DÜĞÜN BÖLÜMÜNDEN BİR SAHNE

YİNE DÜĞÜN BÖLÜ ÜNİ EN İNİ SAHPE

OYUNUN DÜĞÜN BÖLÜMÜ DER İKİ SAHNE

STEF

in 5
rou
it,
go h.
bag
" de

TERİ DERGISİNDEN

m Müderrisoğlu Ankara'dan. Ve nun "mektepli" si salt "mektepli"-li, amatörülüğün ötesinde oyun ji basamaklarını bir suredir çık-başlamış bir sanatçı. "Gölge" geçen yıl Devlet Tiyatrolarında

"oyununda

Bölümü tarafından Şenlik'te sergileniyor. Yeşim Müderrisoğlu, Şenliğin de etkin kişilerinden ayurunu anlatıyor:

"Amacımız Sedat Veyis Örnek'i anmak için bir gece düzenlemektir. Benim daha önce yazdığım bir iki oyun vardı. Benim böyle bir oyun yazmamı istendi. Sedat Veyis Hoca'nın Türk Halk Bilimleri adlı bir kitabı var Türk gelenekleri, doğum, ölüm, düğünle ilgili töreler ve bilgiler veren bir kitap. Bundan da yararlanarak kısa zamanda yazdım beğenildi ve sonra Şenliğe katıldı."

"Yazdım, beğenildi. Şenliğe katıldı." Bu kısacık sözün gerisinde, bir Tiyatro Bölümünün çabası, desteği dostça dayanışması var. DTDF Tiyatro Bölümü gerçekte "tiyatro bilimi" ile uğraşan bir bölüm. Fakat, tiyatro gerçeğini çok iyi bilen öğretmen üyeleri ve tiyatro gördüfusü öğrencileri elinde bambaşka bir yapıya

gibi gayret içinde. Amatör Tiyatrolar Şenliğini bir sonraki yıla taşımak için ellerinden geleni yapıyorlar. "Ölüm, Doğum, Düğün" un yanısıra "Belgelerle Kurtuluş Savaşı" da bu tiyatro Birimi tarafından sergileniyor. Bir Fakültenin Tiyatro Birimi ama, gene de güçlükleri var.

"Bizim, ekonomik sorunumuz yok. Yönetimden büyük bir anlayış görüyoruz. Yalnız, bürokratik engeller ve formaliteler onları da bağıyor. Söz gelimi bu oyun için bolca patiska gerekti, çünkü yerli ve yöresel giysilerle Ölüm, Doğum, Düğün olayını belli bir yöreye bağlamak istemedik. Patiska bu gereksinmeyi karşıladı. Ama bir sürü formalitelerden sonra, hatta oyunda gerekli bir mezar taşı almak da sorun oldu. İşlerin böyle uzadığını gören bir yönetici, 'bari amaçken birkaç mezar taşı alın da

SANAT DERGISİNDE OYUN

HAKKINDA ÇIKAN YAZI

İKİ ÖNEMLİ TİYATRO OLAYI

Geriye Şenlik 82'nin iki önemli tiyatro olayı kalıyor. İlki Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tiyatro Kürsüsü, diğeri Boğaziçi Üniver-

sitesi oyuncularını DTDF Tiyatro Kürsüsü iki oyuna katılıyor. Kurtuluş Savaşı'ndan Belgeler ve Ölüm-Doğum-Düğün. Kurtuluş Savaşı'ndan Belgeler Ergin Orbey'in kutluğu ve yönetimiyle hazırlanmış. Geniş bir kaynakça diziniyle, belgelerin derlendiği sürekli yayın ve kitlelere ulaştırılmış. Toplu oyunculuğun çarpıcı bir örneği. Önemli olayına çok oyuncudan tüm oyunculara adanmış sahne de tek oyuncu gibi sahne alıp veren diuamik bir oyuncu grubu. Oyuncular anlatıyor, yansıyor, güdüyor. İngiliz gazetesi, Türk aktörünü yansıyor, Jarmalı belgeler manzara ve daha güzel Atatürk diyor. Herisi en önde Türk halkını yansıyorlar. O gökümü Kurtuluş Savaşı'nın böyle, belgelerle ve gelişim bir tiyatro diliyle belgelerle manzara kampa, bu bir duygu, coşku, adeta minnet duygusu veriyor.

Uzunca iş bir tiyatro gösterisi, üniversite öğrencilerine yakışır bir disiplin ve diuamizante sunuyor Kurtuluş Savaşı'ndan Belgeler.

DTDF Tiyatro Kürsüsü'nün ikinci oyunu Ölüm-Doğum-Düğün. Geçen yıl olan Prof. Dr. Sedat Veyis Örnek'in Türk Halk Bilimi Kürsüsünden Yeşim Müderrisoğlu'nun kurgulayıp yönettiği bu oyun, ilginç bir uygulama. Oyuncular elbise giyer çıkarır gibi doğallıkla rollerine girip çıkıyorlar. "Oyunculuk" taslamadan üstelik çok iyi oynuyorlar. Daha önemlisi toplumsal tavır çizmekteki iddiası yetkinlikleri, Biran içinde Erzurum yöresinin "torununu everen" ninesi, DTDF'li tiyatro öğrencisine dönüşüyor seyircinin gözünü önünde.

Sanatçı, bilim adamı Sedat Veyis Örnek'i yitirdik

Adnan Binyazar

*Ölüm ölüm hezen ölüm
Evden eve gezen ölüm
Her düzeni bozan ölüm
(Uşak, halk söylemesi)*

Kimi kişiler vardır, doğanın tüm kaçınılmaz yasaları bilinir, gene de onlara "ölüm" yakıştırılmaz. Kişiliklerinde ölümsüz çizgiler vardır. Sesleri, soluk alışları, ses gibi sonsuz güleç yüzleri gözlerden, kulaklardan gitmez. Öyle bir "kul" idi Sedat Veyis Örnek.

Onu görünce dünyayı dolduran tüm seslerden daha etkili bir sessizlik ortamında bulurdunuz kendinizi. O sessizliğin yarattığı bir ağırbaşlılık ve erdemlilik. Sessiz dururdu ama konuşurdu. Dedikodu yaptığını gören olmamıştır ama insanoğlunu en iyi değerlendirenlerdendi. Çevresi hem insan doluydu hem de büyük kalabalıklar içinde yalnızdı.

"Pirinçler Yeşerecek" adlı oyunu ile tanımıştım Sedat Veyis'i. Oyun için şöyle demişim, 1969'da. "Olay 1955'te Kore'de geçer (Askerliğini Kore'de yapmıştı). Yaşamak için doymak zorunda olan kadınlar, bunu sağlamak için kendilerini satarlar işgal ordularının askerlerine. Bu durumdan yararlanan çıkarıcılar belirir alanda. Bir asker, kadındaki insanlığı duyar yüreğinde; ona, özellikle çocuğuna yardım etmek ister. Bu örgü içinde savaştan bir kesit alıyor Sedat Veyis Örnek. Nerde olursa olsun, savaşın getirdiklerinin değişmediği düşüncesini de işliyor bu yolla." En düşük kesimde bile, yitmekte olan insanlığı bulmaya çalışırdı. Hangi ortamda olursa olsun, insanın tükenmeyeceği kanısında idi. Onun tükenmediğini kanıtlamak için de yoğun ve köklü çalışmalara girişirdi. "Kurt" ve "Manda Gözü" adlı oyunlarında da aynı amacı gütmüştür. Kötülükleri sergileyerek "insan"ın tükenmeyen o evrensel varlığını yüceltmıştır.

En verimli çağında aramızdan ayrılan (15 Kasım) Prof. Dr. Sedat Veyis Örnek, sanatçılığı ile bilim adamlığını bağdaştırmış kişilerden

biriydi. Halkçı görüşle yaklaşıyordu insana da, insanın ürettiklerine de. Bilimsel çalışmalarının temel konusu, halk birikimleridir. Onun halkçılığı, halk yanlısı görünmekten başka bir şeydir, gerçek halkçılıktır. Halkçı görünüp halkı sömürenlere gerçek halkçılığın örneklerini vermiştir. Daha ilk yapıtlarında, nasıl yüce bir amaç güttüğü hemen anlaşılır.

Örnek'in gözü, kişiyi bilgiç gösteren kuramsal bilgilerde olmamıştır. Anlaşılır olanı anlaşılmasız kalmamış, görünür olanların üstüne görünmezlik perdesini çekmemiştir. Araştırma ve incelemelerinde Anadolu güneşinin parlaklığı vardır. Halk tüm üretimiyle bu araştırmaların içine sinmiştir. İlk yapıtını kendi çevresini inceleyerek vermiştir: "Sivas Çevresinde Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili Batıl İnançların ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki" (1966). 1927'de Sivas'ın Zera ilçesinde doğan Örnek, kendi çevresinin kültürel değerlerini ortaya koyarak başlamıştır işe. Yani, kendi ürettiği toprakta yeşermiştir, toprağını seven bir bitki gibi. Gittikçe alanını genişletmiş, kendi bilim dahıyla ilgili bir sözlük de hazırlamıştır: "Etnoloji Sözlüğü" (1971). Halkı bilgilendirmeyi amaçlayan "İlkelerde Din, Büyü, Sanat, Efsane" (1971) adlı yapıtı da, toplumların yaratıcılık kaynak-

larını göstermesi yönünden önem taşımaktadır.

"Anadolu Folklorunda Ölüm" (1971), yaşamın bu son evresi üzerine halkın uygulamalarını, dilsel biçimlemelerini ve ölüm karşısındaki duyarlılığının kaynaklarını içermektedir. Bu yapıtların ardından da "Türk Halkbilimi" (1977) ve "Geleneksel Kültürümüzde Çocuk" (1979) gelmiştir. Halkbilimini "bir ulusun ya da belirli bir bölge halkının, bir kentin, bir ilçenin, bir köyün maddi ve manevi alandaki geleneksel kültür ürünlerini ve yaşama biçimlerini bilimsel yöntemlerle derleyen, sınıflayan, çözümleyen, yorumlayan ve son aşamada bir bireşime vardırma amaçlayan" bir bilim dalı olarak tanımlayan Örnek, bu kavrama açıklık da getirmiştir. Toplumda yerleşik halkbilimi kavramını örneklerle genişletmesi yönünden bu yapıtın ayrı bir önemi vardır. "Geleneksel Kültürümüzde Çocuk" ise bu alanda yapılmış en özgün araştırmadır. Şimdiye değin benzeri de yapılmış değildir.

Sedat Veyis Örnek, çalışma alanının da gereği, kültürümüzü oluşturan ve böylece yaşam biçimimizi belirleyen tüm ulusal birikimlerimizin kökenine inmeyi amaçlamıştır. Uluslaşma süreci yaşayan toplumlar için önemli büyüktür bu tür çalışmaların. Zengin kültürel kaynaklara sahip bulunan toplumlar, bu birikimlerinin bilincine vararak, başka toplumların yarattığı kültürel baskıdan kendilerini kurtarabilirler. Başka bir deyişle, kültür emperyalizminden kurtulmak için, onun yayılacağı yerlerde kültürel varlıkları gün yüzüne çıkarmak gerekir. Örnek'in araştırmaları bu yönden de değer taşır.

Halkın kültür üretimine çok değer verdiği içindir ki, halkın yaratma geçtiği yer neresi ise, o orada idi. Görkemli törenlerden çok, Anadolu'nun ağaç diplerinde bir bardak ayran içmeyi yeğlerdi. Halkın solugunu ülkemizin soluğuyla, bilimin soluğuyla birleştirmeye çalışırdı. Şimdiki deyimle, "güzel insan" diyorlar ya, o güzel insanların en güzeliydi. O yalnızca bir halk çocuğu değildi, çağdaş bir halk'tı. Onun gidişyle, varsa eğer, öbür dünya daha halklaşacak, daha çağdaşlaşacak, daha insanlaşacaktır. Başınız sağ olsun ey dünyalılar! Gözünüz aydın olsun öbür dünyalılar!

A.Ü. D.T.C.F. TİYATRO BÖLÜMÜ SUNAR

Sedat Veyis ÖRNEK
Türk Halkbilim

"ÖLÜM-DOĞUM-EVLENME"

Kurgu Yönetim : Yeşim MÜDERRİSOĞLU
Sahne Sorumlusu : Ayşe SELEN

Işık : Kaya KÜÇÜKÖNDER
Adnan ERBAŞ
Sahne Denetimi : Ergin ORBBY

O Y N A Y A N L A R

ÖLÜM:

Sunucu ---- :Edibe TOZLU
Mermer Ustası:Osman CÖKMEN
Ferit Bey----:Osman ÖZTÜRK
Çaycı -----:Selahattin GÜNDOĞDU

DOĞUM:

Saz -----:Osman ÖZTÜRK
Ümmü -----:Ayşe SELEN
Esmâ -----:Belgin AYGÜN
Büyük Gelin :Maral ÜLKÜ
Nine -----:Nurhan TEKEREK
Rengin SAMURÇAY
Hanım Kız ---:Müjgan AYDIN

DÜĞÜN:

Baba -----:Yaman KOÇ
Anne-----:Fusun ORUÇ
Nine -----:Nurhan TEKEREK
Rengin SAMURÇAY

Esmâ -----:Belgin AYGÜN
Yeter -----:Müjgan AYDIN
Gelin -----:Ayşe SELEN
Damat -----:Mehmet ULUSOY
Oğlan Babası :Osman CÖKMEN
Oğlan Anası :Radife BALTAOĞLU
Komşu Kadın :Gülşen USANMAZ
Kasap -----:Hayrettin DEMİRBAŞ
Manifaturacı :Selahattin GÜNDOĞDU
Davulcu ----:Levent BECEREN
Hoca -----:Hayrettin DEMİRBAŞ
Büyük Gelin :Maral ÜLKÜ

Düğün Alayı:

Murat KARAHÜSEYİNOĞLU
Volkan SOYULMAZ
Hüseyin ERDOĞAN
Levent BECEREN
Ertuğrul GENÇ

Sedat Veyis ÖRNEK'in Türk Halkbilimi çalışması bu küçük gösterimize yol açtı ve yol gösterdi. Tiyatro öğrencilerinin mutlaka ilgi alanları içinde bulunması gereken halk kültürü üzerine çalışmak, bizim için çok kazançlı oldu. Sedat Veyis ÖRNEK'in özenle derlediği halkımızın kültürel değerleri bizi tiyatro alanında yeni bir yaratıya yöneltti. Bu çabamız aynı zamanda, hocamızın tüm çalışmalarına sahip çıkmamız anlamındadır da.

Bilimsel bir çalışmanın karşısına oturup ondan üç bölümlük bir oyun yazmak, dikkatli bir elemeği gerektirdi. İnsanın doğa karşısında "Doğum-Evlenme-Ölüm" başlığı altında toplanan en önemli dönüm noktalarının kitaptan seçtim. Bu bölümlerin içinde sahne yatkınlığı, ilginçliği ve yaygınlığı olanları ayırıp, bunları tiyatro diliyle yazmaya çalıştım. Ergin ORBBY'in deney ve bilgisine bolca danışarak, arkadaşlarla en verimli çalışma olan prova evresinde bu küçük oyunu ortaya çıkardık.

Halkımızın ürettiği değerleri deneme sahnemizce bir kez daha getirmekle mutluyuz. Bu tür ortak yaratıya dayalı çalışmaların çoğalması hepimizin dileğidir.

Yeşim MÜDERRİSOĞLU

- D'GUM
- Gayci
- Mezarci vfasl
- Ferit Bey
- D'GUM
- Sunuc
- Evaq
- Osman
- Nine
- Beyt gelin
- Ummi
- Hannukiz
- D'GUM
- Sunuc
- Oglan anesi
- Kamru kadin
- Kie onneni
- Nine
- Beyt gelin
- Evaq
- Ummi
- Sarci
- Davidu
- Kiz babam
- Kaytla
- Oglan babam
- Kayt kadin
- Yeter
- Tunay

DİP NOTLARI -KAYNAKÇA

(1)Tiyatro Bölümü Lisans Tezlerinden

Dinçer Kaçaran-19414-LT 033

Fikri Döner-LT 077

(2)Metin And-50 Yılın Türk Tiyatrosu

(3) Fikri Döner-Dinçer Kaçaran Lisans Tezleri

(4)Türk Halk Bilimi Kitabı-Sedat Veyis Örnek

SONSÖZ

Çalışmamın sonunda yine elimden geleni yapmaya çalıştığımı söylemek istiyorum, eğer bir parça başarılı olabildiysem çok mutlu olurum.

Bana bu konuyu seçmemde yardımcı olan değerli hocam Prof. Metin And'a, beni daha iyi bir ürün ortaya çıkarmam için uyararak, çalıştıran Nurhan Karadağ'a ve bana sonsuz iyiniyet gösteren Ergin Orbey'e teşekkürü borç bilirim.

Ayrıca bana yardımcı olan, zamanından, işinden, dersinden fedakârlık yapan tüm arkadaşlarıma sonsuz teşekkürler.